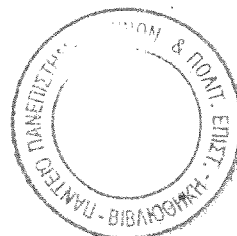
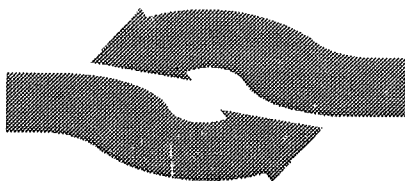

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: *Διερεύνηση των τάσεων της Γυναικείας απασχόλησης*

ΟΥΡΑΝΙΑ ΖΑΒΕΡΔΑ

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΙΟΣ 2000

Πίνακας περιεχομένων

Κατάλογος Πινάκων Δευτέρου κεφαλαίου	3
Κατάλογος Διαγραμμάτων Δευτέρου κεφαλαίου	4
Κατάλογος Πινάκων Τετάρτου κεφαλαίου	5
Κατάλογος διαγραμμάτων Τετάρτου κεφαλαίου	5
Πρόλογος	8
Δομή εργασίας	11
Κεφάλαιο 1ο: Θεωρητικό πλαίσιο	11
Κεφάλαιο 2ο: Η Γυναικεία απασχόληση στην Ελλάδα	11
Κεφάλαιο 3ο: Πολιτικές και Γυναικεία απασχόληση στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	12
Κεφάλαιο 4ο: Η Γυναικεία απασχόληση στα κράτη-μέλη του Ταμείου Συνοχής. Η περίπτωση της Ισπανίας, της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας.	13
Κεφάλαιο 5ο: Συμπεράσματα και Προοπτικές	14
Κεφάλαιο 1^ο: « Θεωρητικό πλαίσιο »	15
Εισαγωγή	15
Νεοκλασική σχολή	16
Μαρξιστική σχολή.	18
Θεσμική σχολή	19
Κεφάλαιο 2^ο: « Η γυναικεία απασχόληση στην Ελλάδα »	22
Εισαγωγή	22
Βασικά ποσοστά κατά φύλο.	23
Κατά ηλικία διάρθρωση του εργατικού δυναμικού.	25
Διάρθρωση της απασχόλησης κατά τομέα και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.	27
Διάρθρωση της απασχόλησης κατά Μονοψήφιες κατηγορίες και θέση στο επάγγελμα.	29
Απασχόληση και επίπεδο Εκπαίδευσης.	32
Ανεργία	35
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	37
Κατά φύλο διάρθρωση του εργατικού δυναμικού	37
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	37
Κεντρικής Μακεδονίας	39

<u>Δυτικής Μακεδονίας</u>	41
<u>Ηπείρου</u>	43
<u>Θεσσαλίας</u>	45
<u>Ιονίων Νήσων</u>	47
<u>Δυτικής Ελλάδος</u>	49
<u>Στερεάς Ελλάδος</u>	51
<u>Αττικής</u>	52
<u>Πελοποννήσου</u>	54
<u>Βορείου Αιγαίου</u>	56
<u>Νοτίου Αιγαίου</u>	58
<u>Κρήτης</u>	59

Κεφάλαιο 3^ο: « Πολιτικές και γυναικεία απασχόληση στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης »	64
Εισαγωγή	64
Νομοθετικές οδηγίες	65
Δράσεις των διαρθρωτικών ταμείων.	66
Μεσοπρόθεσμα προγράμματα κοινοτικής δράσης για την ισότητα των ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών.	70

Κεφάλαιο 4^ο: « Η Γυναικεία απασχόληση στα Κράτη-μέλη του Ταμείου Συνοχής. Η περίπτωση της Ισπανίας, της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας »	76
Εισαγωγή	76
Η εξέλιξη της απασχόλησης κατά φύλο.	78
Μορφές απασχόλησης - Απασχόληση κατά κλάδους.	79
Ανεργία	81
Η Δημογραφική διάσταση της ανεργίας	83

Κεφάλαιο 5^ο: « Συμπεράσματα και Προοπτικές »	88
--	-----------

Βιβλιογραφία	93
Ελληνική	93
Ξενόγλωσση	95

Κατάλογος Πινάκων Δευτέρου κεφαλαίου

1. Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας: κατάσταση απασχόλησης κατά φύλο 1991-1997.
2. Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας: κατάσταση απασχόλησης κατά φύλο και Περιφέρεια 1991.
3. Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας: κατάσταση απασχόλησης κατά φύλο και Περιφέρεια 1997.
4. Κατάσταση απασχόλησης νέων (20-24) κατά φύλο 1991-1997.
5. Κατανομή Πληθυσμού, Εργατικού Δυναμικού, Απασχολούμενων και Ανέργων, κατά ηλικία και φύλο, 1991.
6. Κατανομή Πληθυσμού, Εργατικού Δυναμικού, Απασχολούμενων και Ανέργων, κατά ηλικία και φύλο, 1997.
7. Ποσοστό απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1991-1997.
8. Ποσοστό συμμετοχής κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1991-1997.
9. Απασχολούμενοι κατά φύλο και μονοψήφιος κατηγορίες ΣΤΑΚΟΔ, 1991.
10. Απασχολούμενοι κατά φύλο και μονοψήφιος κατηγορίες ΣΤΑΚΟΔ, 1997.
11. Απασχολούμενοι κατά μονοψήφιος κατηγορίες ΣΤΑΚΟΔ, ποσοστά 1991-1997.
12. Απασχολούμενες Γυναίκες κατά Μονοψήφιος κατηγορίες ΣΤΑΚΟΔ και Επίπεδο εκπαίδευσης, 1991.
13. Απασχολούμενες Γυναίκες κατά Μονοψήφιος κατηγορίες ΣΤΑΚΟΔ και Επίπεδο εκπαίδευσης, 1997.
14. Απασχολούμενοι κατά φύλο και θέση στο επάγγελμα 1991-1997.
15. Κατανομή των απασχολούμενων στο επάγγελμα κατά θέση και φύλο, 1991-1997.
16. Απασχολούμενες Γυναίκες κατά θέση στο επάγγελμα, Περιφέρειες 1991.
- 16^α. Απασχολούμενες Γυναίκες κατά θέση στο επάγγελμα, ποσοστά-Περιφέρειες 1991.
17. Απασχολούμενες Γυναίκες κατά θέση στο επάγγελμα, Περιφέρειες 1997.
- 17^α. Απασχολούμενες Γυναίκες κατά θέση στο επάγγελμα, ποσοστά-Περιφέρειες 1997.
18. Επίπεδο εκπαίδευσης Απασχολούμενων, Ανέργων και Μη Ενεργών κατά φύλο, Σύνολο Χώρας 1991.
19. Επίπεδο εκπαίδευσης Απασχολούμενων, Ανέργων και Μη Ενεργών κατά φύλο, 1991.
20. Επίπεδο εκπαίδευσης Απασχολούμενων, Ανέργων και Μη Ενεργών κατά φύλο, Σύνολο χώρας 1997.

21. Επίπεδο εκπαίδευσης Απασχολούμενων, Ανέργων και Μη Ενεργών κατά φύλο, 1997.
22. Διάρκεια ανεργίας κατά φύλο 1991, 1997.
23. Διάρκεια ανεργίας Γυναικών κατά ηλικία 1991.
24. Διάρκεια ανεργίας Γυναικών κατά ηλικία 1997.
25. Η εξέλιξη της ανεργίας των Γυναικών κατά Περιφέρειες, 1991-1997.
26. Η εξέλιξη της Μακροχρόνιας ανεργίας των Γυναικών κατά Περιφέρεια, 1991-1997.
27. Η εξέλιξη του ποσοστού συμμετοχής των Γυναικών κατά Περιφέρεια, 1991-1997.
28. Η εξέλιξη της ανεργίας των Γυναικών κατά επίπεδο εκπαίδευσης 1991-1997.
29. Η εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας και συμμετοχής των Γυναικών στο Εργατικό Δυναμικό κατά επίπεδο εκπαίδευσης 1991-1997.

Κατάλογος Διαγραμμάτων Δευτέρου κεφαλαίου

1. Ποσοστά συμμετοχής Εργατικού Δυναμικού 1991-1997.
2. Ποσοστά συμμετοχής Νέων 20-24, 1991-1997.
3. Εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας κατά φύλο, 1991-1997.
4. Διάρκεια ανεργίας κατά φύλο, 1991.
5. Διάρκεια ανεργίας κατά φύλο, 1997.
6. Διάρκεια ανεργίας γυναικών κατά ηλικία, 1991.
7. Διάρκεια ανεργίας γυναικών κατά ηλικία, 1997.
8. Εξέλιξη της ανεργίας των γυναικών κατά επίπεδο εκπαίδευσης, 1991.
9. Εξέλιξη της ανεργίας των γυναικών κατά επίπεδο εκπαίδευσης, 1997.
10. Απασχολούμενοι κατά φύλο και θέση στο επάγγελμα, 1991.
11. Απασχολούμενοι κατά φύλο και θέση στο επάγγελμα, 1997.
12. Ποσοστό απασχόλησης κατά φύλο και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1991.
13. Ποσοστό απασχόλησης κατά φύλο και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1997.
14. Επίπεδο εκπαίδευσης Απασχολούμενων κατά φύλο, 1991.
15. Επίπεδο εκπαίδευσης Απασχολούμενων κατά φύλο, 1997.
16. Επίπεδο εκπαίδευσης Ανέργων κατά φύλο, 1991.
17. Επίπεδο εκπαίδευσης Ανέργων κατά φύλο, 1997.
18. Επίπεδο εκπαίδευσης Μη ενεργών κατά φύλο, 1991.
19. Επίπεδο εκπαίδευσης Μη ενεργών κατά φύλο, 1997.
20. Ποσοστό συμμετοχής εργατικού δυναμικού κατά φύλο, Περιφέρειες 1991.
21. Ποσοστό συμμετοχής εργατικού δυναμικού κατά φύλο, Περιφέρειες 1997.
22. Εξέλιξη της ανεργίας των γυναικών, Περιφέρειες 1991-1997.
23. Εξέλιξη της μακροχρόνιας ανεργίας των γυναικών, Περιφέρειες 1991-1997.

Κατάλογος Πινάκων Τετάρτου κεφαλαίου

1. Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας: Κατάσταση απασχόλησης κατά φύλο, 1991.
2. Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας: Κατάσταση απασχόλησης κατά φύλο, 1997.
3. Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας, Απόλυτες και Ποσοστιαίες μεταβολές, κράτη-μέλη Ταμείου Συνοχής, 1991-1997.
4. Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας, Άνδρες-Απόλυτες και Ποσοστιαίες μεταβολές-, κράτη-μέλη Ταμείου Συνοχής, 1991-1997.
5. Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας, Γυναίκες-Απόλυτες και Ποσοστιαίες μεταβολές-, κράτη-μέλη Ταμείου Συνοχής, 1991-1997.
6. Οι μορφές απασχόλησης των Γυναικών στις χώρες του Ταμείου Συνοχής και στην Ε. Ένωση, 1991-1997.
7. Οι μορφές απασχόλησης των Ανδρών στις χώρες του Ταμείου Συνοχής και στην Ε. Ένωση, 1991-1997.
8. Ποσοστά συμμετοχής εργατικού δυναμικού στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991-1997.
9. Η εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας και συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό των Γυναικών στις χώρες του Ταμείου Συνοχής και στην Ε. Ένωση, 1991-1997.
10. Ποσοστό συμμετοχής στο Πρωτογενή τομέα στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991-1997.
11. Ποσοστό συμμετοχής στο Δευτερογενή τομέα στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991-1997.
12. Ποσοστό συμμετοχής στο Τριτογενή τομέα στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991-1997.
13. Ποσοστό απασχόλησης Γυναικών κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991-1997.
14. Ποσοστό απασχόλησης Ανδρών κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991-1997.
15. Η δημογραφική διάσταση της ανεργίας στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991-1997.
16. Η εξέλιξη της ανεργίας των Γυναικών στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991-1997.
17. Ποσοστά ανεργίας των νέων (15-24) στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991-1997.
18. Η εξέλιξη της μακροχρόνιας ανεργίας στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991-1997.

Κατάλογος διαγραμμάτων Τετάρτου κεφαλαίου

1. Ποσοστά συμμετοχής εργατικού δυναμικού στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991.
- 1α. Ποσοστά συμμετοχής εργατικού δυναμικού στην Ε. Ένωση, 1991.

2. Ποσοστά συμμετοχής εργατικού δυναμικού στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1997.
- 2α. Ποσοστά συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στην Ε. Ένωση, 1997.
3. Ποσοστά συμμετοχής Γυναικών στο εργατικό δυναμικό στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991-1997.
- 3α. Ποσοστά συμμετοχής Γυναικών στο εργατικό δυναμικό των χωρών του Ταμείου συνοχής, 1991.
- 3β. Ποσοστά συμμετοχής Γυναικών στο εργατικό δυναμικό των χωρών του Ταμείου συνοχής, 1997.
4. Μορφές απασχόλησης Γυναικών στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991.
- 4α. Μορφές απασχόλησης Γυναικών στην Ε. Ένωση, 1991.
- 4β. Μορφές απασχόλησης Γυναικών στην Ισπανία, 1991.
- 4γ. Μορφές απασχόλησης Γυναικών στην Ιρλανδία, 1991.
- 4δ. Μορφές απασχόλησης Γυναικών στην Πορτογαλία, 1991.
5. Μορφές απασχόλησης Γυναικών στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1997.
- 5α. Μορφές απασχόλησης Γυναικών στην Ε. Ένωση, 1997.
- 5β. Μορφές απασχόλησης Γυναικών στην Ισπανία, 1997.
- 5γ. Μορφές απασχόλησης Γυναικών στην Ιρλανδία, 1997.
- 5δ. Μορφές απασχόλησης Γυναικών στην Πορτογαλία, 1997.
6. Μορφές απασχόλησης Ανδρών στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991.
- 6α. Μορφές απασχόλησης Ανδρών στην Ε. Ένωση, 1991.
7. Μορφές απασχόλησης Ανδρών στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1997.
- 7α. Μορφές απασχόλησης Ανδρών στην Ε. Ένωση, 1997.
8. Ποσοστά συμμετοχή εργαζομένων στον Πρωτογενή τομέα στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991.
9. Ποσοστά συμμετοχή εργαζομένων στον Πρωτογενή τομέα στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1997.
10. Ποσοστά συμμετοχή εργαζομένων στον Δευτερογενή τομέα στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991.
11. Ποσοστά συμμετοχή εργαζομένων στον Δευτερογενή τομέα στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1997.
12. Ποσοστά συμμετοχή εργαζομένων στον Τριτογενή τομέα στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991.
13. Ποσοστά συμμετοχή εργαζομένων στον Τριτογενή τομέα στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1997.
14. Ποσοστό απασχόλησης Γυναικών κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1991.
- 14α. Ποσοστό απασχόλησης Γυναικών στον Πρωτογενή τομέα, 1991.
- 14β. Ποσοστό απασχόλησης Γυναικών στον Δευτερογενή τομέα, 1991.
- 14γ. Ποσοστό απασχόλησης Γυναικών στον Τριτογενή τομέα, 1991.

15. Ποσοστό απασχόλησης Γυναικών κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 1997.
- 15α. Ποσοστό απασχόλησης Γυναικών στον Πρωτογενή τομέα, 1997.
- 15β. Ποσοστό απασχόλησης Γυναικών στον Δευτερογενή τομέα, 1997.
- 15γ. Ποσοστό απασχόλησης Γυναικών στον Τριτογενή τομέα, 1997.
16. Ποσοστά ανεργίας στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991.
- 16α. Ποσοστά ανεργίας Γυναικών στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991.
17. Ποσοστά ανεργίας στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1997.
- 17α. Ποσοστά ανεργίας Γυναικών στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1997.
18. Ποσοστά ανεργίας Νέων (15-24) στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991.
19. Ποσοστά ανεργίας Νέων (15-24) στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1997.
20. Η εξέλιξη της Μακροχρόνιας ανεργίας στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991.
- 20α. Η εξέλιξη της Μακροχρόνιας ανεργίας στην Ε. Ένωση, 1991.
21. Η εξέλιξη της Μακροχρόνιας ανεργίας στην Ε. Ένωση και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1997.
- 21α. Η εξέλιξη της Μακροχρόνιας ανεργίας στην Ε. Ένωση, 1997.

Πρόλογος

Η ισότιμη συμμετοχή των γυναικών και των ανδρών στην οικονομία και την κοινωνία είναι ένας κρίσιμος παράγοντας για την απρόσκοπτη ανάπτυξη και την ευημερία. Αποτελεί σύμβολο του επιπέδου πολιτικής ωριμότητας μιας κοινωνίας. Για να μπορέσει λοιπόν η Ελληνική κοινωνία, αυτόνομα αλλά και ως μέρος της Ευρωπαϊκής κοινότητας, να ανταπεξέλθει στις προκλήσεις του μέλλοντος θα πρέπει να οικοδομήσει μια ισότιμη συνεργασία μεταξύ ανδρών και γυναικών προκειμένου να διασφαλίσει ότι τα δυο φύλα θα συμμετάσχουν πλήρως και ισότιμα σε όλους τους τομείς της οικονομικής, πολιτικής, κοινωνικής, οικογενειακής και πολιτιστικής ζωής και ότι τα οφέλη θα κατανέμονται ισότιμα μεταξύ τους.

Για το σκοπό αυτό η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία διερευνά την κατάσταση απασχόλησης των γυναικών στον Ελληνικό χώρο και τα κράτη μέλη του Ταμείου Συνοχής με στόχο την αναλυτική παρουσίαση των στοιχείων και των τάσεων που επικρατούν την περίοδο 1991-1997 στα κράτη αυτά.

Η ανισότητα ευκαιριών και αμοιβών, η διάκριση των επαγγελματιών σε γυναικεία και ανδρικά, η επίδραση της γυναικείας απασχόλησης στην οικονομική ανάπτυξη και ο διαχωρισμός της σε παραδοσιακή και σύγχρονη αποτελούν τα κυριότερα ζητήματα που απασχόλησαν τόσο την οικονομική σκέψη όσο και την κοινωνιολογία. Στο **πρώτο κεφάλαιο** εξετάζονται συνοπτικά τα ζητήματα αυτά και αποτυπώνεται η σκοπιά από την οποία αντιμετωπίζονται στην Ελλάδα και την Ευρώπη.

Το **δεύτερο κεφάλαιο** ασχολείται με την εξέλιξη του γυναικείου εργατικού δυναμικού στον Ελλαδικό χώρο. Παρουσιάζονται επεξεργασμένα στατιστικά στοιχεία από τα πρωτογενή δεδομένα της Έρευνας Εργατικού

Δυναμικού της ΕΣΥΕ την περίοδο 1991-1997, τόσο για το σύνολο της Χώρας όσο και για τις Περιφέρειες.

Η αντιμετώπιση της γυναικείας απασχόλησης στην παρούσα εργασία μας ενδιαφέρει όχι μόνο στα στενά πλαίσια του Ελληνικού κράτους αλλά και από την σκοπιά της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Άλλωστε η πλήρης ένταξης της χώρας μας στην κοινωνική, οικονομική και νομισματική ένωση θα έχει σύντομα ολοκληρωθεί. Το **τρίτο κεφάλαιο** λοιπόν αναφέρεται στις Νομοθετικές οδηγίες που έχουν θεσπιστεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τις πρωτοβουλίες που έχουν αναλάβει τα Διαρθρωτικά Ταμεία και τα προγράμματα δράσης που εφαρμόστηκαν και εξακολουθούν να εφαρμόζονται στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής πολιτικής για την προώθηση της ισότητας ευκαιριών ανδρών και γυναικών στην αγορά εργασίας και τον ευρύτερο οικονομικό και κοινωνικό χώρο.

Η εξέταση της γυναικείας απασχόλησης στα κράτη-μέλη του Ταμείου Συνοχής, τα οποία παρουσιάζουν κοινά οικονομικά και κοινωνικό-πολιτικά χαρακτηριστικά με την Ελλάδα και έχουν τα ίδια διαρθρωτικά προβλήματα παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Τα στατιστικά δεδομένα που προκύπτουν από την επεξεργασία των στοιχείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης εμφανίζονται στο **τέταρτο κεφάλαιο** και αποτυπώνουν την κατάσταση που επικρατεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τα βήματα που πρέπει να γίνουν για την εξάλειψη κάθε μορφής κοινωνικού αποκλεισμού στην Ενωμένη Ευρώπη.

Στο **πέμπτο κεφάλαιο** και τελευταίο περιλαμβάνονται τα κυριότερα συμπεράσματα που προέκυψαν από τη μελέτη και επεξεργασία των στοιχείων της κατάστασης απασχόλησης των γυναικών στην Ελλάδα και στις χώρες μέλη του Ταμείου Συνοχής. Επίσης διατυπώνονται οι προοπτικές και δυνατότητες που ανοίγονται στην αγορά εργασίας για τις γυναίκες με την είσοδο του νέου αιώνα.

Σημαντική ήταν, για την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης εργασίας, η βοήθεια και η καθοδήγηση του επιβλέποντος καθηγητή κ. Γιάννη Σακέλλη, ο οποίος με τα καίριες παρατηρήσεις του διευκόλυνε την συγγραφή της.

Ευχαριστίες οφείλω και στα μέλη της τριμελούς εξεταστικής επιτροπής κυρίους Ζ. Δεμαθά και Μ. Λαμπρινίδη για την υπομονή τους καθ' όλο το διάστημα προετοιμασίας της παρούσας μελέτης.

Τέλος για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας καθοριστική ήταν η συμβολή της οικογένειας και των φίλων μου, οι οποίοι με παρότρυναν και με ανέχτηκαν όλο αυτό το διάστημα.

Την διπλωματική εργασία μου θέλω να αφιερώσω στη μνήμη του πατέρα μου Κωνσταντίνου Ζαβέρδα, ο οποίος την ημέρα παρουσίασης θα ήταν παρών, πολύ περήφανος για την ολοκλήρωσης της.

Ουρανία Ζαβέρδα

Αθήνα, Ιανουάριος 2000

Δομή εργασίας ✓

Κεφάλαιο 1ο: «Θεωρητικό πλαίσιο»

Τα τελευταία πενήντα χρόνια παρατηρείται αύξηση του αριθμού των γυναικών που εισέρχονται στην αγορά εργασίας. Στο γεγονός αυτό οφείλεται άλλωστε η αύξηση του συνόλου του εργατικού δυναμικού όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η μαζική αυτή είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από την συνέχιση της άνισης αντιμετώπισής τους όχι μόνο στην κοινωνική αλλά και στην οικονομική πλευρά της ζωής τους.

Προσφιλές

Η ανισότητα ευκαιριών και αμοιβών, η διάκριση των επαγγελματιών σε γυναικεία και ανδρικά, η επίδραση της γυναικείας απασχόλησης στην οικονομική ανάπτυξη και ο διαχωρισμός της σε παραδοσιακή και σύγχρονη αποτελούν τα κυριότερα ζητήματα που απασχόλησαν τόσο την οικονομική σκέψη όσο και την κοινωνιολογία.

Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται συνοπτικά στα ζητήματα αυτά εξετάζοντας τις τρεις βασικές θεωρητικές σχολές που καταπιάστηκαν με την συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό. Την Νεοκλασική, την Μαρξιστική και την Θεσμική. Αυτό γίνεται σε μια προσπάθεια να γίνει κατανοητή όχι μόνο η πορεία της γυναικείας απασχόλησης αλλά και να διερευνηθούν οι τάσεις που θα ακολουθήσει στο μέλλον.

Κεφάλαιο 2ο: «Η Γυναικεία απασχόληση στην Ελλάδα»

Το κεφάλαιο αυτό ασχολείται με την εξέλιξη του γυναικείου εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα. Παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού τόσο στο σύνολο της Χώρας όσο και στις Περιφέρειες. Αυτό επιτεύχθηκε μέσω της κατάλληλης επεξεργασίας των

στοιχείων της έρευνας εργατικού δυναμικού της ΕΣΥΕ την περίοδο 1990-1997.

Συγκεκριμένα για την εξαγωγή σωστών συμπερασμάτων εξετάστηκε: το ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας στο εργατικό δυναμικό (1), το ποσοστό απασχόλησης (2), το ποσοστό ανεργίας (3), και το ποσοστό μη εργατικού δυναμικού (4). Τα παραπάνω μεγέθη εξετάζονται τόσο στο σύνολο της Χώρας όσο και κατά φύλο. Παράλληλα με το ποσοστό ανεργίας γίνεται αναφορά στην ανεργία μακράς διάρκειας (5) και στην κατά φύλο διάρθρωση της (6). Για να υπάρχει πιο ορθή εικόνα του εργατικού δυναμικού παρουσιάζονται η κατά ηλικία διάρθρωση του εργατικού δυναμικού (7), η διάρθρωση της απασχόλησης κατά τομέα και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (8) και κατά Μονοψήφιες κατηγορίες και θέση στο επάγγελμα (9). Στη συνέχεια εξετάζεται η απασχόληση σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης (10).

Το τελευταίο μέρος ασχολείται με την κατά φύλο διάρθρωση του εργατικού δυναμικού στις Περιφέρειες της Χώρας, όπου αναφέρονται αναλυτικά στοιχεία για το ποσοστό συμμετοχής, το ποσοστό απασχόλησης, το ποσοστό ανεργίας, το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας και το ποσοστό αεργίας του συνόλου του εργατικού δυναμικού και ιδιαίτερα των γυναικών.

Κεφάλαιο 3ο: «Πολιτικές και γυναικεία απασχόληση στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

Το κεφάλαιο αυτό καταπιάνεται με τις πολιτικές που εφάρμοσε η Ευρωπαϊκή Ένωση για την προώθηση της γυναικείας απασχόλησης και την αντιμετώπιση των ανισοτήτων και των διακρίσεων σε βάρος των απασχολούμενων γυναικών στα κράτη-μέλη της.

Με την ιδρυτική συνθήκη της Ρώμης κατοχυρώθηκε η ισότητα ευκαιριών και αμοιβών στην εργασία μεταξύ των δύο φύλων, η οποία είχε κρίσιμη

σημασία τόσο για την οικονομική επιτυχία της όσο και για την κοινωνική συνοχή της στο μέλλον.

Η αρχή αυτή αποτέλεσε αναπόσπαστο μέρος της κοινωνικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και το πλαίσιο πάνω στο οποίο στηρίχθηκαν οι Νομοθετικές οδηγίες αλλά και οι δράσεις των Διαρθρωτικών ταμείων για την προώθηση της ισότητας ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών

Στην συνέχεια παρουσιάζονται τα μεσοπρόθεσμα προγράμματα κοινοτικής δράσης για την ισότητα των ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών, ενώ εκτενή αναφορά γίνεται στο 3^ο πρόγραμμα που εφαρμόσθηκε την περίοδο 1991-1995 και στο 4^ο, το οποίο εφαρμόζεται από το 1996 έως σήμερα. Συγκεκριμένα γίνεται επισκόπηση των στόχων τους, ανάλυση των μέσων και των δραστηριοτήτων που χρησιμοποιήθηκαν για την επίτευξη τους και τέλος εξετάζεται η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα στοιχεία για την μελέτη προέρχονται από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Κεφάλαιο 4ο: «Η Γυναικεία απασχόληση στα κράτη-μέλη του Ταμείου Συνοχής. Η περίπτωση της Ισπανίας, της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας»

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζεται με βάση τα στατιστικά στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης η γυναικεία απασχόληση στα κράτη-μέλη του Ταμείου Συνοχής. Η επιλογή των κρατών αυτών έγινε διότι εμφανίζουν κοινά οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά με την χώρα μας.

Για την καλύτερη επεξεργασία των στατιστικών δεδομένων και την σωστότερη παρουσίαση των αποτελεσμάτων χρησιμοποιούνται τα ποσοστά και οι πίνακες που χρησιμοποιήθηκαν στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας ενώ η παρουσίαση και ο σχολιασμός τους γίνεται με τη ίδια σειρά έτσι ώστε να μπορέσουμε να βγάλουμε χρήσιμα

συμπεράσματα για την εξέλιξη της γυναικείας απασχόλησης στα κράτη αυτά και τις ομοιότητες που υπάρχουν με την Ελλάδα.

Κεφάλαιο 5ο: Συμπεράσματα και Προοπτικές

Στο τελευταίο κεφάλαιο αυτής της εργασίας αποτυπώνονται τα κρισιμότερα συμπεράσματα που προέκυψαν από την μελέτη και επεξεργασία των στοιχείων που αφορούν την γυναικεία απασχόληση τόσο στην Ελλάδα όσο και στα κράτη-μέλη του Ταμείου Συνοχής. Συγκεκριμένα απαριθμούνται τα βασικότερα αίτια της υπό αντιπροσώπευσης των γυναικών καθώς επίσης τα μέτρα και οι πολιτικές που πρέπει να ληφθούν και να εφαρμοστούν από τους αρμόδιους φορείς και όργανα για την βελτίωση της υφιστάμενης κατάστασης.

Τέλος αναφέρονται οι προοπτικές και οι δυνατότητες που ανοίγονται στον τομέα της απασχόλησης για τις γυναίκες με την είσοδο του νέου αιώνα.

Κεφάλαιο 1^ο: « Θεωρητικό πλαίσιο »

Εισαγωγή

Εξετάζοντας την Βιβλιογραφία για την γυναικεία εργασία στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση παρατηρείται ότι άλλοτε εμφανίζεται να βρίσκεται στο επίκεντρο του προβληματισμού πολλών κοινωνικών επιστημών και άλλοτε αντιμετωπίζεται ως δευτερεύον θέμα. Πολλές φορές οι όροι γυναικεία απασχόληση και γυναικεία εργασία χρησιμοποιούνται χωρίς να αποσαφηνίζονται εννοιολογικά. Επίσης σπάνια συναρτώνται με μια προβληματική για τα κοινωνικά στρώματα, στα οποία εντάσσονται οι εργαζόμενες γυναίκες και με τη σημασία της εργασίας για τα στρώματα αυτά. Άλλες φορές πάλι εξετάζονται ανεξάρτητα από το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εμφανίζονται. Οι πηγές πληροφόρησης από τις οποίες αντλείται πληροφόρηση για τα θέματα αυτά ποικίλλει όπως άλλωστε ποικίλες είναι και οι μέθοδοι άντλησης των πληροφοριών αυτών.

Ανεξάρτητα από τα παραπάνω, η γυναικεία απασχόληση ή εργασία είναι ένα θέμα που βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. Πρόκειται για ένα αντικείμενο έρευνας πολυδιάστατο, με μεγάλη κοινωνική σημασία.

Τα βασικά θέματα που αφορούν αυτή καθεαυτή την γυναικεία εργασία και αποτελούν κοινό αντικείμενο ενδιαφέροντος, είναι: πρώτον, οι διακρίσεις εις βάρος των γυναικών στην αγορά εργασίας- και ειδικότερα ως προς την ισότητα ευκαιριών στην επαγγελματική κατάρτιση, την πρόσβαση στην απασχόληση, τις συνθήκες εργασίας, την επαγγελματική εξέλιξη, τις αμοιβές. Δεύτερον, οι επιπτώσεις των νέων τεχνολογιών στη γυναικεία απασχόληση. Τρίτον, η γενική εικόνα της απασχόλησης των γυναικών από την οπτική γωνία της συμμετοχής τους στο εργατικό δυναμικό και

των προσδιοριστικών παραγόντων που επηρεάζουν αυτή τη συμμετοχή και τέταρτον, η φεμινιστική ιδεολογία και πρακτική σε σχέση με τη γυναικεία εργασία.

Το τρίτο από τα παραπάνω θέματα, η συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό, αποτέλεσε αντικείμενο πλούσιας θεωρητικής μελέτης. Τρεις σχολές έχουν διατυπώσει την άποψη τους σχετικά με το θέμα αυτό. Η νεοκλασική, η θεσμική και τέλος η μαρξιστική.

ΘΕΩΡΙΑ

Νεοκλασική σχολή

Η νεοκλασική σχολή¹ υποστηρίζει ότι το κάθε άτομο προσπαθεί, σύμφωνα με την ατομοκεντρική θεωρία, να μεγιστοποιήσει το όφελος του επιλέγοντας μεταξύ του συνδυασμού ευχάριστης αλλά απλήρωτηςσχόλης και αμειβόμενης αλλά κοπιαστικής εργασίας που ικανοποιεί τις ανάγκες και τις επιλογές του. Το άτομο κινείται λοιπόν κατά μήκος μιας καμπύλης αδιαφορίας, που ο ένας άξονας παριστάνει το εισόδημα από εργασία και ο άλλος τις διαθέσιμες ώρες του ατόμου και ανάλογα με τις προτιμήσεις του, επιλέγει το κατάλληλο συνδυασμό ωρών εργασίας και ωρώνσχόλης. Μεταβολές στην προσφορά εργασίας μπορεί να επέλθουν είτε από μια μεταβολή του μισθού είτε από μια μεταβολή των τιμών των καταναλωτικών προϊόντων.

Για να εξηγήσει την αυξανόμενη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό η νεοκλασική θεωρία δεν χρησιμοποιεί ως μέτρο ανάλυσης το άτομο αλλά την οικογένεια γιατί αυτή είναι η βασική μονάδα λήψης των αποφάσεων για την κατανομή του χρόνου κάθε μέλους μεταξύ εργασίας καισχόλης.

Το νοικοκυριό αποφασίζει λοιπόν σχετικά με το τι θα καταναλώσουν τα μέλη του και πως θα παράγουν ορισμένα αγαθά και υπηρεσίες που

¹ Ξ. Πετρινιώτη σελ. 107-110, « Η συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό και η περίπτωση της Ελλάδας». Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τεύχος 74, ΕΚΚΕ 1989.

επιθυμούν με βασικό κριτήριο των επιλογών τους τη μεγιστοποίηση της ευημερίας του νοικοκυριού ως συνόλου.

Το ζήτημα που ενδιαφέρει τη νεοκλασική σκέψη είναι από ποιους παράγοντες επηρεάζεται η απόφαση του νοικοκυριού για προσφορά εργασίας των μελών του στην αγορά. Είναι φανερό ότι οι αποφάσεις τους είναι αλληλοεξαρτώμενες. Η απόφαση δηλαδή της γυναίκας για συμμετοχή στην αγορά εργασίας επηρεάζεται από τις αποφάσεις των άλλων μελών.

Ένας παράγοντας επηρεασμού είναι το ύψος του μισθού τόσο του άνδρα όσο και της γυναίκας. Όταν αυξάνεται ο μισθός του συζύγου μειώνεται η προσφορά εργασίας της συζύγου στην αγορά, γιατί με το αυξανόμενο εισόδημα μπορούν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους χωρίς να χρειάζεται η συμμετοχή της γυναίκας. Αντίθετα, όταν αυξάνεται ο μισθός της γυναίκας αυξάνεται η συμμετοχή της στο εργατικό δυναμικό, γιατί έτσι συμβιβάζεται καλύτερα η οικογενειακή και επαγγελματική ζωή χωρίς να χρειάζεται να θυσιάσει καμία.

Άλλος παράγοντας από τον οποίο εξαρτάται η προσφορά εργασίας των γυναικών είναι η άνοδος του εκπαιδευτικού επιπέδου τους. Οι γυναίκες που έχουν αναλώσει χρόνια για την απόκτηση εκπαίδευσης έχουν υψηλό κόστος ευκαιρίας για οποιαδήποτε άλλη επιλογή εκτός της αμειβόμενης απασχόλησης. Το γεγονός αυτό ενισχύει τη ζήτηση τους για αμειβόμενη εργασία.

Μειονέκτημα
Το βασικό μειονέκτημα του νεοκλασικού υποδείγματος είναι ότι εξετάζει την γυναικεία απασχόληση μόνο μέσα από τους παράγοντες που επηρεάζουν την προσφορά εργασίας από μέρους τους και όχι από την πλευρά της ζήτησης. Θεωρεί ότι η ζήτηση εργασίας και οι βασικές αλλαγές που έχουν σημειωθεί και σημειώνονται στην αγορά εργασίας δεν επηρεάζουν τη γυναικεία απασχόληση.

Μαρξιστική σχολή.

Η μαρξιστική σχολή θεωρεί ότι η γυναίκα στην καπιταλιστική κοινωνία αντιμετωπίζεται ως ένας εφεδρικός στρατός εργασίας. Χρησιμοποιείται μόνο όταν το κεφάλαιο αντιμετωπίζει πτώση του ποσοστού κέρδους, για να ανατρέψει την κατάσταση αυτή. Διαφορετικά προτιμάται η παραμονή της στην οικιακή εργασία γιατί έχει μεγαλύτερο έμμεσο όφελος για το κεφάλαιο.

Ο οικονομικός ρόλος των γυναικών είναι λοιπόν αντίστοιχος προς τον οικονομικό ρόλο των μεταναστών: μια εφεδρεία εργατικού δυναμικού, η προσφορά εργασίας του οποίου θεωρείται ως ελαστική-άρα ανταποκρινόμενη στις αυξομειώσεις της ζήτησης-και το οποίο λόγω της ελαστικότητας του αλλά και της εφεδρικότητας του, δεν έχει τις δυνατότητες αντίστασης στις συνθήκες απασχόλησης που του επιβάλλονται και στον προσδιορισμό των οποίων δε συμμετέχει.

Το μαρξιστικό υπόδειγμα με την έννοια του εφεδρικού στρατού διαφωτίζει, πρώτον, γιατί οι γυναίκες έμειναν έξω από την αγορά εργασίας για μεγάλο χρονικό διάστημα και δεύτερον, γιατί εντάχθηκαν μαζικά στη μισθωτή απασχόληση². Το μόνο πρόβλημα είναι ότι θεωρεί την αύξηση της γυναικείας απασχόλησης αποτέλεσμα της εκβιομηχάνισης και της οικονομικής ανάπτυξης. Δεν λαμβάνει υπόψη της το γεγονός ότι, η εκβιομηχάνιση και η οικονομική ανάπτυξη εντείνονται με την αύξηση της γυναικείας απασχόλησης. Γιατί όταν εισέρχονται στην αγορά εργασίας προσδιορίζουν τη δομή της οικονομίας με δυο τρόπους α) με την αύξηση του εργατικού δυναμικού και άρα των αποθεμάτων για οικονομική ανάπτυξη και β) με τη στήριξη κλάδων στους οποίους οι άνδρες αποφεύγουν να εισέλθουν ή από τους οποίους αποχωρούν³.

² Ξ. Πετρινιώτη σελ. 115-119 « Η συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό και η περίπτωση της Ελλάδας ». Επιθεώρηση κοινωνικών Ερευνών, τεύχος 74, 1989.

³ Λ. Μουσούρη σελ. 134 « Ο κύκλος της οικογενειακής ζωής και γυναικεία απασχόληση ». Αθήνα 1983, Διδακτορική Διατριβή.

Θεσμική σχολή

Η θεσμική σχολή, η οποία είναι ευρύτερα γνωστή ως η θεωρία της κατάτμησης της αγοράς εργασίας, επιδιώκει να καλύψει το κενό της νεοκλασικής θεωρίας. Σύμφωνα με αυτήν, η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό εξηγείται από το διαχωρισμό της αγοράς εργασίας σε πρωτογενή και δευτερογενή.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της πρωτογενούς αγοράς εργασίας είναι η σταθερότητα απασχόλησης, οι καλύτερες συνθήκες εργασίας, οι δυνατότητες εξέλιξης και οι υψηλές αμοιβές. Στην δευτερογενή αγορά εργασίας οι αμοιβές είναι χαμηλότερες, η απασχόληση ασταθής, οι δυνατότητες ανόδου περιορισμένες και ο ανταγωνισμός ευρύς⁴.

Στη πρωτογενή αγορά εργασίας απασχολούνται ως επί το πλείστον άνδρες με αυξημένα τυπικά προσόντα, οι οποίοι είναι οργανωμένοι σε σωματεία και έχουν μεγάλη διαπραγματευτική δύναμη. Αντίθετα στη δευτερογενή αγορά, όπου τα επαγγέλματα είναι υποβαθμισμένα, συγκεντρώνονται κυρίως γυναίκες και ανειδίκευτοι εργάτες, συνήθως μετανάστες. Οι απασχολούμενοι σε αυτό το τμήμα της αγοράς εργασίας δεν είναι οργανωμένοι σε συνδικάτα και επομένως έχουν μικρότερη διαπραγματευτική δύναμη. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τα αιτήματα και οι διεκδικήσεις τους, για καλύτερες συνθήκες απασχόλησης, μισθολογικές αυξήσεις και δυνατότητες προαγωγών, να μην εισακούονται. Από την άλλη μεριά η διαφοροποίηση των αμοιβών μεταξύ των δυο τμημάτων της αγοράς εργασίας, εντείνει τη διάκριση των εργασιών σε πρωτογενείς και δευτερεύουσες, σε ανδρικές και γυναικείες και επιτείνει την εξάρτηση των γυναικών από τους άνδρες.

⁴ Ξ. Πετρινιώτη σελ. 112-115 « Η συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό και η περίπτωση της Ελλάδας ». Επιθεώρηση κοινωνικών Ερευνών, τεύχος 74, 1989.

Το θεωρητικό υπόδειγμα, προχωρώντας πέρα από το νεοκλασικό, διερευνά τη διαχρονική εξέλιξη της ζήτησης εργασίας και των διαρθρωτικών αλλαγών που επήλθαν σ' αυτή. Με αυτό το τρόπο εξετάζοντας τις αλλαγές που σημειώθηκαν στη πρωτεύουσα και δευτερεύουσα αγορά εργασίας εξηγεί τους λόγους που οδήγησαν στην αύξηση της γυναικείας απασχόλησης.

Επισημαίνει λοιπόν, ότι η ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών ενέταξε μεγάλη μερίδα του εργατικού δυναμικού στην δευτερεύουσα αγορά. Η αστάθεια απασχόλησης, οι χαμηλοί μισθοί και οι μικρές δυνατότητες εξέλιξης που χαρακτηρίζουν τις θέσεις εργασίας στο τριτογενή τομέα, προσέλκυσαν κυρίως γυναίκες, οι οποίες είναι πιο συγκαταβατικές και δεν μπορούν να προβάλλουν απαιτήσεις. Παράλληλα η αλλαγή του τρόπου οργάνωσης της παραγωγής και της εργασίας, με το πέρασμα από τη μαζική παραγωγή στην ευέλικτη εξειδίκευση, οδήγησε στην ανάπτυξη της υπεργολαβίας, όπου οι προσφερόμενες θέσεις απασχόλησης έχουν τα χαρακτηριστικά της δευτερεύουσας αγοράς εργασίας και επομένως απορρόφησαν γυναικείο εργατικό δυναμικό.

Ανεξάρτητα από τις εξηγήσεις που δίνουν οι θεωρητικές αυτές προσεγγίσεις για την αύξηση της γυναικείας απασχόλησης, γίνεται αντιληπτό από την εξέταση της, ότι η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό δεν είναι συμπτωματική αλλά οφείλεται σε μια συγκυρία ευκαιριών, δυνατοτήτων και κινήτρων για απασχόληση⁵.

Αναλυτικότερα οι ευκαιρίες απασχόλησης αυξήθηκαν λόγω:

ΠΑΡΑΤΟΝΤΕΣ

1. της έλλειψης εργατικών χεριών,
2. αλλαγών στη δομή της απασχόλησης και
3. εξασθένησης των κοινωνικών προκαταλήψεων και των στερεοτύπων.

⁵ Λ. Μουσσούρου σελ. 41-44 « Κύκλος της οικογενειακής ζωής και γυναικεία απασχόληση». Αθήνα, 1983, Διδακτορική Διατριβή.

Οι δυνατότητες απασχόλησης αυξήθηκαν λόγω:

1. απόκτησης λιγότερων παιδιών,
2. δημιουργίας και επέκτασης των κοινωνικών υπηρεσιών που διευκολύνουν τη γυναικεία εργασία και
3. ανόδου του εκπαιδευτικού επιπέδου των γυναικών.

Ενώ τέλος τα κίνητρα για γυναικεία απασχόληση αυξήθηκαν λόγω:

1. αλλαγής του καταναλωτικού προτύπου της σύγχρονης οικογένειας,
2. αύξησης της επιθυμίας για ανεξαρτητοποίηση και έξοδο από το σπίτι,
3. αύξησης της επιθυμίας για βελτίωση της κοινωνικής θέσης της και
4. αύξηση του ενδιαφέροντος για την εργασία.

Επομένως η απόφαση για εργασία των γυναικών επηρεάζεται άμεσα από ένα πλέγμα παραγόντων, οι κυριότεροι από τους οποίους είναι:

1. η οικογενειακή κατάσταση της γυναίκας,
2. ο βαθμός διαφοροποίησης των «ανδρικών» και «γυναικείων» εργασιών αλλά και των τυπικών προσόντων γι' αυτές και
3. η ύπαρξη ευνοϊκών προϋποθέσεων απασχόλησης και συνδυασμού της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής.

Κεφάλαιο 2^ο: « Η γυναικεία απασχόληση στην Ελλάδα »

Εισαγωγή

Στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα το χάσμα μεταξύ γυναικών και ανδρών διευρύνεται. Σε καμία χώρα του κόσμου η Γυναίκα δεν χαίρει ίσης μεταχείρισης, παρότι παράγει γύρω στο 55% του παγκόσμιου πλούτου και συμμετέχει κατά 36% στο κατά κεφαλήν παγκόσμιο ΑΕΠ.

Η νέα έκθεση των Ηνωμένων Εθνών για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη (Ιούλιος 1999) είναι για άλλη μια φορά αποκαλυπτική. Οι Γυναίκες υπό εκπροσωπούνται παντού, στην πολιτική, την οικονομική και κοινωνική ζωή. Καταλαμβάνουν μόνο το 12% των Κοινοβουλευτικών θέσεων παγκοσμίως και συμμετέχουν μόνο κατά 40,2% στο σύνολο του οικονομικά ενεργού παγκόσμιου πληθυσμού.

Τα στοιχεία στην νέα έκθεση του ΟΗΕ για την Ελλάδα είναι μάλλον αποκαρδιωτικά. Μέσα σε δυο χρόνια η θέση της χώρας μας στην παγκόσμια κατάταξη έχει χειροτερέψει. Έτσι σήμερα κατατάσσεται στην 66^η θέση στον κόσμο βάσει της συμμετοχής της Ελληνίδας στην πολιτική και οικονομική ζωή του τόπου, έναντι της 56^{ης} θέσης που κατείχε.

Η Γυναίκα στη χώρα μας αν και έχει κατοχυρωμένα νομοθετικά τα δικαιώματά της, στην πράξη δεν έχει ίσες ευκαιρίες με τους άνδρες. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΗΕ μόνο το 6,3% των θέσεων στο Ελληνικό Κοινοβούλιο κατέχουν Γυναίκες, ενώ μόνο στο 12,1% των υψηλών διοικητικών θέσεων βρίσκονται γυναίκες. Όσο για την ετήσια συμμετοχή τους στο πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας μας είναι 8.248 δολάρια, έναντι 17.429 των Ελλήνων ανδρών. Η οικονομική συνεισφορά των Ελληνίδων είναι μάλιστα αρκετά χαμηλότερη σε σύγκριση με τη συνεισφορά των γυναικών σε άλλες αναπτυγμένες χώρες.

Στην αύξηση αυτή συμβάλλουν κάποιοι μακροχρόνιοι παράγοντες, όπως η άνοδος του εκπαιδευτικού επιπέδου των νέων γυναικών, η μείωση της γεννητικότητας, η νομοθεσία περί ισότητας των δυο φύλων, τα μέτρα για την απασχόληση των γυναικών, αλλά και η πρόσφατη κρίση, όπου τα νοικοκυριά προσπάθησαν να διατηρήσουν ανέπαφο το βιοτικό τους επίπεδο, με φυσικό επακόλουθο την είσοδο της γυναίκας στην αγορά εργασίας.

Η μεταβολή αυτή είχε σοβαρές επιπτώσεις στην αγορά εργασίας. Σημαντικό μέρος της αύξησης του εργατικού δυναμικού διοχετεύθηκε στην ανεργία, με αποτέλεσμα το ποσοστό απασχόλησης να παρουσιάζει μια πτώση 0,39 ποσοστιαίων μονάδων. Από 44,56% το 1991 στο 44,17% το 1997. Μόνο το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών παρουσιάζει μια αύξηση 1,97 ποσοστιαίων μονάδων από 28,87% το 1991 σε 30,84% το 1997, σε αντίθεση με το ποσοστό των ανδρών, που εμφανίζει μείωση 2,65 ποσοστιαίων μονάδων, από 61,63% το 1991 στο 58,98% το 1997.

Το ποσοστό ανεργίας την ίδια περίοδο στο σύνολο της χώρας αυξάνεται από 7,62% το 1991 σε 10,24% το 1997. Η αργή και μικρή οικονομική ανάπτυξη και δραστηριότητα που παρατηρείται στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και αρχές της δεκαετίας του 1990 συνέβαλλαν στη μικρή σταδιακή αύξηση της ζήτησης εργασίας, η οποία δεν επαρκούσε να καλύψει τη γρήγορη αύξηση της προσφοράς εργασίας - ιδιαίτερα με την εισροή παράνομου εργατικού δυναμικού από τις χώρες της Βαλκανικής και της Ανατολικής Ευρώπης - με αποτέλεσμα τη σταδιακή αύξηση της ανεργίας. Η άνοδος του ποσοστού της ανεργίας συνδέεται επίσης σε μεγάλο βαθμό με την επιβάρυνση της δημιουργίας νέων θέσεων στη Βιομηχανία και την έναρξη απώλειας θέσεων.

Μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζει το ποσοστό ανεργίας των γυναικών κατά 3,08 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ η ανδρική ανεργία αυξάνεται 1,68

ποσοστιαίες μονάδες. Η ανεργία πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες γιατί είναι μια από τις κοινωνικές ομάδες που είναι περισσότερο εκτεθειμένες στον κίνδυνο της ανεργίας και τις χαμηλές αποδοχές όταν εργάζονται. Αντισταθμίζοντας έτσι πλήρως τις θετικές εξελίξεις από την εισοδο άεργων γυναικών στην αγορά εργασίας.

Η ανεργία μακράς διάρκειας της Χώρας είναι ιδιαίτερα υψηλή. Αγγίζει το 57,08% το 1997, παρουσιάζοντας αύξηση 10,40 ποσοστιαίων μονάδων σε σχέση με το ποσοστό του 1991 (46,69%). Ιδιαίτερα έντονο είναι το φαινόμενο στην κατά φύλο διάρθρωση της ανεργίας μακράς διάρκειας, καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας εμφανίζεται στις γυναίκες. Από 53,17% το 1991 αυξήθηκε σε 63,21% το 1997 ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών αυξήθηκε από 36,92% σε 47,58%. Η δραματική αύξηση των μακροχρονίως ανέργων στο σύνολο των ανέργων απειλεί ένα σημαντικό και αυξανόμενο ποσοστό του πληθυσμού με αποκλεισμό από την οικονομική δραστηριότητα και απώλεια κάθε δυνατότητας επαγγελματικής ένταξης και σταδιοδρομίας.

Μείωση 0,98 ποσοστιαίων μονάδων παρατηρείται στο ποσοστό μη εργατικού δυναμικού, καθώς από 51,76% το 1991 πέφτει στο 50,79% το 1997. Όσον αφορά την κατά φύλο κατανομή των άεργων, το 1997 το ποσοστό των άεργων γυναικών ήταν 63,34% ακολουθώντας μια φθίνουσα πορεία την εξεταζόμενη περίοδο 3,55 μονάδων, σε αντίθεση με το ποσοστό των άεργων ανδρών που αυξάνεται 1,55 ποσοστιαίες μονάδες.

Κατά ηλικία διάρθρωση του εργατικού δυναμικού.

Εξετάζοντας την ηλικιακή διάρθρωση του εργατικού δυναμικού γίνεται αντιληπτό ότι το ποσοστό συμμετοχής των νέων ηλικίας 20-24 ετών κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα την εξεταζόμενη περίοδο (60,22% το 1991,

60,31% το 1997) είναι όμως μικρότερο από τα αντίστοιχα ποσοστά συμμετοχής των άλλων ηλικιακών ομάδων.

Το 1997 το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό 97,3% το έχουν οι άνδρες ηλικίας 30-44 ετών, ενώ οι γυναίκες ηλικίας 25-29 συμμετέχουν με ποσοστό 68% στο εργατικό δυναμικό της χώρας. Το γεγονός ότι διαφορετικές ηλικιακές ομάδες εμφανίζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά συμμετοχής στους άνδρες και τις γυναίκες οφείλεται κυρίως σε δυο λόγους. Πρώτον, οι άνδρες εισέρχονται αργότερα από τις γυναίκες στο εργατικό δυναμικό τόσο εξαιτίας της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας, όσο και της επιμήκυνσης του χρόνου σπουδών. Δεύτερον, οι γυναίκες συνήθως μετά την ηλικία των 25-29 γίνονται μητέρες, με αποτέλεσμα να εγκαταλείπουν την εργασία τους για να αντεπεξέλθουν στα αυξημένα καθήκοντα της μητρότητας.

Ο γάμος και η μητρότητα φαίνεται ότι παίζουν πολύ αποφασιστικό ρόλο στη γυναικεία απασχόληση. Άλλωστε κατά κανόνα η σχέση μεταξύ γονιμότητας και γυναικείας απασχόλησης είναι αρνητική, ιδιαίτερα στις αναπτυγμένες χώρες, όπου υπάρχει ασυμβατότητα μεταξύ των ρόλων της μητρότητας και της γυναικείας απασχόλησης.

Ένα μεγάλο μέρος του γυναικείου εργατικού δυναμικού διακόπτει την εργασία με σκοπό να επανακάμψει στο εργατικό δυναμικό λίγα χρόνια αργότερα, όταν τα παιδιά ξεκινήσουν το σχολείο. Η επανένταξη τους στο εργατικό δυναμικό είναι όμως πολύ δύσκολη. Οι κύριοι παράγοντες που επιδρούν αρνητικά σε μια τέτοια εξέλιξη είναι: πρώτον, η ανελαστικότητα της αγοράς εργασίας στη χώρα, σε συνδυασμό με την απουσία προγραμμάτων επαγγελματικής εξειδίκευσης για τις γυναίκες που απέχουν από το εργατικό δυναμικό για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα.

2) Δεύτερον, η έλλειψη εκτεταμένων αδειών μητρότητας ή διευκολύνσεις για μερική απασχόληση. Τέλος, η δυσκολία εξεύρεσης εργασίας με την άνοδο της ηλικίας καθώς και η δυσκολία μετάβασης από τη μια εργασία

στην άλλη εξαιτίας του πολύπλοκου ασφαλιστικού συστήματος της χώρας.

Η σχετικά χαμηλή συμμετοχή των νέων στο εργατικό δυναμικό σχετίζεται με την επιθυμία τους να βελτιώσουν τα προσόντα τους και το επίπεδο των βασικών δεξιοτήτων τους. Σίγουρα όμως αντικατοπτρίζει και μια μείωση του αριθμού των κατάλληλων ευκαιριών απασχόλησης. Αυτό καθίσταται σαφές από τα υψηλά ποσοστά ανεργίας που εμφανίζει η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα και ιδιαίτερα οι γυναίκες. Το ποσοστό ανεργίας των νέων 20-24 ετών αυξήθηκε κατά 6,79 ποσοστιαίες μονάδες την εξεταζόμενη περίοδο (23,46% το 1991, 30,25% το 1997) τη στιγμή που το ποσοστό ανεργίας για το σύνολο του πληθυσμού αυξήθηκε 2,62 ποσοστιαίες μονάδες (7,62% το '91, 10,24% το '97). Το ποσοστό ανεργίας των νέων γυναικών κυμαίνεται το 1997 στο 39,47% σημειώνοντας μια αύξηση 7,95 ποσοστιαίων μονάδων την χρονική περίοδο που εξετάζεται. Την ίδια στιγμή το ποσοστό ανεργίας των νέων γυναικών είναι ιδιαίτερα υψηλό, πλησιάζοντας το 64,29% το 1997.

Από τα παραπάνω στοιχεία γίνεται αντιληπτό ότι οι νέοι και ιδιαίτερα οι γυναίκες επωμίζονται το βάρος της ανεργίας και της αεργίας στη χώρα, εξαιτίας της προστασίας που παρέχεται τόσο από το Κράτος όσο και από τις οργανώσεις των εργαζομένων στις ήδη κατειλημμένες θέσεις εργασίας.

● **Διάρθρωση της απασχόλησης κατά τομέα και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.**

Την περίοδο 1991-1997 παρατηρείται μια αύξηση των απασχολούμενων στη χώρα, οι οποίοι απορροφήθηκαν στον Τριτογενή τομέα, που είναι ο μόνος κλάδος οικονομικής δραστηριότητας που παρουσιάζει καθαρή αύξηση στην απασχόληση. Έτσι το ποσοστό απασχόλησης των ανδρών

στο τομέα των υπηρεσιών αυξήθηκε από 50,2% το 1991 σε 55,8% το 1997, ενώ των γυναικών από 54,5% σε 63,6%.

Η πραγματικότητα αυτή ακολουθεί την τάση που επικρατεί ευρύτερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου οι γυναίκες απασχολούνται στο τομέα των υπηρεσιών κατά 80,2%. Η βελτίωση του επιπέδου μόρφωσης των γυναικών καθώς και η εντάσεως κεφαλαίου ανάπτυξη στο δευτερογενή τομέα είναι οι παράγοντες εκείνοι που συνετέλεσαν στη μετατόπιση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού των γυναικών από τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα στο τριτογενή τομέα παραγωγής και στη διόγκωση αυτού. Αναμφίβολα η γυναίκα, στη χώρα μας, είναι παρούσα σε κάθε τομέα της οικονομίας - τη γεωργία, τη βιομηχανία και τις υπηρεσίες - με την παρουσία της να γίνεται όλο και πιο σημαντική τα τελευταία χρόνια.

Οι δυο άλλοι τομείς παρουσιάζουν μια μείωση τόσο του ανδρικού όσο και του γυναικείου ποσοστού απασχόλησης. Συγκεκριμένα το 1991 το 19,9% των απασχολούμενων ανδρών και το 26,7% των γυναικών εργάζονται στο Πρωτογενή τομέα. Το 1997 τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 17,9% και 23% μειωμένα σε σημαντικό ποσοστό. Η πτώση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα είναι συνακόλουθο της αναπτυξιακής διαδικασίας (πίνακες 7,8).

Παρά τη μείωση του ποσοστού απασχόλησης των Ελληνίδων γυναικών, στη γεωργία, εξακολουθούν να αποτελούν εξαίρεση σε σχέση με τις ομόφυλες τους στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου ο μέσος όρος απασχόλησης των γυναικών στη γεωργία ήταν μόνο 4% το 1997.

Στον δευτερογενή τομέα, το 1991 απασχολούταν το 29,9% των ανδρών και το 17,5% των γυναικών που έπαιρναν μέρος στην οικονομική δραστηριότητα. Το 1997 τα ίδια ποσοστά εμφανίζονται μειωμένα, με το 27,7% των ανδρών και το 13,3% των γυναικών να εργάζονται πλέον στον

δευτερογενή τομέα. Το γεγονός αυτό αποτελεί ιδιαίτερα δυσμενή εξέλιξη στην αγορά εργασίας και την οικονομία γενικά και αποδεικνύει ότι η χώρα μας εμφανίζει σημάδια αποβιομηχάνισης (πίνακες 7,8).

Διάρθρωση της απασχόλησης κατά Μονοψήφιες κατηγορίες και θέση στο επάγγελμα.

Παρά την αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό και τη βελτίωση των τυπικών τους προσόντων, η συμμετοχή τους στα κέντρα λήψης οικονομικών αποφάσεων παραμένει χαμηλή, όπως φαίνεται από την κατά φύλο κατανομή των εργοδοτών, των αυτοαπασχολούμενων και των διευθυνόντων και ανωτέρων διοικητικών στελεχών. Το 1991, οι γυναίκες αποτελούσαν το 11,13% των εργοδοτών, το 20,41% των αυτοαπασχολούμενων, το 33,77% των μισθωτών και το 78,56% των συμβοηθούντων και μη αμειβόμενων μελών. Την ίδια ώρα το 88,67% των εργοδοτών ήταν άνδρες, το 79,59% αυτοαπασχολούμενοι, το 66,23% μισθωτοί και μόνο το 21,44% συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη (Πίνακες 14,15).

Οι απασχολούμενες γυναίκες σε σχέση με τη θέση στο επάγγελμα το 1991 ήταν κατά 48,76% μισθωτές, κατά 32,14% συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη, κατά 17,32% αυτοαπασχολούμενες και κατά 1,78% εργοδότες.

Το 1997 παρατηρείται μια θετική εξέλιξη, η οποία εξηγείται από την σημαντική αύξηση του μορφωτικού επιπέδου των γυναικών την εξεταζόμενη περίοδο. Αυξάνεται το ποσοστό των γυναικών που κατέχουν διευθυντικές θέσεις από 11,13% σε 14,16%. Αυξητικές τάσεις ακολουθούν το ποσοστό των γυναικών που έχουν δική τους δουλειά και το ποσοστό αυτών που επιλέγουν την μισθωτή απασχόληση. Έτσι το 22,48% των γυναικών αυτοαπασχολούνται και το 38,61% είναι μισθωτές. Την ίδια περίοδο μειώνεται το ποσοστό των γυναικών που ανήκουν στα

συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη από 78,56% σε 72,70%. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην είσοδο των γυναικών στο εργατικό δυναμικό και την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης τους. Παρόλαυτα εξακολουθεί να βρίσκεται σε πολύ υψηλά επίπεδα (πίνακες 14,15).

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της γυναικείας απασχόλησης στην Ελλάδα αποτελεί λοιπόν το εξαιρετικά υψηλό ποσοστό συμβοηδόντων και μη αμειβόμενων μελών. Το υψηλό ποσοστό των γυναικών που εργάζονται στη γεωργία, οι έντονοι συνεκτικοί δεσμοί που υπάρχουν στην ελληνική οικογένεια και ιδιαίτερα στον αγροτικό χώρο, αλλά και η δομή της ελληνικής οικονομίας, που ευνοεί την αυτοαπασχόληση, ερμηνεύουν σε ένα βαθμό το φαινόμενο αυτό.

Αντίθετα, η μισθωτή απασχόληση των γυναικών είναι πολύ χαμηλή στην Ελλάδα και από τις χαμηλότερες ανάμεσα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σχετικά με το θέμα της μερικής απασχόλησης τα ποσοστά είναι εξαιρετικά χαμηλά για την εξεταζόμενη περίοδο τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες. Το 1991, το ποσοστό μερικής απασχόλησης των ανδρών ήταν 2,2% και των γυναικών 7,2%. Το 1997, τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 2,6% και 8,1%.

Είναι πιθανόν τα χαμηλά ποσοστά μερικής απασχόλησης να οφείλονται εν μέρει, στον τρόπο συλλογής των στοιχείων ή στο γεγονός ότι πρόσφατα θεσμοθετήθηκε ο θεσμός στη χώρα μας (Ν.1829/90).

Από τα στοιχεία της Έρευνας εργατικού δυναμικού και την περαιτέρω ανάλυση αυτών, παρατηρούνται μεταβολές στην κατάσταση της απασχόλησης των γυναικών την περίοδο 1991-1997, όπως:

- αύξηση της απασχόλησης των γυναικών σε όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες με ρυθμούς ταχύτερους από αυτούς των ανδρών.

- βελτίωση της κατάστασης των γυναικών σε σχέση με τη θέση στο επάγγελμα.

Η εξέλιξη της κατανομής των απασχολούμενων κατά μονοψήφια κατηγορία επαγγέλματος ακολουθεί τις αντίστοιχες εξελίξεις με τη κατά κλάδο απασχόληση, με αποτέλεσμα τα επαγγέλματα τόσο του Πρωτογενή όσο και του Δευτερογενή τομέα να εμφανίζουν ύφεση της απασχόλησης, ενώ αυτά του τομέα των Υπηρεσιών άνθηση.

Συγκεκριμένα οι μονοψήφιες κατηγορίες επαγγελμάτων που παρουσιάζουν μείωση των απασχολούμενων την εξεταζόμενη περίοδο είναι οι απασχολούμενοι στη Γεωργία, στις Βιομηχανίες-Βιοτεχνίες, σε Ορυχεία και οι απασχολούμενοι σε Μεταφορές, αποθήκευση και Τηλεπικοινωνίες. Ενώ το 1991 οι απασχολούμενοι στην Γεωργία αποτελούσαν ποσοστό 22,20% του συνόλου των απασχολούμενων, το 1997 το ποσοστό ανερχόταν σε 19,85%. Τα ποσοστά για τα υπόλοιπες κατηγορίες το 1991 ήταν: Βιομηχανία-Βιοτεχνία 19,24%, Ορυχεία 0,53% και Μεταφορές-Αποθήκευση 6,95% ενώ το 1997 ήταν 14,50%, 0,45% και 6,40% αντίστοιχα (πίνακες 9,10,11).

Όπως προαναφέρθηκε, αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων εμφανίζεται μόνο στον Τριτογενή τομέα. Συγκεκριμένα, παρατηρείται αύξηση της απασχόλησης από 43,30% σε 51,29%. Η αύξηση αυτή επιμερίζεται σε όλα τα επαγγέλματα του τομέα και ειδικότερα ως ακολούθως:

⇒ την μεγαλύτερη αύξηση εμφανίζει το Εμπόριο, Ξενοδοχεία, Εστιατόρια όπου οι νέες θέσεις που δημιουργήθηκαν αντιπροσώπευαν ποσοστό 4,46%. Οι γυναίκες αποτελούν το 41,65% των απασχολούμενων στην κατηγορία αυτή αυξάνοντας το ποσοστό τους από το 1991 κατά 2,01%.

⇒ ακολουθεί η κατηγορία Λοιπές Υπηρεσίες με ποσοστιαία αύξηση 2,17%. Στην συγκεκριμένη κατηγορία οι γυναίκες είναι υπεύθυνες για την

καθαρή αύξηση γιατί το ποσοστό τους αυξήθηκε από 45,81% το 1991 σε 50,22% το 1997.

⇒ τέλος οι Τράπεζες και λοιπά οικονομικά ιδρύματα αύξησαν το ποσοστό τους την εξεταζόμενη περίοδο κατά 1,36%. Σημαντικό ρόλο στην ποσοστιαία αυτή μεταβολή έπαιξαν οι γυναίκες, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 38,22% των απασχολούμενων στην κατηγορία αυτή σε σχέση με το 37,64% που ήταν το 1991.

Η απασχόληση των ανδρών στις τρεις παραπάνω συγκεκριμένες κατηγορίες επαγγελματιών μειώθηκε, γεγονός που αποδεικνύει ότι οι γυναίκες με την αύξηση της συμμετοχής τους σε όλους τους κλάδους και ιδιαίτερα στο τομέα των Υπηρεσιών, είναι φανερά υπεύθυνες για την διεύρυνση της απασχόλησης στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα. Μάλιστα η μεγαλύτερη μείωση παρατηρείται στην κατηγορία Λοιπές Υπηρεσίες, από 54,19% το 1991 σε 49,78% το 1997 (πίνακες 9,10,11).

Απασχόληση και επίπεδο Εκπαίδευσης.

Στο μέρος αυτό εξετάζεται ο ρόλος της εκπαίδευσης στην απασχόληση και την επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων. Από την επεξεργασία των στατιστικών δεδομένων της ΕΣΥΕ παρατηρείται, ότι το 1991 το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολούμενων 41,85% είχε απολυτήριο Δημοτικού. Ακολουθούσαν οι απόφοιτοι Λυκείου με ποσοστό 23,25%, οι πτυχιούχοι Α.Ε.Ι με 11,98%, οι απόφοιτοι Γυμνασίου με 8,93%, οι απόφοιτοι Τ.Ε.Ι με 5,51% ενώ οι απασχολούμενοι που δεν είχαν πάει καθόλου σχολείο αποτελούσαν ποσοστό 1,60% (πίνακας 17).

Το 1997 το επίπεδο εκπαίδευσης των απασχολούμενων βελτιώνεται με το ποσοστό αυτών που δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο να μειώνεται σε 1,16% και των απόφοιτων Δημοτικού σε 35,51%. Παράλληλα αυξάνονται σημαντικά τα ποσοστά των απασχολούμενων αποφοίτων Λυκείου, Α.Ε.Ι,

Τ.Ε.Ι και Γυμνασίου. Έτσι οι απασχολούμενοι που άνηκαν στις παραπάνω εκπαιδευτικές βαθμίδες αποτελούσαν ποσοστό 27,26%, 14,25%, 8,24% και 10,18% αντίστοιχα (πίνακας 19).

Όσον αφορά τους ανέργους το 1991 το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών είναι απόφοιτοι Λυκείου 40,31%. Ακολουθούν οι απόφοιτοι Δημοτικού με ποσοστό 24,21%, οι απόφοιτοι Γυμνασίου με 11,57%, οι πτυχιούχοι Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων με 9,90% και οι πτυχιούχοι Ανώτερων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων με 7,68% (πίνακας 17).

Δυστυχώς η κατάσταση δεν βελτιώνεται το 1997. Αντίθετα αυξάνεται ο αριθμός των ανέργων που είναι απόφοιτοι Α.Ε.Ι και Τ.Ε.Ι σε 10,33% και 12,66% αντίστοιχα. Επίσης οι κάτοχοι απολυτηρίου Γυμνασίου και Λυκείου αυξάνουν το ποσοστό τους μεταξύ των ανέργων σε 12,34% και 40,375 (πίνακας 19).

Στην κατηγορία των Μη Ενεργών το μεγαλύτερο ποσοστό αποτελούν οι απόφοιτοι Δημοτικού με ποσοστό 40,20% το 1991 και 43,03% το 1997 (πίνακας 17, 19). Σημαντικά μεταξύ των Μη Ενεργών είναι τα ποσοστά των κατόχων απολυτηρίου Λυκείου (14,91% το 1991 και 20,81% το 1997) και Γυμνασίου (14,48% το 1991 και 14,21% το 1997).

Το επίπεδο εκπαίδευσης των απασχολούμενων, ανέργων και μη ενεργών κατά φύλο την εξεταζόμενη περίοδο διαμορφώνεται ως εξής:

* Μεταξύ των απασχολούμενων ανδρών αυτοί, που έχουν τελειώσει το δημοτικό αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό τόσο το 1991 (43,47%) όσο και το 1997 (36,61%). Ακολουθούν αυτοί που έχουν απολυτήριο Λυκείου με ποσοστό 22,38% και 27,22%, οι απόφοιτοι Α.Ε.Ι με ποσοστό 10,95% και 12,81%, οι κάτοχοι απολυτηρίου Γυμνασίου με ποσοστό 10,33% και 11,93% και τέλος οι απόφοιτοι Τ.Ε.Ι με ποσοστό 5,52% και 7,53% αντίστοιχα. Η ανεργία την εξεταζόμενη περίοδο πλήττει σημαντικά τους άνδρες που έχουν απολυτήριο Λυκείου, αγγίζοντας το 36,21% το 1991

και το 38,52% το 1997. Εξίσου υψηλό είναι και το ποσοστό των άνεργων ανδρών που είναι απόφοιτοι Α.Ε.Ι και Τ.Ε.Ι. Τέλος το μεγαλύτερο ποσοστό των ανδρών που είναι Μη ενεργοί έχουν απολυτήριο δημοτικού. Μάλιστα το ποσοστό τους αυξάνει από 38,32% το 1991 σε 41,72% το 1997 (πίνακες 18, 20).

* Ενώ το μεγαλύτερο μέρος των απασχολούμενων γυναικών την εξεταζόμενη περίοδο έχουν απολυτήριο Δημοτικού, οι άνεργες γυναίκες έχουν ανώτερο μορφωτικό επίπεδο από αυτό των απασχολούμενων και είναι απόφοιτοι Λυκείου σε ποσοστό 43,05% το 1991 και 41,56% το 1997 (πίνακες 18, 20). Όσον αφορά τις μη ενεργές το 41,15% είχαν το 1991 απολυτήριο Δημοτικού ενώ το 1997 το ποσοστό αυξήθηκε σε 43,74%. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι μεταξύ των μη ενεργών γυναικών οι απόφοιτοι Α.Ε.Ι και Τ.Ε.Ι καταλαμβάνουν πολύ μικρό ποσοστό (2,07% και 1,07% το 1991, 1,07% και 1,64% το 1997).

Από την ανάλυση των στοιχείων γίνεται αντιληπτό ότι τόσο μεταξύ των ανδρών όσο και μεταξύ των γυναικών οι απασχολούμενοι στο σύνολο τους έχουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Αντίθετα η ανεργία και η αεργία πλήττει περισσότερο τους αποφοίτους της μέσης, ανώτερης και ανώτατης βαθμίδας εκπαίδευσης.

Η επεξεργασία των στατιστικών δεδομένων, που αφορούν το μορφωτικό επίπεδο των απασχολούμενων γυναικών στις μονοψήφιες κατηγορίες επαγγελματιών, έδειξε ότι το σύνολο των απασχολούμενων γυναικών στα επαγγέλματα του Πρωτογενή τομέα έχουν τελειώσει κυρίως το Δημοτικό ή δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο. Αντίθετα στο τομέα των Υπηρεσιών το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών είναι απόφοιτες Λυκείου ή έχουν πτυχίο ΑΕΙ, ΤΕΙ ακόμα και Μεταπτυχιακό Δίπλωμα. Ενθαρρυντικό είναι όμως το γεγονός ότι τα ποσοστά των απασχολούμενων γυναικών που έχουν ανώτερο και ανώτατο μορφωτικό επίπεδο αυξάνουν την εξεταζόμενη περίοδο (πίνακες 12, 13).

Ανεργία

Η Ελληνική κοινωνία βιώνει σιγά σιγά μια νέα και σκληρή πραγματικότητα: την υψηλή ανεργία, η οποία έχει εξελιχθεί σε μείζον πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό πρόβλημα. Η ανεργία στη χώρα μας την εξεταζόμενη περίοδο έχει αυξηθεί σημαντικά παρά το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια η ελληνική οικονομία έχει επιτύχει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και έχει αυξηθεί η απασχόληση. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η οικονομική ανάπτυξη προκαλεί αύξηση της απασχόλησης όταν προέρχεται από νέες επιχειρήσεις και μάλιστα σε διαφορετικές περιοχές.

Τα αίτια του προβλήματος πρέπει να αναζητηθούν κυρίως στο γεγονός ότι η άνοδος του εργατικού δυναμικού τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα υπερβαίνει αυτή της απασχόλησης, με συνέπεια η προσφορά εργατικού δυναμικού να είναι μεγαλύτερη από την ζήτηση και να δημιουργείται ανεργία. Σημαντικό ρόλο στην αύξηση της ανεργίας παίζει η είσοδος στην αγορά εργασίας των νέων, των γυναικών που επιθυμούν επανένταξη όταν απαλλάσσονται από τις υποχρεώσεις τους (μικρά παιδιά, υπερήλικες), αλλά και των οικονομικών μεταναστών. Μια άλλη αιτία είναι το γεγονός ότι η προοπτική της απασχόλησης τα επόμενα χρόνια είναι αβέβαιη όχι μόνο στη χώρα μας αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στο συγκεκριμένο σημείο εξετάζεται η εξέλιξη της ανεργίας κατά φύλο, ηλικία και επίπεδο εκπαίδευσης, η μακροχρόνια ανεργία και η διάρκεια της ανεργίας ανάλογα με το φύλο και την ηλικία στη χώρα μας.

Πιο συγκεκριμένα, η ανεργία την εξεταζόμενη περίοδο αυξήθηκε από 7,62% σε 10,24%. Ανάλογη πορεία ακολούθησε μεταξύ των δύο φύλων με την ανεργία των γυναικών να αυξάνεται κατά 3,08% σε αντίθεση με αυτή των ανδρών που αυξήθηκε μόνο κατά 1,86% (πίνακες 1,4).

Την μεγαλύτερη άνοδο παρουσίασε η μακροχρόνια ανεργία, η οποία πλήττει κυρίως τις γυναίκες με ποσοστό 63,21% το 1997, σημειώνοντας

αύξηση 10,03 ποσοστιαίων μονάδων. Αν και τα ποσοστά των ανδρών μεταξύ των μακροχρόνιων άνεργων είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο των γυναικών, ωστόσο εμφανίζει μια αύξηση της τάξεως των 10,66 ποσοστιαίων μονάδων.

Εξετάζοντας την εξέλιξη της ανεργίας γίνεται αντιληπτό ότι εμφανίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό στις μικρότερες ηλικιακές ομάδες. Πλήττει, δηλαδή, κυρίως τους νέους με ποσοστό 23,46% το 1997 και 30,25% το 1997. Μάλιστα, η ηλικιακή διάρθρωση της κατά φύλο ανεργίας δείχνει ότι δεν κάνει διακρίσεις, αφού τα ποσοστά της είναι υψηλά τόσο μεταξύ των νέων γυναικών όσο και μεταξύ των νέων ανδρών. Στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες η ανεργία των ανδρών είναι σχετικά χαμηλή. Αντίθετα, η ανεργία των γυναικών είναι υψηλή και στις επόμενες ομάδες ηλικιών των 25-29, 30-44 και 45-64. Το γεγονός αυτό οφείλεται καθαρά στους λόγους που έχω αναπτύξει παραπάνω, δηλαδή ασυμβατότητα του ρόλου της μητρότητας και της απασχόλησης και δυσκολία επανένταξης στην αγορά εργασίας (πίνακες 5,6,23,24).

Όσον αφορά, την διάρκεια της ανεργίας κατά φύλο, παρατηρείται ότι μεταξύ των ανέργων ανδρών το μεγαλύτερο ποσοστό είναι άνεργοι πάνω από 12 μήνες (38,53% το 1991 και 48,44% το 1997). Το 1991 ποσοστό 35,16% των ανδρών παρέμειναν χωρίς δουλειά για 0-5 μήνες και ποσοστό 26,31% για 6-11 μήνες. Το 1997 τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 28,69% και 22,86% εμφανίζοντας σημαντική πτώση. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την αύξηση της ανεργίας για διάστημα πάνω από 12 μήνες, αποδεικνύει ότι η εξεύρεση εργασίας μετά από μεγάλο διάστημα αποχής είναι πολύ δύσκολη εξαιτίας του ανταγωνισμού αλλά και της μαζικής εισροής ατόμων στην αγορά εργασίας (πίνακας 21).

Οι γυναίκες παρέμειναν άνεργες για διάστημα πάνω από 12 μήνες σε ποσοστό 54,78% το 1991 και 64,02% το 1997. Για διάστημα 0-5 μηνών το ποσοστό ήταν 22,20% και 17,44% αντιστοίχως, ενώ για διάστημα από

6-11 μήνες από 23,02% που ήταν το 1991 μειώθηκε σε 18,54% το 1997 (πίνακας 21).

Τέλος, τα ποσοστά ανεργίας των γυναικών κατά επίπεδο εκπαίδευσης δείχνουν ότι η ανεργία πλήττει κυρίως τις απόφοιτες Λυκείου. Βέβαια τα ποσοστά είναι πολύ υψηλά και για τις γυναίκες που έχουν πτυχίο Α.Ε.Ι και Τ.Ε.Ι, ενώ πολύ χαμηλή ανεργία εμφανίζουν οι γυναίκες που είναι κάτοχοι Μεταπτυχιακού διπλώματος. Μάλιστα η ανεργία των πτυχιούχων γυναικών είναι μεγαλύτερη από αυτή των αποφοίτων Γυμνασίου (πίνακας 28).

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

Κατά φύλο διάρθρωση του εργατικού δυναμικού

Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

Το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας στην περιφέρεια Αν. Μακεδονίας και Θράκης παρουσιάζει μικρή αύξηση κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου, από 53,49% το 1991 φθάνει στο 54,79% το 1997.

Το γυναικείο εργατικό δυναμικό παρουσιάζει ποσοστιαία αύξηση της τάξεως του 7,09%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό αύξησης του γυναικείου πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας είναι της τάξεως του 3,07% με αποτέλεσμα το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στη συγκεκριμένη περιφέρεια να παρουσιάζει μια αύξηση 1,59 ποσοστιαίων μονάδων. Το ανδρικό εργατικό δυναμικό παρουσιάζει αύξηση της τάξεως του 0,13%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό αύξησης του ανδρικού πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας είναι της τάξεως του 0,39, με αποτέλεσμα τον ποσοστό συμμετοχής των ανδρών να παρουσιάζει μια πτώση 0,17 ποσοστιαίων μονάδων, καθώς από το 67,10% το 1991 πέφτει στο 66,92% το 1997.

Το ποσοστό απασχόλησης παρουσιάζει μείωση 0,94 ποσοστιαίων μονάδων. Το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών είναι μειωμένο κατά 0,73 ποσοστιαίες μονάδες, από 37,035 το 1991 σε 36,31% το 1997, όπως και το αντίστοιχο των ανδρών που παρουσιάζει πτώση 2,21 ποσοστιαίων μονάδων από 65,10% το 1991 έπεσε στο 62,90% το 1997.

Το ποσοστό ανεργίας της περιφέρειας Αν. Μακεδονίας και Θράκης εμφανίζει μια αυξητική πορεία (από 5,43 το 1991 φθάνει το 9,39 το 1997) μεγαλύτερη από το αντίστοιχο ποσοστό του συνόλου της χώρας. η ανεργία πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες καθώς το ποσοστό ανεργίας των γυναικών φθάνει το 14,33% το 1997, τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών συγκρατείται στο 6,02 την ίδια χρονιά.

Η ανεργία μακράς διάρκειας της περιφέρειας είναι υψηλή αγγίζοντας το 50,75% το 1997 από 39,04% το 1991. Τον παραπάνω φαινόμενο είναι ιδιαίτερα έντονο στην κατά φύλο διάρθρωση της ανεργίας μακράς διάρκειας, καθώς το ποσοστό ανεργίας παρουσιάζει μια αύξηση 15,49 ποσοστιαίων μονάδων, μεγαλύτερη από εκείνη των ανέργων γυναικών Μ.Δ στο σύνολο της χώρας (10,03 ποσοστιαίων μονάδων). Παρότι, το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών παρουσιάζει μικρότερη μεταβολή από εκείνη των γυναικών 7,42 ποσοστιαίων μονάδων, ωστόσο η ποσοστιαία μεταβολή των ανέργων ανδρών Μ.Δ είναι 149,37% υψηλότερη από των γυναικών την εξεταζόμενη περίοδο που είναι 127,72%.

Το ποσοστό μη εργατικού δυναμικού παρουσιάζει πτώση 1,30 ποσοστιαίων μονάδων, από 46,51% το 1991 σε 45,22% το 1997. Όσον αφορά την κατά φύλο κατανομή των άεργων το 1991 το 65,85% αποτελείται από γυναίκες, ενώ οι άνδρες αποτελούν ποσοστό 34,15%. Το 1997 παρατηρείται αύξηση του αριθμού των άεργων και στα δυο φύλα, με αποτέλεσμα το 67,77% αυτών να είναι γυναίκες και το 35,36% άνδρες.

Όσον αφορά την θέση στο επάγγελμα των απασχολούμενων γυναικών της περιφέρειας Αν. Μακεδονίας και Θράκης, το 45,5% είναι συμβοληθούντα και μη αμειβόμενα μέλη, το 37,8% είναι μισθωτές, το 16% αυτοαπασχολούνται, ενώ τέλος μόνο το 0,7% είναι εργοδότες. Το 1997 αυξάνεται το ποσοστό των απασχολούμενων γυναικών που είναι εργοδότες κατά 3,12 ποσοστιαίες μονάδες. Σημαντική πτώση παρατηρείται στο ποσοστό των γυναικών που είναι συμβοληθούντα και μη αμειβόμενα μέλη κατά 4,70 ποσοστιαίες μονάδες. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών της περιφέρειας, δείχνει μια στροφή των γυναικών προς την αμειβόμενη εργασία.

Κεντρικής Μακεδονίας

Το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας στην περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, παρουσιάζει αύξηση κατά τη διάρκεια της περιόδου 1991-1997, από 48,50 % το 1991 φθάνει στο 50,16% το 1997. Οι τάσεις εξέλιξης του εργατικού δυναμικού της περιφέρειας, καθώς παρατηρείται αύξηση του εργατικού δυναμικού κατά 116.121 άτομα, είναι ανάλογες με τις τάσεις εξέλιξης του εργατικού δυναμικού του συνόλου της χώρας, το οποίο παρουσιάζει συνεχή αύξηση.

Η αύξηση του ποσοστού συμμετοχής της περιφέρειας οφείλεται κυρίως στην είσοδο των γυναικών στο εργατικό δυναμικό, καθώς από τα 365.164 επιπλέον άτομα που εισέρχονται στο εργατικό δυναμικό την εξεταζόμενη περίοδο, οι 277.366 είναι γυναίκες. Αναλυτικότερα, το γυναικείο εργατικό δυναμικό παρουσιάζει ποσοστιαία αύξηση της τάξεως του 28,85%, ενώ το ανδρικό εργατικό δυναμικό αύξηση της τάξεως του 11,49%, με αποτέλεσμα το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών να είναι αυξημένο κατά 3,55 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών, είναι μειωμένο κατά 1,74 ποσοστιαίες μονάδες.

Το ποσοστό απασχόλησης παραμένει σταθερό την εξεταζόμενη περίοδο κυμαινόμενο γύρω στο 45% ευρισκόμενο κατά μια ποσοστιαία μονάδα υψηλότερα από το αντίστοιχο του συνόλου της Χώρας (44%). Το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών παρουσιάζει μια αύξηση 0,90 ποσοστιαίων μονάδων (από 30,11% το 1991 σε 31,01% το 1997), ενώ το αντίστοιχο των ανδρών μειώνεται κατά 3,30 ποσοστιαίες μονάδες (από 62,55% το 1991 σε 59,25% το 1997).

Το ποσοστό ανεργίας της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας αυξάνεται κατά 4,21 μονάδες από το 5,94% το 1991 φθάνει στο 10,15% το 1997. Η ανεργία πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες καθώς το ποσοστό ανεργίας των γυναικών φθάνει το 16% του γυναικείου εργατικού δυναμικού, τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών μόλις άγγιξε το 6,39% του ανδρικού εργατικού δυναμικού.

Η ανεργία μακράς διάρκειας της Περιφέρειας παρότι κυμαίνεται σε χαμηλότερα επίπεδα από το σύνολο της Χώρας, είναι υψηλή παρουσιάζοντας το 1997 αύξηση κατά 9,24 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 1991. Το παραπάνω φαινόμενο είναι ιδιαίτερα έντονο στην κατά φύλο διάρθρωση της ανεργίας Μ.Δ της Περιφέρειας, καθώς το 63,64% των ανέργων Μ.Δ της Περιφέρειας το 1991 αποτελείται από γυναίκες, ενώ το 1997 το αντίστοιχο ποσοστό είναι 70,08%. Το ποσοστό ανεργίας Μ.Δ των γυναικών της Περιφέρειας παρουσιάζει αύξηση 12,60 ποσοστιαίων μονάδων καθώς από 45,94% το 1991 φθάνει το 58,54% το 1997, παραμένοντας όμως αρκετά υψηλότερο από αυτό των ανδρών που από 37,67% το 1991 αυξάνεται σε 40,55% το 1997.

Το ποσοστό Μη Εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας εμφανίζει μικρή κάμψη καθώς από 51,50% το 1991 μειώνεται σε 49,84% το 1997. Όσον αφορά στην κατά φύλο κατανομή των άεργων, το 67,54% είναι γυναίκες και το 32,46% είναι άνδρες. Το 1997 τα αντίστοιχα ποσοστά διαμορφώνονται σε 64,32% και 35,44%.

Το χαρακτηριστικό των απασχολούμενων γυναικών ανάλογα με τη θέση στο επάγγελμα στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, είναι ότι το 1991 το 54,3% αυτών ήταν μισθωτές. Το 28,4% απασχολούνται σε εργασίες μη αμειβόμενες, ενώ το 14,1 αυτοαπασχολούνται. Μόνο το 3,2% των απασχολούμενων γυναικών της Περιφέρειας είναι εργοδότες. Τα αντίστοιχα ποσοστά για το 1997 διαμορφώνονται στα ίδια επίπεδα, με μια μικρή μόνο μείωση του ποσοστού των γυναικών που απασχολούνται ως συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη (από 28,4% σε 26,73%).

Δυτικής Μακεδονίας

Το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας εμφανίζει μια μικρή πτώση 1,86 ποσοστιαίων μονάδων την εξεταζόμενη περίοδο, παρά το γεγονός ότι υπερέχει του ποσοστού συμμετοχής του συνόλου της Χώρας. Από 51,11% το 1991 πέφτει στο 49,25% το 1997, τη στιγμή που τα αντίστοιχα ποσοστά για το σύνολο της Χώρας είναι 48,24% το 1991 και 49,21% το 1997. Παράλληλα την ίδια περίοδο αυξάνεται το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό της Περιφέρειας από 33,06% σε 34,23% και μειώνεται το ποσοστό των ανδρών από 69,35% σε 63,42%.

Την ίδια περίοδο, το ποσοστό απασχόλησης στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας παρουσιάζει πτώση κατά 4,96 ποσοστιαίες μονάδες (από το 47,08% το 1991 φθάνει το 42,12% το 1997), ευρισκόμενο το 1997 κατά 2,05 περίπου ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από το αντίστοιχο του συνόλου της Χώρας, το οποίο διαμορφώνεται στο 44,17%. Το ποσοστό απασχόλησης τόσο των γυναικών όσο και των ανδρών μειώνεται την εξεταζόμενη περίοδο στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. Μεγαλύτερη πτώση εμφανίζει το ανδρικό ποσοστό απασχόλησης, που από 65,43% το 1991 πέφτει στο 57,39% το 1997.

Το ποσοστό ανεργίας της Περιφέρειας καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου 1991-1997 αυξάνεται σημαντικά από 7,90% το 1991 σε 14,47% το 1997, κυμαινόμενο σε υψηλότερα επίπεδα από το ποσοστό ανεργίας του συνόλου της Χώρας (7,62% το 1991, 10,24% το 1997). Η ανεργία στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας είναι καθαρά γυναικείο φαινόμενο αφού το 1991 είναι 12,58% διπλάσια σχεδόν από την ανδρική ανεργία, η οποία κυμαίνεται στο 5,65%. Το 1997 η γυναικεία ανεργία αυξάνεται δραματικά φθάνοντας το 23,44% σε αντίθεση με αυτή των ανδρών που κυμαίνεται στο 9,50% αρκετά υψηλότερα όμως από την ανδρική ανεργία στο σύνολο της Χώρας.

Αρκετά υψηλή είναι και η ανεργία μακράς διάρκειας στην Περιφέρεια, η οποία την εξεταζόμενη περίοδο διαμορφώνεται μεταξύ 59,48% και 62,89%, αυξανόμενη κατά 3,41 ποσοστιαίες μονάδες. Το παραπάνω φαινόμενο είναι ιδιαίτερα έντονο στην κατά φύλο διάρθρωση της ανεργίας Μ.Δ της Περιφέρειας, καθώς το 66,66% των ανέργων Μ.Δ το 1991 αποτελείται από γυναίκες και το 33,64% από άνδρες. Τα ίδια ποσοστά το 1997 διαμορφώνονται στο 62% και 38% αντίστοιχα.

Το ποσοστό Μη Εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας αυξάνεται κατά 1,86 ποσοστιαίες μονάδες (από 48,89% το 1991 σε 50,75% το 1997). Το 1991 το 68,80% των άεργων της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας ήταν γυναίκες και το 31,20% άνδρες, ενώ το 1997 οι άεργες γυναίκες αποτελούν το 65,38% και οι άνδρες το 34,38% του συνόλου του μη εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας.

Στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολούμενων γυναικών είναι μισθωτές (41,57% το 1997) ενώ στην δεύτερη θέση βρίσκονται οι αυτοαπασχολούμενες γυναίκες με ποσοστό 28,01%. Ακολουθούν οι γυναίκες που απασχολούνται σε μη αμειβόμενες εργασίες με ποσοστό 27,91% ενώ αρκετά χαμηλό είναι το ποσοστό των γυναικών που είναι εργοδότες (μόνο 2,51%). Το 1991 τα αντίστοιχα

ποσοστά ήταν διαφορετικά με το ποσοστό των απασχολούμενων γυναικών που εργάζονταν σε μη αμειβόμενες εργασίες να κυμαίνεται στο 34,3% τη στιγμή που οι μισθωτές γυναίκες αποτελούσαν το 38,1%. Αρκετά χαμηλό ήταν και το ποσοστό των γυναικών που ήταν εργοδότριες μόνο 1%.

Ηπείρου

Το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας στην Περιφέρεια Ηπείρου, παρουσιάζει μια μικρή αυξητική ποσοστιαία μεταβολή 0,99 μονάδων κατά τη διάρκεια της περιόδου 1991-1997. Παρόλαυτα όμως εξακολουθεί να υπολείπεται σταθερά του ποσοστού συμμετοχής του συνόλου της Χώρας, το οποίο από 48,24% το 1991 αυξάνεται σε 49,21% το 1997.

Το γυναικείο εργατικό δυναμικό την ίδια περίοδο αυξάνεται από 37.126 άτομα σε 41.338 άτομα, σημειώνοντας ποσοστιαία μεταβολή 11,35 μονάδων, με αποτέλεσμα το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών να μεταβάλλεται κατά 2,86 μονάδες (από 29,54% το 1991 φθάνει το 32,40% το 1997). Το ανδρικό εργατικό δυναμικό αντίθετα μειώνεται από 70.230 άτομα το 1991 σε 68.782 άτομα το 1997 έχοντας ως αποτέλεσμα τη μείωση του ποσοστού συμμετοχής των ανδρών κατά 2,78 ποσοστιαίες μονάδες (από 61,86% το 1991 πέφτει στο 58,08% το 1997).

Το ποσοστό απασχόλησης την εξεταζόμενη περίοδο κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα (40,47% το 1991, 40,49% το 1997) ευρισκόμενο κατά 4 περίπου ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από το αντίστοιχο ποσοστό του συνόλου της Χώρας. Το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών αυξάνεται από 24,69% το 1991 σε 26,40% το 1997, ως απόρροια τόσο της αύξησής του γυναικείου εργατικού δυναμικού όσο και των απασχολούμενων γυναικών από 31.022 άτομα το 1991 σε 33.679 το 1997. Αντίθετα, το ανδρικό ποσοστό απασχόλησης μειώθηκε την περίοδο

1991-1997 από 57,94% σε 54,14%, γιατί μειώθηκε ο αριθμός των απασχολούμενων ανδρών στην Περιφέρεια Ηπείρου από 65.788 άτομα σε 64.124.

Το ποσοστό ανεργίας της Περιφέρειας Ηπείρου παρουσιάζει αυξητική πορεία από 9,83% το 1991 σε 11,15% το 1997. Η αυξητική πορεία του οφείλεται τόσο στην αύξηση του αριθμού των ανέργων γυναικών όσο και των ανδρών. Την μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζει ο αριθμός των ανέργων γυναικών που από 6.104 άτομα φθάνει τα 7.660 το 1997, σημειώνοντας ποσοστιαία μεταβολή 8,56 μονάδων.

Την ίδια αυξητική πορεία είχε και το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας της Περιφέρειας από 52,38% το 1991 σε 67,09% το 1997. Αν και η μακροχρόνια ανεργία είναι ιδιαίτερα έντονη στις γυναίκες, στις οποίες αυξήθηκε κατά 13,53 ποσοστιαίες μονάδες, ωστόσο παρουσιάζει μεγαλύτερη αύξηση στους άνδρες κατά 14,29 ποσοστιαίες μονάδες.

Όσον αφορά το ποσοστό Μη εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας της Περιφέρειας Ηπείρου, αυτό μειώνεται ελαφρά κατά 0,69 ποσοστιαίες μονάδες. Η πτώση αυτή οφείλεται στην μείωση του αριθμού των μη ενεργών γυναικών κατά 2,58% (από 88.542 άτομα το 1991 σε 86.256 το 1997).

Η θέση των απασχολούμενων γυναικών της Περιφέρειας Ηπείρου στο επάγγελμα την εξεταζόμενη περίοδο εμφανίζει τα παρακάτω φαινόμενα. Αυξάνεται ο αριθμός των μισθωτών γυναικών από 11.561 άτομα το 1991 σε 14.626 το 1997. Μειώνεται ο αριθμός των αυτοαπασχολούμενων και εργοδοτριών γυναικών-οι οποίοι ήταν αρκετά υψηλοί στην συγκεκριμένη Περιφέρεια-ο πρώτος από 38% σε 28,80% και ο δεύτερος από 3,7% σε 2,51%. Τέλος αυξάνεται ο αριθμός των γυναικών που απασχολούνται ως συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη, από 21,1% σε 25,26%.

Θεσσαλίας

Το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας στην Περιφέρεια Θεσσαλίας, παρουσιάζει σταθερή αύξηση κατά τη διάρκεια της περιόδου 1991-1997, ενώ υπερέχει του ποσοστού συμμετοχής του συνόλου της Χώρας. Συγκεκριμένα το ποσοστό συμμετοχής, από το 48,76% το 1991 φθάνει στο 51,12% το 1997, καθώς παρατηρείται αύξηση του εργατικού δυναμικού κατά 32.529 άτομα.

Η αύξηση του ποσοστού συμμετοχής της Περιφέρειας οφείλεται κυρίως στην είσοδο των γυναικών στο εργατικό δυναμικό, καθώς από τα 29.649 νέα άτομα στο εργατικό δυναμικό, τα 25.553 είναι γυναίκες. Συγκεκριμένα, το γυναικείο εργατικό δυναμικό παρουσιάζει ποσοστιαία αύξηση της τάξεως του 28,77%, ενώ το ανδρικό εργατικό δυναμικό αύξηση της τάξεως του 2,44%, με αποτέλεσμα το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών να εμφανίζει μια αύξηση 5,52 ποσοστιαίων μονάδων (από το 31,30% το 1991 σε 36,82% το 1997). Το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών εμφανίζει πτώση κατά 2,38 ποσοστιαίες μονάδες (από 67,20% το 1991 σε 64,82% το 1997). Η πτώση αυτή του ποσοστού συμμετοχής των ανδρών παρόλη την αύξηση του ανδρικού εργατικού δυναμικού οφείλεται στην αύξηση του ανδρικού πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας με μεγαλύτερους ρυθμούς από την αντίστοιχη αύξηση του εργατικού δυναμικού.

Το ποσοστό απασχόλησης αυξάνει κατά 1,34 ποσοστιαίες μονάδες, από το 45,47% το 1991 φθάνει στο 46,81% το 1997 και υπερέχει κατά 2 περίπου ποσοστιαίες μονάδες από το αντίστοιχο του συνόλου της Χώρας (44,56% το 1991, 44,17% το 1997). Το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών έχει μια αύξηση 4,66 ποσοστιαίων μονάδων (από 26,82% το 1991 σε 31,48% το 1997), ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών έχει

πτύση 3,44 ποσοστιαίων μονάδων (από 65,17% το 1991 σε 61,73% το 1997).

Το ποσοστό ανεργίας της Περιφέρειας Θεσσαλίας, ακολουθεί αυξητική πορεία, από 6,74% φθάνει το 1997 το 8,43% κυμαινόμενο όμως σε χαμηλότερα επίπεδα από το ποσοστό ανεργίας του συνόλου της Χώρας (7,62% το 1991, 10,24% το 1997). Η ανεργία πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες καθώς το ποσοστό ανεργίας των γυναικών στην Περιφέρεια Θεσσαλίας φθάνει το 14,51% του γυναικείου εργατικού δυναμικού, τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών συγκρατείται στο 4,77% του ανδρικού εργατικού δυναμικού. Εκτός από το υψηλό ποσοστό ανεργίας που παρουσιάζει το γυναικείο εργατικό δυναμικό, οι γυναίκες βαρύνονται επίσης με το μεγαλύτερο ποσοστό της αύξησης της ανεργίας την περίοδο 1991-1997, καθώς το 62,13% από τους επιπλέον ανέργους είναι γυναίκες και μόνο το 37,87% άνδρες.

Η ανεργία μακράς διάρκειας της Περιφέρειας κυμαίνεται στο 65,57% το 1997 και βρίσκεται σε υψηλότερα επίπεδα από το αντίστοιχο ποσοστό του συνόλου της Χώρας (57,08%), παρουσιάζοντας αύξηση 4,70 ποσοστιαίων μονάδων σε σχέση με το ποσοστό του 1991 (60,87% της Περιφέρειας και 46,69% του συνόλου της Χώρας).

Η ανεργία Μ.Δ. είναι ιδιαίτερα έντονο φαινόμενο στην κατά φύλο διάρθρωση της ανεργίας της Περιφέρειας Θεσσαλίας, καθώς το 67,42% των ανέργων Μ.Δ. της Περιφέρειας το 1997 αποτελείται από γυναίκες. Παρόλαυτα το ποσοστό ανεργίας Μ.Δ. των γυναικών παρουσιάζει πτώση κατά 1,20 ποσοστιαίες μονάδες (από το 68,93% το 1991 σε 67,73% το 1997), αφού ο ρυθμός αύξησης των ανέργων γυναικών Μ.Δ. είναι μικρότερος από το ρυθμό αύξησης των ανέργων γυναικών συνολικά. Μάλιστα δείχνει σημαντικά καλύτερη εικόνα από ότι στο σύνολο της Χώρας όπου αυξάνεται (από 53,17% σε 63,21%). Αντίθετα, το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών παρουσιάζει αύξηση 19,43

ποσοστιαίων μονάδων (από 42,10% το 1991 σε 61,53% το 1997), η οποία είναι μεγαλύτερη από αυτή στο σύνολο της Χώρας (36,92% σε 47,58%).

Το ποσοστό μη εργατικού δυναμικού εμφανίζει κάμψη πέφτοντας από το 51,24% το 1991 στο 48,88% το 1997. Κάμψη παρουσιάζει και το γυναικείο ποσοστό αεργίας καθώς από το 68,70% το 1991 φθάνει στο 63,18% το 1997, ενώ αντίθετα αυξάνεται το ανδρικό ποσοστό αεργίας από 32,80% σε 35,18%.

Δυστυχώς, την εξεταζόμενη περίοδο 1991-1997 στη Περιφέρεια Θεσσαλίας αυξάνεται το ποσοστό των γυναικών, που κατά θέση στο επάγγελμα, απασχολούνται ως συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη κατά 5,79 ποσοστιαίες μονάδες ενώ μειώνονται τα ποσοστά των αυτοαπασχολούμενων και μισθωτών γυναικών κατά 3,05 και 4,09 μονάδες. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι η αύξηση των απασχολούμενων γυναικών της Περιφέρειας την περίοδο 1991-1997 διοχετεύθηκε κατά κύριο λόγο σε μη αμειβόμενες εργασίες.

Ιονίων Νήσων

Στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας αυξάνεται κατά 1,76 ποσοστιαίες μονάδες την εξεταζόμενη περίοδο υπερέχοντας του αντίστοιχου ποσοστού του συνόλου της Χώρας. Συγκεκριμένα, το ποσοστό συμμετοχής από το 50,34% το 1991 φθάνει στο 52,10% το 1997, καθώς παρατηρείται αύξηση του εργατικού δυναμικού κατά 6.477 άτομα.

Η είσοδος των γυναικών στο εργατικό δυναμικό δικαιολογεί την αύξηση αυτή του ποσοστού καθώς από 6.477 νέα άτομα τα 6.077 είναι γυναίκες, ποσοστό 93,82%, ενώ μόνο τα 400 άτομα είναι άνδρες, ποσοστό 6,18%. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το ποσοστό συμμετοχής των ανδρών να

μειωθεί κατά 4,51 ποσοστιαίες μονάδες (από 67,45% το 1991 σε 62,94% το 1997) και να αυξηθεί των γυναικών κατά 6,05 μονάδες (από 34,55% φθάνει το 40,61%).

Σχετική σταθερότητα κατά την διάρκεια της περιόδου εμφανίζει το ποσοστό απασχόλησης της Περιφέρειας, από 48,49% το 1991 σε 48,78% το 1997. Δεν συμβαίνει το ίδιο όμως με το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών, το οποίο αυξάνει κατά 4,99 ποσοστιαίες μονάδες και με το ανδρικό ποσοστό το οποίο μειώνεται κατά 6,32 μονάδες. Από 32,49% το 1991 σε 37,48% το 1997 το πρώτο και από 65,82% σε 59,50% το δεύτερο.

Αυξητική πορεία ακολουθεί το ποσοστό ανεργίας και σε αυτή την Περιφέρεια της Χώρας (από 3,69% σε 6,37%), παρά το γεγονός ότι η συγκεκριμένη Περιφέρεια έχει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας στο σύνολο της Χώρας. Μάλιστα, μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζει η ανδρική ανεργία κατά 3,05 ποσοστιαίες μονάδες και μικρότερη η ανεργία των γυναικών κατά 1,73 μονάδες. Συγκεκριμένα, από τους 2.401 νέους άνεργους, οι 1.475 είναι άνδρες δηλαδή ποσοστό 61,43% και οι 926 γυναίκες, ποσοστό δηλαδή 38,57%.

Μεγάλη άνοδος 16,16 ποσοστιαίων μονάδων παρατηρείται στο ποσοστό ανεργίας Μ.Δ. της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων, το οποίο χαρακτηρίζεται από την εξαιρετικά υψηλή αύξηση του αριθμού των μακροχρονίων ανέργων ανδρών κατά 40 ποσοστιαίες μονάδες. Από 6,27% το 1991 αγγίζει το 46,27% το 1997. Αντίθετα, η μακροχρόνια ανεργία των γυναικών κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα καθ' όλη την διάρκεια της περιόδου που εξετάζεται.

Το ποσοστό αεργίας παρουσιάζει μικρή κάμψη, καθώς από το 49,66% πέφτει στο 47,90%. Το αποτέλεσμα αυτό οφείλεται στην μείωση του ποσοστού αεργίας των γυναικών της Περιφέρειας από 65,45% σε 59,39%

κατά 6,05 ποσοστιαίες μονάδες, η οποία υπερκαλύπτει την αύξηση του ποσοστού των άεργων ανδρών κατά 4,51 μονάδες. Άλλωστε από τους 73.031 άεργους το 1991, οι 50.052 είναι γυναίκες και οι 22.979 άνδρες, ενώ το 1997 οι 47.540 άεργοι είναι γυναίκες και οι 28.274 άνδρες σε σύνολο 75.814 άεργων.

Τέλος, η εξέταση των απασχολούμενων γυναικών κατά θέση στο επάγγελμα δείχνει ότι το σύνολο των γυναικών που εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας απασχολούνται ως μισθωτές, αποτελώντας ποσοστό 39,82% το 1997 έναντι 32,4% το 1991. Παράλληλα, μειώνονται τα ποσοστά αυτοαπασχόλησης και μη αμειβόμενης εργασίας, ενώ μικρή αύξηση παρατηρείται στο ποσοστό των γυναικών που είναι εργοδότες.

Δυτικής Ελλάδος

Το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος την περίοδο 1991-1997 παρουσιάζει μια μικρή αύξηση 1,82 ποσοστιαίων μονάδων. Συγκεκριμένα από το 48,56% φθάνει το 50,38% κυμαινόμενο υψηλότερα από το ποσοστό συμμετοχής του συνόλου της Χώρας. Η αύξηση του ποσοστού δικαιολογείται από την αύξηση του εργατικού δυναμικού κατά 17.455 άτομα ή 7,37%. Άνοδο παρουσιάζει την εξεταζόμενη περίοδο και το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών κατά 4,48 ποσοστιαίες μονάδες, σε αντίθεση με αυτό των ανδρών που μειώνεται κατά 2,69 μονάδες. Αυτό είναι αποτέλεσμα της αυξήσεως του γυναικείου εργατικού δυναμικού κατά 20,86% καθώς και της αυξήσεως του γυναικείου πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας κατά 6,24%.

Αύξηση 1,74 ποσοστιαίων μονάδων παρουσιάζει επίσης το ποσοστό απασχόλησης της Περιφέρειας από 44,40% το 1991 σε 46,14% το 1997, με το γυναικείο ποσοστό απασχόλησης να ακολουθεί ανοδική πορεία ενώ

το ανδρικό καθοδική. Συγκεκριμένα, το ποσοστό απασχόλησης των ανδρών από 65,82% μειώνεται σε 59,50% ενώ το γυναικείο από 28,06% αγγίζει το 32,26%.

Η Περιφέρεια δυτικής Ελλάδος είναι μια από τις δυο Περιφέρειες της Χώρας που εμφανίζει μικρή μείωση του *ποσοστού ανεργίας* κατά 0,14 ποσοστιαίων μονάδων. Το γεγονός αυτό εξηγείται από την ταυτόχρονη μείωση τόσο του γυναικείου ποσοστού ανεργίας κατά 0,92 ποσοστιαίων μονάδων όσο και του ανδρικού κατά 0,21 μονάδες.

Αντίθετα η *ανεργία μακράς διάρκειας* της Περιφέρειας αυξάνεται την ίδια περίοδο, αγγίζοντας το 67,70% από 60,99%, με την γυναικεία ανεργία Μ.Δ. να παρουσιάζει την μεγαλύτερη αύξηση κατά 8,92 ποσοστιαίες μονάδες. Το ανδρικό ποσοστό ανεργίας Μ.Δ. αυξάνεται από 53,97% το 1991 σε 56,31% το 1997, σημειώνοντας ποσοστιαία αύξηση 2,34 μονάδων.

Η μεγαλύτερη αύξηση του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας σε σχέση με αυτή των ανέργων οδηγεί σε μείωση του *ποσοστού Μη Εργατικού δυναμικού* κατά 1,82%, από 51,44% το 1991 σε 49,62% το 1997. Μάλιστα το γυναικείο ποσοστό ανεργίας παρουσιάζει μεγαλύτερη μείωση από του συνόλου της Περιφέρειας κατά 4,48 ποσοστιαίες μονάδες ως συνέπεια της μεγαλύτερης αύξησης του ποσοστού συμμετοχής. Αντίθετα, το ανδρικό ποσοστό ανεργίας αυξάνεται κατά 2,69 ποσοστιαίες μονάδες εξαιτίας της μεγαλύτερης αύξησης του αριθμού των άεργων ανδρών σε σχέση με τον ανδρικό πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας.

Η εξέταση των *απασχολούμενων γυναικών κατά θέση στο επάγγελμα* στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος δείχνει μια μεγάλη αντίφαση. Ενώ αυξάνεται το ποσοστό συμμετοχής και απασχόλησης των γυναικών, η αύξηση αυτή των γυναικών που συμμετέχουν στο εργατικό δυναμικό διοχετεύεται όχι στη μισθωτή απασχόληση αλλά στην μη αμειβόμενη

εργασία. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα ο αριθμός των συμβοηθούντων και μη αμειβόμενων μελών να αυξάνει από 25.277 σε 37.553 ή 48,57% ενώ οι μισθωτές αυξάνονται κατά 3.150 άτομα ή 11,31%.

Στερεάς Ελλάδος

Στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος ο αριθμός των ατόμων που συμμετέχουν στο εργατικό δυναμικό καθώς και ο πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας μειώνεται την περίοδο 1991-1997, έχοντας ως αποτέλεσμα την μείωση του ποσοστού συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας κατά 1,65 ποσοστιαίες μονάδες (από 48,42% σε 46,76%). Το γεγονός αυτό είναι απόρροια της μεγάλης μείωσης του αριθμού των ανδρών που εισέρχονται στο εργατικό δυναμικό κατά 10.261 άτομα. Την ίδια στιγμή το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών παραμένει σταθερό κυμαινόμενο μεταξύ 32,42% και 32,34%.

Η μείωση του αριθμού των απασχολούμενων και του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας τόσο στο σύνολο της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος όσο και στην κατά φύλο διάρθρωση τους, οδήγησε στην μεγάλη πτώση του ποσοστού απασχόλησης. Συγκεκριμένα, το ποσοστό απασχόλησης στο σύνολο της Περιφέρειας διαμορφώθηκε από το 44,98% το 1991 στο 40,84% το 1997, το γυναικείο ποσοστό απασχόλησης από το 29,28% στο 24,79%, ενώ τέλος το ανδρικό ποσοστό απασχόλησης διαμορφώθηκε από το 61,54% στο 56,94%.

Αποτέλεσμα της μείωσης τόσο του ποσοστού συμμετοχής όσο και του ποσοστού απασχόλησης της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδος είναι η παράλληλη αύξηση της ανεργίας κατά 5,58 ποσοστιαίες μονάδες. Μάλιστα, η γυναικεία ανεργία στην Περιφέρεια παρουσιάζει την μεγαλύτερη αύξηση στο σύνολο της Χώρας κατά 13,69 ποσοστιαίες μονάδες, από 9,68% σε 23,37% το 1997.

Ιδιαίτερα υψηλή είναι στην Περιφέρεια και η ανεργία μακράς διάρκειας, η οποία αγγίζει το 61,07% το 1997, παρουσιάζοντας αύξηση 16,27 ποσοστιαίων μονάδων σε σχέση με το ποσοστό του 1991 (44,79%). Το παραπάνω φαινόμενο είναι ιδιαίτερα έντονο στην ανδρική ανεργία Μ.Δ., η οποία αυξήθηκε κατά 19,78 ποσοστιαίες μονάδες. Μικρότερη αύξηση 6,04 ποσοστιαίων μονάδων εμφάνισε η γυναικεία ανεργία Μ.Δ. την εξεταζόμενη περίοδο.

Το ποσοστό μη εργατικού δυναμικού παρουσιάζει μια αύξηση της τάξεως των 1,65 ποσοστιαίων μονάδων (από 51,58% το 1991 φθάνει το 53,24% το 1997). Μεγαλύτερη άνοδο εμφανίζει η ανδρική ανεργία κατά 4,30 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με την γυναικεία που αυξήθηκε κατά 0,07 μονάδες. Το γεγονός αυτό δικαιολογείται από την αύξηση του αριθμού των μη ενεργών ανδρών κατά 10,61% και την παράλληλη μείωση του ανδρικού πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας κατά 1,57%.

Στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος παρά την μείωση του ποσοστού συμμετοχής και απασχόλησης του γυναικείου εργατικού δυναμικού η θέση των απασχολούμενων γυναικών στο επάγγελμα αλλάζει. Αυξάνεται η μισθωτή απασχόληση από 33,6% σε 40,51%, ο αριθμός των εργοδοτριών κατά 1.185 άτομα, ενώ μειώνεται το ποσοστό των γυναικών που εργάζονται ως συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη από 43,5% σε 32,34%.

Αττικής

Το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στο πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας στην Περιφέρεια Αττικής, παρουσιάζει αύξηση 0,82 ποσοστιαίων μονάδων, ενώ υπολείπεται του ποσοστού συμμετοχής του συνόλου της Χώρας. Συγκεκριμένα, το ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας από το 46,39% το 1991 φθάνει στο 47,21% το 1997, τη στιγμή που στο σύνολο της Χώρας διαμορφώνεται στο 49,21% από το

48,24%. Η αύξηση του ποσοστού συμμετοχής είναι αποτέλεσμα της αύξησης του εργατικού δυναμικού κατά 104.005 άτομα, ποσοστό 6,17%.

Την αύξηση του συνολικού ποσοστού συμμετοχής της Περιφέρειας ακολουθεί το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών με 2,63 ποσοστιαίες μονάδες, εξαιτίας της εισόδου στην αγορά εργασίας 104.644 νέων γυναικών. Αντίθετα, καθοδική τάση εμφανίζει το ποσοστό συμμετοχής των ανδρών κατά 2,26 ποσοστιαίες μονάδες, λόγω της μικρότερης αύξησης του ανδρικού εργατικού δυναμικού σε σχέση με τον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας.

Αυξητική πορεία ακολουθεί μόνο το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών της Περιφέρειας Αττικής κατά 1,70 μονάδες γιατί μόνο το ποσοστό αύξησης των απασχολούμενων γυναικών υπερέχει του ποσοστού αύξησης του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (17,52% και 10,54% αντίστοιχα). Αντίθετα, τόσο το ποσοστό αύξησης των απασχολούμενων ανδρών 1,54% όσο και του συνόλου των απασχολούμενων της Περιφέρειας 6,97% είναι μικρότερα από το ποσοστό αύξησης του ανδρικού ποσοστού εργάσιμης ηλικίας 7,94% και του συνολικού πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας της Περιφέρειας 7,82%.

Το ποσοστό ανεργίας παρουσιάζει αυξητική πορεία από 9,86% το 1991 σε 12,11% το 1997 κυμαινόμενο υψηλότερα από την συνολική ανεργία της Χώρας, η οποία διαμορφώθηκε μεταξύ 7,62% και 10,24%. Μάλιστα, παρά το γεγονός ότι η ανεργία πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες και είναι ιδιαίτερα υψηλή καθ' όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου, ωστόσο εμφανίζει μικρότερη ποσοστιαία μεταβολή από αυτή των ανδρών. Συγκεκριμένα, η ανδρική ανεργία αυξάνεται κατά 2,25 ποσοστιαίες μονάδες τη στιγμή που η αύξηση της ανεργίας των γυναικών είναι 1,43 μονάδες. Αυτό βέβαια δεν αλλάζει το γεγονός ότι η γυναικεία ανεργία στην Περιφέρεια Αττικής είναι από τις υψηλότερες της Χώρας.

Ιδιαίτερα υψηλή είναι και η ανεργία μακράς διάρκειας της Περιφέρειας, που αγγίζει το 56,89% έναντι 42,34% που ήταν το 1991. Το 64,59% των μακροχρόνιων ανέργων αποτελείται από γυναίκες παρουσιάζοντας αύξηση 15,07 ποσοστιαίων μονάδων. Το υπόλοιπο 35,41% είναι άνδρες, των οποίων το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας αυξήθηκε κατά 14,50 ποσοστιαίες μονάδες.

Το ποσοστό Μη εργατικού δυναμικού παρουσιάζει μικρή πτώση 0,82 μονάδες, από 53,61% σε 52,79%. Όσον αφορά στην κατά φύλο κατανομή των ανέργων, το 66,81% το 1997 αποτελείται από γυναίκες παρουσιάζοντας πτώση καθ' όλη την εξεταζόμενη περίοδο (από 67,79% το 1991 σε 65,16% το 1997). Αντίθετα παρουσιάζεται αύξηση του ποσοστού ανεργίας των ανδρών, το οποίο φθάνει στο 40,01% το 1997 από 37,75% που ήταν το 1991.

Τέλος η συγκεκριμένη Περιφέρεια παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό μισθωτών γυναικών στο σύνολο της Χώρας (77,3% το 1991, 80,52% το 1997) και το μικρότερο ποσοστό απασχολούμενων γυναικών σε μη αμειβόμενες εργασίες (7,8% το 1991, 6,97% το 1997).

Πελοποννήσου

Ο πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας της Περιφέρειας Πελοποννήσου αυξήθηκε κατά 1,48%, ενώ το εργατικό δυναμικό κατά 1,19%. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας να σημειώσει μια μικρή πτώση 0,15 ποσοστιαίων μονάδων, κυμαινόμενο από το 51,52% το 1991 στο 51,37% το 1997. Ανάλογη πορεία ακολούθησε το ποσοστό συμμετοχής των ανδρών, το οποίο μειώθηκε κατά 5,41 ποσοστιαίες μονάδες εξαιτίας της μεγάλης μείωσης του ανδρικού εργατικού δυναμικού κατά 6.038 άτομα ή ποσοστό 4,19%.

Αντιθέτως, το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών αυξήθηκε κατά 3,06 ποσοστιαίες μονάδες, από 35,46% το 1991 έφθασε το 38,52% το 1997. Η αύξηση αυτή εξηγείται από την ποσοστιαία μεταβολή του γυναικείου εργατικού δυναμικού κατά 11,13%, η οποία είναι μεγαλύτερη από την ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας κατά 2,30%.

Η μείωση του αριθμού των απασχολούμενων της Περιφέρειας Πελονήσου κατά 3.414 άτομα οδήγησε στη μείωση του ποσοστού απασχόλησης στην Περιφέρεια κατά 1,49 ποσοστιαίες μονάδες. Την ίδια περίοδο παρατηρείται μείωση του αριθμού των απασχολούμενων ανδρών κατά 7.968 άτομα έχοντας ως αποτέλεσμα την φθίνουσα πορεία και του ανδρικού ποσοστού απασχόλησης. Από 66,44% το 1991 έπεσε στο 62,97% το 1997. Το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών δεν είχε ανάλογη πορεία, αυξανόμενο κατά 1,32 ποσοστιαίες μονάδες, εξαιτίας της αύξησης του αριθμού των απασχολούμενων γυναικών κατά 4.614 άτομα.

Το ποσοστό ανεργίας της Περιφέρειας Πελονήσου παρουσιάζει μια αυξητική πορεία, από 5,61% το 1991 φθάνει στο 8,23% το 1997, ευρισκόμενο μάλιστα χαμηλότερα από το ποσοστό ανεργίας του συνόλου της Χώρας (7,62% το 1991 - 10,24% το 1997). Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών φθάνει το 14,36% του γυναικείου εργατικού δυναμικού, τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών συγκρατείται στο 4,36% του ανδρικού εργατικού δυναμικού. Άλλωστε, οι γυναίκες βαρύνονται με το μεγαλύτερο ποσοστό της αύξησης της ανεργίας την εξεταζόμενη περίοδο, καθώς το 68,16% των επιπλέον ανέργων είναι γυναίκες (4.131) και μόνο το 31,84% (1.930) είναι άνδρες.

Η ανεργία μακράς διάρκειας εξακολουθεί να είναι ένα φαινόμενο που πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες, αφού το 1997 αγγίζει το 66,50% από 64,10% που ήταν το 1991, μεγαλύτερη από την ανεργία Μ.Δ. των ανδρών που το 1997 ήταν 43,43% από 40,36% το 1991. Τόσο η αύξηση

του αριθμού των μακροχρονίων ανέργων γυναικών κατά 2.949 άτομα όσο και η αύξηση των μακροχρονίων ανέργων ανδρών κατά 964 άτομα, οδήγησε στην αύξηση του ποσοστού ανεργίας Μ.Δ. της Περιφέρειας Πελλνήσου κατά 2,70%.

Αυξητική πορεία ακολουθεί και το ποσοστό αεργίας της Περιφέρειας Πελλνήσου κατά 0,15 ποσοστιαίες μονάδες, εξαιτίας της ποσοστιαίας μεταβολής του αριθμού των μη ενεργών κατά 1,78%. Αύξηση παρουσιάζει και ο αριθμός των μη ενεργών ανδρών κατά 14.571 άτομα, με αποτέλεσμα να αυξηθεί την εξεταζόμενη περίοδο το ποσοστό μη εργατικού δυναμικού των ανδρών κατά 5,41 ποσοστιαίες μονάδες. Αντίθετα, στις γυναίκες παρατηρείται μείωση του αριθμού των μη ενεργών γυναικών κατά 3.650 άτομα, η οποία οδήγησε σε μείωση του ποσοστού μη εργατικού δυναμικού των γυναικών κατά 3,06 ποσοστιαίες μονάδες.

Την εξεταζόμενη περίοδο στην Περιφέρεια Πελλνήσου βελτιώνεται η θέση των απασχολούμενων γυναικών στο επάγγελμα με την μείωση του αριθμού των γυναικών που εργάζονται ως συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη κατά 4.871 άτομα και την παράλληλη αύξηση των μισθωτών, αυτοαπασχολούμενων και εργοδοτριών γυναικών κατά 6.795, 2.506 και 183 άτομα αντίστοιχα.

Βορείου Αιγαίου

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι μια ιδιαίτερη Περιφέρεια της Χώρας, η οποία αντιμετωπίζει συρρίκνωση του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας την εξεταζόμενη περίοδο κατά 8.763 άτομα, του εργατικού δυναμικού κατά 8.033 άτομα, των απασχολούμενων κατά 6.619 άτομα και των ανέργων κατά 1.415 άτομα. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τη μείωση των ποσοστών συμμετοχής, απασχόλησης και ανεργίας του εργατικού δυναμικού κατά 2,88, 2,16 και 1,22 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα.

Παρά τη μείωση του αριθμού των μακροχρόνιων ανέργων της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου κατά 714 άτομα και των μη ενεργών κατά 730 άτομα, τα ποσοστά ανεργίας Μ.Δ. και μη εργατικού δυναμικού αυξήθηκαν κατά 1,24 και 2,88 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα, εξαιτίας της ταυτόχρονης μείωσης του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας και του αριθμού των ανέργων.

Ανάλογη πορεία με αυτή των ποσοστών του συνόλου της Περιφέρειας ακολουθούν τα ανδρικά ποσοστά συμμετοχής, απασχόλησης και ανεργίας των ανδρών κατά 8,67, 7,29 και 1,55 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα. Ενώ παράλληλα, αυξάνονται τα ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας και μη εργατικού δυναμικού κατά 8,13 και 8,66 ποσοστιαίες μονάδες.

Την εξεταζόμενη περίοδο μόνο τα ποσοστά συμμετοχής και απασχόλησης των γυναικών αυξάνονται κατά 1,54 και 1,74 ποσοστιαίες μονάδες, εξαιτίας της αύξησης του εργατικού δυναμικού και των απασχολούμενων γυναικών κατά 661 και 918 άτομα αντίστοιχα. Μάλιστα, την περίοδο 1991-1997 μειώνονται τα ποσοστά ανεργίας, ανεργίας Μ.Δ. και μη εργατικού δυναμικού κατά 1,97, 1,54 και 10,22 ποσοστιαίες μονάδες. Η σημαντική μείωση των παραπάνω ποσοστών είναι αποτέλεσμα της αύξησης του εργατικού δυναμικού καθώς και της μεγαλύτερης μείωσης των μακροχρόνιων ανέργων γυναικών σε σχέση με αυτή των ανέργων.

Όσον αφορά την εξέταση των απασχολούμενων γυναικών κατά θέση στο επάγγελμα την περίοδο 1991-1997 δείχνει ότι αν και η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είχε το 1991 υψηλά ποσοστά μισθωτής απασχόλησης, αυτοαπασχόλησης και εργοδοτριών γυναικών, το 1997 τα ποσοστά αυτά χειροτερεύουν και αυξάνει το ποσοστό συμβοηθούτων και μη αμειβόμενων γυναικών. Συγκεκριμένα, ο αριθμός των γυναικών που δουλεύουν ως συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη αυξάνει κατά

7,87% τη στιγμή που οι απασχολούμενες γυναίκες αυξάνουν κατά 6,18%. Τα ποσοστά αυτά δείχνουν ότι την εξεταζόμενη περίοδο υπήρξε μετακίνηση των απασχολούμενων γυναικών από τις υπόλοιπες κατηγορίες, στα συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη. Επίσης, η αύξηση των απασχολούμενων γυναικών διοχετεύθηκε κυρίως στη συγκεκριμένη κατηγορία.

Νοτίου Αιγαίου

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου είναι η μόνη Περιφέρεια της Χώρας, η οποία εμφανίζει αύξηση των ποσοστών συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες και απασχόλησης κατά 7,02 ποσοστιαίες μονάδες. Η εξέλιξη αυτή είναι αποτέλεσμα της αύξησης του εργατικού δυναμικού και των απασχολούμενων περισσότερο από αυτή του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας. Το εργατικό δυναμικό και οι απασχολούμενοι αυξήθηκαν κατά 16.163 και 14.237 άτομα ενώ ο πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας κατά 1.267 άτομα.

Μεγάλη αύξηση παρουσιάζουν τα ποσοστά συμμετοχής και απασχόλησης τόσο των γυναικών όσο και των ανδρών της Περιφέρειας. Συγκεκριμένα, 10.276 νέες γυναίκες εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας αυξάνοντας το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών από 25,85% σε 35,82% από τις οποίες οι 9.250 απασχολούνται ενεργά με αποτέλεσμα το ποσοστό απασχόλησης από 23,90% να φθάσει το 1997 το 32,88%. Από τους 6.014 νέους άνδρες που εισέρχονται στο εργατικό δυναμικό, οι 5.083 αποτελούν ενεργά μέλη της αγοράς εργασίας οδηγώντας το ποσοστό συμμετοχής των ανδρών από 64,25% στο 67,81% και το ποσοστό απασχόλησης από το 63,10% στο 65,76%.

Ο αριθμός των ανέργων αυξάνει την περίοδο 1991-1997 στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατά 1.957 άτομα σημειώνοντας ποσοστιαία μεταβολή

1,33 ποσοστιαίων μονάδων. Από τους 1.957 νέους άνεργους οι 1.026 είναι γυναίκες και μόνο οι 931 άνδρες, γεγονός που δείχνει ότι η ανεργία εξακολουθεί να είναι ένα γυναικείο φαινόμενο. Παράλληλα αυξάνει και το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου κατά 1.314 άτομα αγγίζοντας το 42,58% το 1997. Μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζει ο αριθμός των ανέργων Μ.Δ. γυναικών κατά 884 άτομα φθάνοντας το 51,60% ενώ 430 είναι οι νέοι άνεργοι Μ.Δ. άνδρες αυξάνοντας το ποσοστό ανεργίας Μ.Δ. των ανδρών στο 28,59%.

Η μείωση του αριθμού των μη ενεργών κατά 13,85% σε συνδυασμό με την ταυτόχρονη αύξηση του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας κατά 0,65% οδήγησε σε μείωση του ποσοστού ανεργίας της Περιφέρειας κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες. Ανάλογη μείωση του αριθμού των μη ενεργών γυναικών κατά 12,68% και των ανδρών κατά 6,18% σε σχέση με την αύξηση του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας των γυναικών κατά 0,90% και των ανδρών κατά 4,19% εξηγούν τη μείωση των ποσοστών ανεργίας γυναικών και ανδρών κατά 9,98 και 3,56 ποσοστιαίες μονάδες.

Τέλος από τις 9.250 νέες γυναίκες που απασχολούνται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας, το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών διοχετεύθηκε σε μη αμειβόμενες εργασίες με αποτέλεσμα την αύξηση του ποσοστού σε 24,47% από 13,6% και την μείωση των υπολοίπων ποσοστών.

Κρήτης

Στην Περιφέρεια Κρήτης την εξεταζόμενη περίοδο έχουμε μείωση των ποσοστών συμμετοχής και απασχόλησης του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας κατά 0,90 και 1,23 ποσοστιαίες μονάδες. Η μείωση οφείλεται στην μεγαλύτερη αύξηση του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας από αυτή του εργατικού δυναμικού και του αριθμού των απασχολούμενων (15,69% έναντι 13,84% και 13,05%).

Μεγαλύτερη μείωση των ποσοστών συμμετοχής και απασχόλησης εμφανίζει το ανδρικό εργατικό δυναμικό (4,45 και 4,70 ποσοστιαίες μονάδες) εξαιτίας της μικρότερης αύξησης του εργατικού δυναμικού και των απασχολούμενων κατά 10,16% και 9,59% σε σχέση με την αύξηση του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας κατά 17,59%. Αντίθετα, η αύξηση του γυναικείου εργατικού δυναμικού και των απασχολούμενων γυναικών είναι μεγαλύτερη από την αύξηση του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας των γυναικών, με αποτέλεσμα τα ποσοστά συμμετοχής και απασχόλησης να αυξάνουν κατά 0,44 και 0,12 ποσοστιαίες μονάδες αγγίζοντας το 43,43% και το 40,26% το 1997, από 42,99% και 40,14% το 1991.

Επειδή η αύξηση του αριθμού των ανέργων στην Περιφέρεια Κρήτης είναι μεγαλύτερη από την αύξηση του εργατικού δυναμικού, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε από 3,92% σε 4,59%, κυμαινόμενο αρκετά χαμηλότερα από το ποσοστό ανεργίας του συνόλου της Χώρας, που αγγίζει το 1997 το 10,24%. Μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζει η ανεργία των γυναικών σε σχέση με αυτή των ανδρών καθώς το ποσοστό ανεργίας των γυναικών φθάνει το 7,31% τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών συγκρατείται στο 2,64%.

Παρά την αύξηση του αριθμού των ανέργων της Περιφέρειας, η ανεργία Μ.Δ. μειώνεται την εξεταζόμενη περίοδο κατά 13,93 ποσοστιαίες μονάδες εξαιτίας της μικρής αύξησης του αριθμού των μακροχρονίων ανέργων κατά 4,08%. Έτσι από 63,64% το 1991 πέφτει στο 49,71% το 1997. Μείωση εμφανίζει τόσο το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας των γυναικών όσο και των ανδρών της Περιφέρειας. Συγκεκριμένα, το ποσοστό ανεργίας Μ.Δ. των γυναικών φθάνει το 58,25% από 68,91% και των ανδρών το 32,76% από 52,77%.

Το ποσοστό μη εργατικού δυναμικού παρουσιάζει μικρή αύξηση 0,90 ποσοστιαίων μονάδων καθώς από 43,80% το 1991 αγγίζει το 44,69% το 1997. Όσον αφορά στην κατά φύλο κατανομή των άεργων, το 50,65%

των επιπλέον μη ενεργών αποτελείται από γυναίκες και μόνο το 49,35% είναι άνδρες. Έτσι το ποσοστό αεργίας των ανδρών αυξάνει κατά 4,45 ποσοστιαίες μονάδες. Αντίθετα, το ποσοστό αεργίας των γυναικών μειώνεται κατά 0,44 ποσοστιαίες μονάδες εξαιτίας της μεγαλύτερης αύξησης του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας κατά 18,27% σε σχέση με αυτή των άεργων κατά 17,35%.

Όσον αφορά την κατανομή των απασχολούμενων γυναικών κατά θέση στο επάγγελμα την περίοδο 1991-1997, ο αριθμός των γυναικών που εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας απασχολούνται σε μισθωτές εργασίες ή είναι εργοδότες με αποτέλεσμα την αύξηση των ποσοστών μισθωτών και εργοδοτριών από 29,3% σε 40,30% και από 1% σε 2,54%.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ 2^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Πίνακας 1ος

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΡΓΑΣΙΜΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ:
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ, 1991-1997

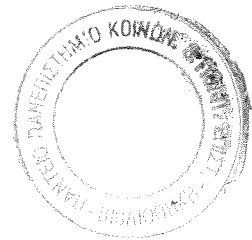
ΣΥΝΟΛΟ	1991	1997	Απόλυτη Μεταβολή	Ποσοστιαία Μεταβολή
Πληθυσμός εργ.ηλικίας	8142392	8722923	580531	7,13
Εργατικό Δυναμικό	3927576	4292740	365164	9,30
Απασχολούμενοι	3628272	3853335	225063	6,20
Ανεργοί	299304	439404	140100	46,81
Ανεργοί Μακράς Διάρκειας	139742	250830	111088	79,50
Μη ενεργοί	4214816	4430184	215368	5,11
Ποσοστά				
Συμμετοχής	48,24	49,21	0,98	
Απασχόλησης	44,56	44,17	-0,39	
Ανεργίας	7,62	10,24	2,62	
Μη Εργατικού Δυναμικού	51,76	50,79	-0,98	
Ανεργίας Μακράς Διάρκειας	46,69	57,08	10,40	
ΑΝΔΡΕΣ				
Πληθυσμός εργ.ηλικίας	3900073	4134700	234627	6,02
Εργατικό Δυναμικό	2522973	2610770	87797	3,48
Απασχολούμενοι	2403553	2438556	35003	1,46
Ανεργοί	119420	172213	52793	44,21
Ανεργοί Μακράς Διάρκειας	44091	81942	37851	85,85
Μη ενεργοί	1377100	1523930	146830	10,66
Ποσοστά				
Συμμετοχής	64,69	63,14	-1,55	
Απασχόλησης	61,63	58,98	-2,65	
Ανεργίας	4,73	6,60	1,86	
Μη Εργατικού Δυναμικού	35,31	36,86	1,55	
Ανεργίας Μακράς Διάρκειας	36,92	47,58	10,66	
ΓΥΝΑΙΚΕΣ				
Πληθυσμός εργ.ηλικίας	4242320	4588224	345904	8,15
Εργατικό Δυναμικό	1404604	1681970	277366	19,75
Απασχολούμενοι	1224720	1414779	190059	15,52
Ανεργοί	179884	267191	87307	48,54
Ανεργοί Μακράς Διάρκειας	95651	168887	73236	76,57
Μη ενεργοί	2837716	2906254	68538	2,42
Ποσοστά				
Συμμετοχής	33,11	36,66	3,55	
Απασχόλησης	28,87	30,84	1,97	
Ανεργίας	12,81	15,89	3,08	
Μη Εργατικού Δυναμικού	66,89	63,34	-3,55	
Ανεργίας Μακράς Διάρκειας	53,17	63,21	10,03	

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 2
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΡΓΑΣΙΜΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, 1991

	Σύνολο Χώρας	Αν. Μακεδονίας και Θράκης	Κεντρικής Μακεδονίας	Δυτικής Μακεδονίας	Ηπείρου	Θεσσαλίας	Ιονίων Νήσων	Δυτικής Ελλάδος	Στερεάς Ελλάδος	Αττικής	Πελονήσου	Βορείου Αιγαίου	Νοτίου Αιγαίου	Κρήτης
ΣΥΝΟΛΟ	8142395	462528	1353618	206238	239199	552435	147067	487591	401347	3145064	432511	162292	193743	358762
Πληθ. εργασίμης ηλικίας	3927578	247385	656487	105417	107356	269360	74036	236758	194318	1458893	222826	66928	86172	201642
Εργατικό δυναμικό	3628273	233957	617494	97087	96800	251192	71307	216508	180530	1315057	210331	61111	83156	193743
Απασχολούμενοι	299305	13428	38993	8330	10556	18168	2729	20250	13788	143836	12495	5817	3016	7899
Ανεργοί	139743	5242	16588	4955	5530	11059	934	12351	6176	60895	7038	3159	790	5026
Ανεργοί Μακράς Διάρκειας	4214817	215143	697131	100821	131843	283075	73031	250833	207029	1686171	209685	95364	107571	157120
Μη ενεργοί														
Ποσοστά	48,24	53,49	48,50	51,11	44,88	48,76	50,34	48,56	48,42	46,39	51,52	41,24	44,48	56,20
Συμμετοχής	44,56	50,58	45,62	47,08	40,47	45,47	48,49	44,40	44,98	41,81	48,63	37,65	42,92	54,00
Απασχόλησης	7,62	5,43	5,94	7,90	9,83	6,74	3,69	8,55	7,10	9,86	5,61	8,69	3,50	3,92
Ανεργίας	51,76	46,51	51,50	48,89	55,12	51,24	49,66	51,44	51,58	53,61	48,48	58,76	55,52	43,80
Μη Εργατικού Δυναμικού	46,69	39,04	42,54	59,48	52,39	60,87	34,22	60,99	44,79	42,34	56,33	54,31	26,19	63,63
Ανεργίας Μακράς Διάρκειας														

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΡΓΑΣΙΜΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, 1991

ΑΝΔΡΕΣ	Σύνολο Χώρας	Αν.Μακεδονίας και Θράκης	Κεντρικής Μακεδονίας	Δυτικής Μακεδονίας	Ηπείρου	Θεσσαλίας	Ιονίων Νήσων	Δυτικής Ελλάδος	Στερεάς Ελλάδος	Αττικής	Πελονήσου	Βορείου Αιγαίου	Νοτίου Αιγαίου	Κρήτης
Πληθ.Εργασίμης ηλικίας	3900072	223257	647008	102616	113531	268642	70589	239056	195324	1484600	210977	78130	93999	172343
Εργατικό Δυναμικό	2522972	149795	420735	71163	70230	180531	47610	155828	127535	924123	144266	49262	60392	121502
Απασχολούμενοι	2403552	145343	404721	67142	65778	175073	46461	146780	120210	867393	140173	46246	59315	118917
Ανεργοί	119420	4452	16014	4021	4452	5458	1149	9048	7325	56730	4093	3016	1077	2585
Ανεργία Μακράς Διάρκειας	44092	1436	6032	1652	1939	2298	72	4883	2298	19245	1652	1077	144	1364
Μη ενεργοί	1377100	73462	226273	31453	43301	88111	22979	83228	67789	560477	66711	28868	33607	50841
Ποσοστά														
Συμμετοχής	64,69	67,10	65,03	69,35	61,86	67,20	67,45	65,18	65,29	62,25	68,38	63,05	64,25	70,50
Απασχόλησης	61,63	65,10	62,55	65,43	57,94	65,17	65,82	61,40	61,54	58,43	66,44	59,19	63,10	69,00
Ανεργίας	4,73	2,97	3,81	5,65	6,34	3,02	2,41	5,81	5,74	6,14	2,84	6,12	1,78	2,13
Μη Εργατικού Δυναμικού	35,31	32,90	34,97	30,65	38,14	32,80	32,55	34,82	34,71	37,75	31,62	36,95	35,75	29,50
Ανεργίας Μακράς Διάρκειας	36,92	32,26	37,67	41,08	43,55	42,10	6,27	53,97	31,37	33,92	40,36	35,71	13,37	52,77
ΓΥΝΑΙΚΕΣ														
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας	4242323	239271	706610	103622	125668	283793	76478	248535	206023	1660464	221534	84162	99744	186419
Εργατικό Δυναμικό	1404606	97590	235752	34254	37126	88829	26426	80930	66783	534770	78560	17666	25780	80140
Απασχολούμενοι	1224721	88614	212773	29945	31022	76119	24846	69728	60320	447664	70158	14865	23841	74826
Ανεργοί	179885	8976	22979	4309	6104	12710	1580	11202	6463	87106	8402	2801	1939	5314
Ανεργία Μακράς Διάρκειας	95651	3806	10556	3303	3591	8761	862	7468	3878	41650	5386	2082	646	3662
Μη ενεργοί	2837717	141681	470858	69368	88542	194964	50052	167605	139240	1125694	142974	66496	73964	106279
Ποσοστά														
Συμμετοχής	33,11	40,79	33,36	33,06	29,54	31,30	34,55	32,56	32,42	32,21	35,46	20,99	25,85	42,99
Απασχόλησης	28,87	37,03	30,11	28,90	24,69	26,82	32,49	28,06	29,28	26,96	31,67	17,66	23,90	40,14
Ανεργίας	12,81	9,20	9,75	12,58	16,44	14,31	5,98	13,84	9,68	16,29	10,70	15,86	7,52	6,63
Μη Εργατικού Δυναμικού	66,89	59,21	66,64	66,94	70,46	68,70	65,45	67,44	67,58	67,79	64,54	79,01	74,15	57,01
Ανεργίας Μακράς Διάρκειας	53,17	42,40	45,94	76,65	58,83	68,93	54,56	66,67	60,00	47,82	64,10	74,33	33,32	68,91

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Παράρτημα πινάκων 2ου κεφαλαίου

Πίνακας 3
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΡΓΑΣΙΜΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, 1997

ΣΥΝΟΛΟ	Σύνολο Χώρας	Αν.Μακεδονίας και Θράκης	Κεντρικής Μακεδονίας	Δυτικής Μακεδονίας	Ηπείρου	Θεσσαλίας	Ιονίων Νήσων	Δυτικής Ελλάδος	Στερεάς Ελλάδος	Αττικής	Πελονήσου	Βορείου Αιγαίου	Νοτίου Αιγαίου	Κρήτης
Πληθ.εργασίμης ηλικίας	8859431	470752	1564003	249164	246028	595904	156327	514283	401077	3437992	446140	156039	198580	423142
Εργατικό δυναμικό	4294405	254501	772835	120754	110120	299310	80513	254202	184815	1600791	225533	58959	102462	229610
Απασχολούμενοι	3854055	230506	694291	103192	97803	273883	75383	232816	161229	1406845	206977	54556	97489	219085
Ανεργοί	440350	23996	78544	17562	12317	25427	5130	21385	23585	193946	18556	4403	4973	10526
Ανεργοί Μακράς Διάρκειας	251344	12248	40592	11082	8237	16674	2585	14478	14414	110301	10951	2446	2104	5232
Μη ενεργοί	4565025	216251	791169	128410	135908	296593	75814	260081	216262	1837201	220606	97080	96118	193532
Ποσοστά														
Συμμετοχής	48,47	54,06	49,41	48,46	44,76	50,23	51,50	49,43	46,08	46,56	50,55	37,78	51,60	54,26
Απασχόλησης	43,50	48,97	44,39	41,42	39,75	45,96	48,22	45,27	40,20	40,92	46,39	34,96	49,09	51,78
Ανεργίας	10,25	9,43	10,16	14,54	11,19	8,50	6,37	8,41	12,76	12,12	8,23	7,47	4,85	4,58
Μη Εργατικού Δυναμικού	51,53	45,94	50,59	51,54	55,24	49,77	48,50	50,57	53,92	53,44	49,45	62,22	48,40	45,74
Ανεργίας Μακράς Διάρκειας	57,08	51,04	51,68	63,10	66,88	65,58	50,39	67,70	61,12	56,87	59,02	55,55	42,31	49,71

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΡΓΑΣΙΜΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, 1997

ΑΝΔΡΕΣ	Σύνολο Χώρας	Αν. Μακεδονίας και Θράκης	Κεντρικής Μακεδονίας	Δυτικής Μακεδονίας	Ηπείρου	Θεσσαλίας	Ιονίων Νήσων	Δυτικής Ελλάδος	Στερεάς Ελλάδος	Αττικής	Πελονήσου	Βορείου Αιγαίου	Νοτίου Αιγαίου	Κρήτης
Πληθ. εργασιμής ηλικίας	4206615	224130	741145	121526	118434	285276	76284	250233	192260	1602513	219511	74710	97935	202658
Εργατικό Δυναμικό	2612004	149993	469073	77066	68782	184928	48010	156387	117274	961377	138228	40632	66406	133848
Απασχολούμενοι	2438978	140968	439119	69746	64124	176100	45386	147641	109471	880728	132205	38773	64398	130319
Ανεργοί	173023	9025	29954	7320	4657	8828	2624	8745	7802	80649	6023	1859	2008	3529
Ανεργοί Μακράς Διάρκειας	82396	3581	12147	4198	2694	5432	1214	4924	3991	39054	2616	815	574	1156
Μη ενεργοί	1594611	74137	272073	44460	49652	100348	28274	93847	74986	641136	81282	34077	31529	68810
Ποσοστά														
Συμμετοχής	62,09	66,92	63,29	63,42	58,08	64,82	62,94	62,50	61,00	59,99	62,97	54,39	67,81	66,05
Απασχόλησης	57,98	62,90	59,25	57,39	54,14	61,73	59,50	59,00	56,94	54,96	60,23	51,90	65,76	64,30
Ανεργίας	6,62	6,02	6,39	9,50	6,77	4,77	5,47	5,59	6,65	8,39	4,36	4,58	3,02	2,64
Μη Εργατικού Δυναμικού	37,91	33,08	36,71	36,58	41,92	35,18	37,06	37,50	39,00	40,01	37,03	45,61	32,19	33,95
Ανεργίας Μακράς Διάρκειας	47,62	39,68	40,55	57,35	57,85	61,53	46,27	56,31	51,15	48,42	43,43	43,84	28,59	32,76
ΓΥΝΑΙΚΕΣ														
Πληθ. εργασίμης ηλικίας	4652816	246622	822858	127638	127594	310628	80043	264050	208817	1835479	226629	81329	100645	220484
Εργατικό Δυναμικό	1682401	104508	303762	43688	41338	114382	32503	97815	67541	639414	87305	18327	36056	95762
Απασχολούμενοι	1415077	89538	255172	33446	33679	97783	29997	85175	51758	526117	74772	15783	33091	88766
Ανεργοί	267327	14971	48590	10242	7660	16599	2506	12640	15783	113297	12533	2544	2965	6997
Ανεργοί Μακράς Διάρκειας	168948	8667	28445	6884	5543	11242	1371	9554	10423	71247	8335	1631	1530	4076
Μη ενεργοί	2970414	142114	519096	83950	86256	196245	47540	166234	141276	1196065	139324	63003	64589	124722
Ποσοστά														
Συμμετοχής	36,16	42,38	36,92	34,23	32,40	36,82	40,61	37,04	32,34	34,84	38,52	22,53	35,82	43,43
Απασχόλησης	30,41	36,31	31,01	26,20	26,40	31,48	37,48	32,26	24,79	28,66	32,99	19,41	32,88	40,26
Ανεργίας	15,89	14,33	16,00	23,44	18,53	14,51	7,71	12,92	23,37	17,72	14,36	13,88	8,22	7,31
Μη Εργατικού Δυναμικού	63,84	57,62	63,08	65,77	67,60	63,18	59,39	62,96	67,66	65,16	61,48	77,47	64,18	56,57
Ανεργίας Μακράς Διάρκειας	63,20	57,89	58,54	67,21	72,36	67,73	54,71	75,59	66,04	62,89	66,50	64,11	51,60	58,25

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 4

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΝΕΩΝ (20-24) ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ, 1991-1997

ΣΥΝΟΛΟ	1991	1997	Απόλυτη Μεταβολή	Ποσοστιαία Μεταβολή
Πληθυσμός εργ. ηλικίας	664816	650459	-14357	-2,16
Εργατικό Δυναμικό	400340	392311	-8029	-2,01
Απασχολούμενοι	306413	273633	-32780	-10,70
Άνεργοι	93927	118678	24751	26,35
Διάρκειας	43732	67228	23496	53,73
Μη ενεργοί	264476	258149	-6327	-2,39
Ποσοστά				
Συμμετοχής	60,22	60,31	0,09	
Απασχόλησης	46,09	42,07	-4,02	
Ανεργίας	23,46	30,25	6,79	
Μη Εργατικού Δυναμικού	39,78	39,69	-0,09	
Ανεργίας Μακράς Διάρκειας	46,56	56,65	10,09	
ΑΝΔΡΕΣ				
Πληθυσμός εργ. ηλικίας	315461	297971	-17490	-5,54
Εργατικό Δυναμικό	215358	200399	-14959	-6,95
Απασχολούμενοι	179740	157466	-22274	-12,39
Άνεργοι	35618	42933	7315	20,54
Διάρκειας	12208	18533	6325	51,81
Μη ενεργοί	100103	97572	-2531	-2,53
Ποσοστά				
Συμμετοχής	68,27	67,25	-1,01	
Απασχόλησης	56,98	52,85	-4,13	
Ανεργίας	16,54	21,42	4,88	
Μη Εργατικού Δυναμικού	31,73	32,75	1,01	
Ανεργίας Μακράς Διάρκειας	34,27	43,17	8,89	
ΓΥΝΑΙΚΕΣ				
Πληθυσμός εργ. ηλικίας	349356	352488	3132	0,90
Εργατικό Δυναμικό	184983	191912	6929	3,75
Απασχολούμενοι	126673	116167	-10506	-8,29
Άνεργοι	58310	75745	17435	29,90
Διάρκειας	31525	48696	17171	54,47
Μη ενεργοί	164373	160576	-3797	-2,31
Ποσοστά				
Συμμετοχής	52,95	54,44	1,50	
Απασχόλησης	36,26	32,96	-3,30	
Ανεργίας	31,52	39,47	7,95	
Μη Εργατικού Δυναμικού	47,05	45,56	-1,50	
Ανεργίας Μακράς Διάρκειας	54,06	64,29	10,22	

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 5

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ, ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ,
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΩΝ, ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ, 1991

ΑΝΔΡΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	15-19	20-24	25-29	30-44	45-64	65+
Πληθυσμός	3979208	358978	315461	306341	961680	1278433	679179
Εργατικό Δυναμικό	2527568	76980	215358	282644	928288	945235	74467
Απασχολούμενοι	2406784	63408	179740	259306	899779	927354	73964
Άνεργοι	120784	13572	35618	23338	28509	17881	503
Μη Ενεργοί	1451639	281998	100103	23697	33392	333198	604712
Ποσοστά							
Συμμετοχής	63,52	21,44	68,27	92,26	96,53	73,94	10,96
Απασχόλησης	60,48	17,66	56,98	84,65	93,56	72,54	10,89
Ανεργίας	4,78	17,63	16,54	8,26	3,07	1,89	0,68
Μη Ενεργών	36,48	78,56	31,73	7,74	3,47	26,06	89,04
ΓΥΝΑΙΚΕΣ							
Πληθυσμός	4316571	380019	349356	319124	1034495	1334014	825312
Εργατικό Δυναμικό	1405968	62690	184983	187280	548054	389713	31884
Απασχολούμενοι	1225653	38275	126673	156330	498649	373197	31596
Άνεργοι	180315	24415	58310	30950	49405	16516	287
Μη Ενεργοί	2910603	317328	164373	131843	486441	944301	793429
Ποσοστά							
Συμμετοχής	32,57	16,50	52,95	58,69	52,98	29,21	3,86
Απασχόλησης	28,39	10,07	36,26	48,99	48,20	27,98	3,83
Ανεργίας	12,82	38,95	31,52	16,53	9,01	4,24	0,90
Μη Ενεργών	67,43	83,50	47,05	41,31	47,02	70,79	96,14

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 6

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ, ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ,
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΩΝ, ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ, 1997

ΑΝΔΡΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	15-19	20-24	25-29	30-44	45-64	65+
Πληθυσμός	4134700	359502	297971	324446	1012281	1266756	873744
Εργατικό Δυναμικό	2610770	56322	200399	301503	985027	973711	93808
Απασχολούμενοι	2438556	40599	157466	264272	943182	939997	93041
Άνεργοι	172213	15723	42933	37232	41845	33713	767
Μη Ενεργοί	1594611	303180	97572	22942	27254	293045	779936
Ποσοστά							
Συμμετοχής	63,10	15,70	67,30	92,90	97,30	76,90	10,70
Απασχόλησης	59,00	11,30	52,80	81,50	93,20	74,20	10,60
Ανεργίας	6,60	27,90	21,40	12,30	4,20	3,50	0,80
Μη Ενεργών	38,57	84,33	32,75	7,07	2,69	23,13	89,28
ΓΥΝΑΙΚΕΣ							
Πληθυσμός	4588224	370148	352488	354796	1089585	1363544	1057663
Εργατικό Δυναμικό	1681970	50164	191912	241241	688795	474018	35839
Απασχολούμενοι	1414779	23755	116167	187051	608402	444002	35402
Άνεργοι	267191	26409	75745	54191	80393	30016	437
Μη Ενεργοί	2970414	319984	160576	113555	400790	889525	1021823
Ποσοστά							
Συμμετοχής	36,70	13,60	54,40	68,00	63,20	34,80	3,40
Απασχόλησης	30,80	6,40	33,00	52,70	55,80	32,60	3,30
Ανεργίας	15,90	52,60	39,50	22,50	11,70	6,30	1,20
Μη Ενεργών	64,74	86,45	45,56	32,01	36,78	65,24	96,61

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 7

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ, 1991-1997

ΚΛΑΔΟΙ	1991		1997	
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	19,90	26,70	17,90	23,10
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	29,90	17,50	27,70	13,30
ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	50,20	55,80	54,50	63,60
ΣΥΝΟΛΟ	100	100	100	100

Πίνακας 8

ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ, 1991-1997

ΚΛΑΔΟΙ	1991		1997	
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	19,9	26,7	17,9	23
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	29,9	17,5	27,7	13,3
ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	50,2	55,8	54,5	63,6
ΣΥΝΟΛΟ	100	100	100	100

Πίνακας 9

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΜΟΝΟΨΗΦΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΑΚΟΔ, 1991

Επαγγέλματα	1991					
	Άνδρες	%	Γυναίκες	%	Σύνολο	%
Γεωργία, Κτηνοτροφία, Δάση, Θήρα, Αλιεία.	479188	59,42	327310	40,58	806498	100
Ορυχεία (Μεταλλεία, Λατομεία, Αλυκές).	17737	91,82	1580	8,18	19317	100
Βιομηχανία, Βιοτεχνία.	491755	70,35	207244	29,65	698999	100
Ηλεκτρισμός, Φωταέριο, Ατμός, Ύδρευση.	31812	86,86	4811	13,14	36623	100
Οικοδομήσεις, Δημόσια Έργα.	242861	98,83	2872	1,17	245734	100
Εμπόριο, Εστιατόρια, Ξενοδοχεία.	411830	62,36	248534	37,64	660365	100
Μεταφορές, Αποθηκεύσεις, Επικοινωνίες.	225268	89,25	27144	10,75	252412	100
Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα.	116332	60,36	76406	39,64	192738	100
Λοιπές Υπηρεσίες.	390000	54,19	329752	45,81	719752	100
Σύνολο	2406784	66,26	1225653	33,74	3632437	100

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 10

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΜΟΝΟΨΗΦΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΑΚΟΔ, 1997

Επαγγέλματα	1997					
	Άνδρες	%	Γυναίκες	%	Σύνολο	%
Γεωργία, Κτηνοτροφία, Δάση, Θήρα, Αλιεία.	437720	57,22	327265	42,78	764984	100
Ορυχεία (Μεταλλεία, Λατομεία, Αλυκές).	16614	96,18	659	3,82	17273	100
Βιομηχανία, Βιοτεχνία.	380454	68,10	178204	31,90	558658	100
Ηλεκτρισμός, Φωταέριο, Ατμός, Ύδρευση.	33375	81,91	7369	18,09	40744	100
Οικοδομήσεις, Δημόσια Έργα.	245599	98,63	3404	1,37	249003	100
Εμπόριο, Εστιατόρια, Ξενοδοχεία.	539038	61,78	333419	38,22	872456	100
Μεταφορές, Αποθηκεύσεις, Επικοινωνίες.	214484	86,95	32197	13,05	246682	100
Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα.	149942	58,35	107046	41,65	256988	100
Λοιπές Υπηρεσίες.	421755	49,78	425512	50,22	847267	100
Σύνολο	2438980	63,28	1415076	36,72	3854055	100

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 11

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΕΣ
ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΑΚΟΔ, ΠΟΣΟΣΤΑ 1991-1997

Επαγγέλματα	1991	%	1997	%
Γεωργία, Κτηνοτροφία, Δάση, Θήρα, Αλιεία.	806498	22,20	764984	19,85
Ορυχεία (Μεταλλεία, Λατομεία, Αλυκές).	19317	0,53	17273	0,45
Βιομηχανία, Βιοτεχνία.	698999	19,24	558658	14,50
Ηλεκτρισμός, Φωταέριο, Ατμός, Υδρευση.	36623	1,01	40744	1,06
Οικοδομήσεις, Δημόσια Έργα.	245734	6,76	249003	6,46
Εμπόριο, Εσπιατόρια, Ξενοδοχεία.	660365	18,18	872456	22,64
Μεταφορές, Αποθηκεύσεις, Επικοινωνίες.	252412	6,95	246682	6,40
Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα.	192738	5,31	256988	6,67
Λοιπές Υπηρεσίες.	719752	19,81	847267	21,98
Σύνολο	3632437	100,00003	3854055	100

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 12

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΤΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΑΚΟΔ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, 1991

	Σύνολο	Έχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών	Πτυχιούχοι Ανώτατων Σχολών	Φοίτησαν ή φοιτούν σε Ανώτατες Σχολές	Πτυχιούχοι Αν. Τεχν. Επαγγ. Σχολών	Έχουν Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	Έχουν Ενδεικτικό Γ' τάξεως Σχολ. Μέσης Εκπαίδευσης	Απολυτήριο Δημοτικού	Ενδεικτικό μιας τάξης Δημοτικού	Δεν πήγε καθόλου σχολείο
Σύνολο	1225653	6176	171770	6966	67142	305839	75616	473946	86818	31381
Γεωργία, Κτηνοτροφία, Δάση, Θήρα, Αλιεία.	327310	0	574	0	359	9694	9120	223688	59530	24344
Ορυχεία (Μεταλλεία, Λατομεία, Αλυκές).	1580	0	215	0	144	359	72	718	72	0
Βιομηχανία, Βιοτεχνία.	207244	144	6966	646	7396	54073	24128	103981	8043	1867
Ηλεκτρισμός, Φωτάτριο, Ατμός, Υδρευση.	4811	0	718	72	359	3016	72	503	72	0
Οικοδομήσεις, Δημόσια Έργα.	2872	0	503	0	431	934	359	646	0	0
Εμπόριο, Εστιατόρια, Ξενοδοχεία.	248534	359	14003	1364	10197	97374	24631	88111	10125	2370
Μεταφορές, Αποθηκεύσεις, Επικοινωνίες.	27144	215	2872	503	2154	16875	934	3088	359	144
Τράπεζες και Λοιπά Οικονομικά Ιδρύματα.	76406	1221	27288	1436	7109	33679	1580	3160	862	72
Λοιπές Υπηρεσίες.	329752	4237	118630	2944	38993	89834	14721	50052	7755	2585
Δεν Δήλωσαν	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 13
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΤΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΤΑΚΟΔ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, 1997

	Σύνολο	Έχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών	Πτυχιούχοι Ανώτατων Σχολών	Φοίτησαν ή φοιτούν σε Ανώτατες Σχολές	Πτυχιούχοι Αν. Τεχν. Επαγγ. Σχολών	Έχουν Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	Έχουν Ενδεικτικό Γ' τάξεως Σχολ. Μέσης Εκπαίδευσης	Απολυτήριο Δημοτικού	Ενδεικτικό μίας τάξης Δημοτικού	Δεν πήγε καθόλου σχολείο
Σύνολο	1415076	4945	236705	589	133764	386714	101127	475725	51406	24101
Τεωργία, Κτηνοτροφία, Θήρα, Δασοκομία	326065	0	794	75	1490	15500	16513	233951	38726	19015
Αλιεία	1200	0	135	0	133	228	0	645	0	60
Ορυχεία και Λατομεία	659	0	151	0	75	135	0	223	75	0
Μεταποιητικές Βιομηχανίες	178204	496	9893	75	14713	54405	23281	71565	3334	443
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου & νερού	7369	0	1343	0	878	4335	94	718	0	0
Κατασκευές	3404	75	664	0	224	1364	194	849	34	0
Χονδρικό & Λιανικό Εμπόριο, Επισκευή Οχημάτων & Οικιακών συσκευών	235150	226	17849	287	20947	110833	24447	56937	2276	1347
Ξενοδοχεία & Εστιατόρια	98269	0	3351	75	5794	26349	12723	46620	2396	961
Μεταφορές, Αποθήκευση & Επικοινωνίες	32197	226	3713	0	4199	20449	1281	2142	39	147
Ενοίκια Ενοικιασίου	43587	194	11340	0	4775	23491	1044	2575	61	107
Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	63459	830	25485	0	11888	19614	1552	4059	0	32
Διαχείριση Ακινήτης περιουσίας, εκμισθώσεις & επιχειρ. δραστηριότητα	90995	571	24120	75	10001	48442	2350	4912	267	256
Δημόσια Διοίκηση & Άμυνα, Υποχρεωτική Κοινωνική Ασφάλιση	142646	1799	107787	0	12131	12827	1026	6264	567	244
Εκπαίδευση	105166	226	22613	0	36728	23514	4239	16636	889	320
Υγεία & Κοινωνική Μέριμνα	48615	226	5261	0	8022	16400	7262	10701	743	0
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	37788	75	1979	0	1764	8752	5121	16929	1999	1169
Ποικίλα νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	302	0	226	0	0	75	0	0	0	0
Ετερόδοκι Οργανισμού & Οργανα										

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 14

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	1991					
	ΑΝΔΡΕΣ	%	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	%	ΣΥΝΟΛΟ	%
ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ	181531	88,87	22725	11,13	204256	100
ΑΥΤΟ-ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	861659	79,59	220994	20,41	1082653	100
ΜΙΣΘΩΤΟΙ	1220161	66,23	622158	33,77	1842319	100
ΣΥΜΒΟΗΘΟΥΝΤΑ ΜΕΛΗ	111926	21,44	410009	78,56	521935	100
ΣΥΝΟΛΟ	2375277		1275886		3651163	
ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	1997					
	ΑΝΔΡΕΣ	%	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	%	ΣΥΝΟΛΟ	%
ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ	235863	85,84	38916	14,16	274779	100
ΑΥΤΟ-ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	781303	77,52	226564	22,48	1007867	100
ΜΙΣΘΩΤΟΙ	1296237	61,39	815232	38,61	2111468	100
ΣΥΜΒΟΗΘΟΥΝΤΑ ΜΕΛΗ	125577	27,30	334364	72,70	459940	100
ΣΥΝΟΛΟ	2438980		1415076		3854055	

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 15

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ
ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΦΥΛΟ, 1991-1997

ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	1991		1997	
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ	7,64	1,78	9,67	2,75
ΑΥΤΟ-ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ	36,28	17,32	32,03	16,01
ΜΙΣΘΩΤΟΙ	51,37	48,76	53,15	57,61
ΣΥΜΒΟΗΘΟΥΝΤΑ ΜΕΛΗ	4,71	32,14	5,15	23,63
ΣΥΝΟΛΟ	100	100	100	100

Πίνακας 16

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ 1991

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Εργοδότες	Αυτό-απασχολούμενοι	Μισθωτοί	Συμβοληθούντα μέλη	Σύνολο
ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	646	14.218	33.463	40.285	88.612
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	6.750	30.088	115.542	60.392	212.772
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	287	7.971	11.418	10.269	29.945
ΗΠΕΙΡΟΥ	1.149	11.777	11.561	6.535	31.022
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	359	16.588	31.884	27.288	76.119
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	287	7.684	8.043	8.833	24.847
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	1.436	15.152	27.863	25.277	69.728
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	1.436	15.583	20.250	23.051	60.320
ΑΤΤΙΚΗΣ	14.577	52.349	345.909	34.828	447.663
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	790	18.240	19.245	31.884	70.159
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	574	4.237	7.325	2.729	14.865
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	718	4.596	15.296	3.231	23.841
ΚΡΗΤΗΣ	718	18.527	21.902	33.679	74.826
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	29.729	217.010	669.700	308.280	1.224.719

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 16α

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ, ΠΟΣΟΣΤΑ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ 1991

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Εργοδότες	Αυτό-απασχολούμενοι	Μισθωτοί	Συμβοληθούντα μέλη	Σύνολο
ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	0,7	16,0	37,8	45,5	100
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	3,2	14,1	54,3	28,4	100
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1,0	26,6	38,1	34,3	100
ΗΠΕΙΡΟΥ	3,7	38,0	37,3	21,1	100
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	0,5	21,8	41,9	35,8	100
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	1,2	30,9	32,4	35,5	100
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	2,1	21,7	40,0	36,3	100
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	2,4	25,8	33,6	43,5	100
ΑΤΤΙΚΗΣ	3,3	11,7	77,3	7,8	100
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	1,1	26,0	27,4	45,4	100
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	3,9	28,5	49,3	18,4	100
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	3,0	19,3	64,2	13,6	100
ΚΡΗΤΗΣ	1,0	24,8	29,3	45,0	100
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	2,4	17,7	54,7	25,2	100

Πίνακας 17
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ 1997

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Εργοδότες	Αυτό-απασχολούμενοι	Μισθωτοί	Συμβοληθούντα μέλη	Σύνολο
ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	2006	17120	33881	36531	89538
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	9884	35763	141318	68207	255172
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	840	9369	13902	9335	33446
ΗΠΕΙΡΟΥ	847	9699	14626	8506	33679
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	1811	18334	36971	40668	97783
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	548	8654	11944	8850	29997
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	2646	13963	31013	37553	85175
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	2621	11436	20965	16736	51758
ΑΤΤΙΚΗΣ	13176	52632	423621	36688	526117
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	973	20746	26040	27013	74772
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	326	4011	6783	4663	15783
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	988	5611	18395	8098	33091
ΚΡΗΤΗΣ	2251	19225	35774	31515	88766
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	38916	226564	815232	334364	1415076

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 17α
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ, ΠΟΣΟΣΤΑ-ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ 1997

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Εργοδότες	Αυτό-απασχολούμενοι	Μισθωτοί	Συμβοληθούντα μέλη	Σύνολο
ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	2,24	19,12	37,84	40,80	100
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	3,87	14,02	55,38	26,73	100
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	2,51	28,01	41,57	27,91	100
ΗΠΕΙΡΟΥ	2,51	28,80	43,43	25,26	100
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	1,85	18,75	37,81	41,59	100
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	1,83	28,85	39,82	29,50	100
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	3,11	16,39	36,41	44,09	100
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	5,06	22,10	40,51	32,34	100
ΑΤΤΙΚΗΣ	2,50	10,00	80,52	6,97	100
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	1,30	27,75	34,83	36,13	100
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	2,07	25,41	42,98	29,54	100
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	2,99	16,96	55,59	24,47	100
ΚΡΗΤΗΣ	2,54	21,66	40,30	35,50	100
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	2,75	16,01	57,61	23,63	100

Πίνακας 18

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ, ΑΝΕΡΓΩΝ
ΚΑΙ ΜΗ ΕΝΕΡΓΩΝ ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ, 1991

Επίπεδο Εκπαίδευσης	Απασχολούμενοι	%	Άνεργοι	%	Μη Ενεργοί	%
Σύνολο	3632437	100	301099	100	4362242	100
Έχουν Μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών.	23338	0,64	1652	0,55	3519	0,08
Πτυχιούχοι Ανώτατων Σχολών.	435312	11,98	29801	9,90	132274	3,03
Φοίτησαν ή φοιτούν σε Ανώτατες σχολές.	17593	0,48	7684	2,55	154679	3,55
Πτυχιούχοι Ανωτ. Τεχνικών Επαγγελματικών σχολών.	199991	5,51	23123	7,68	55653	1,28
Έχουν Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης.	844414	23,25	121359	40,31	650455	14,91
Έχουν Απολυτήριο Γ' τάξης Σχολ. Μέσης Εκπαίδευσης.	324222	8,93	34828	11,57	631784	14,48
Απολυτήριο Δημοτικού.	1520218	41,85	72887	24,21	1753816	40,20
Ενδεικτικό μιας τάξης Δημοτικού.	209326	5,76	7396	2,46	650742	14,92
Δεν πήγε καθόλου Σχολείο.	58022	1,60	2370	0,79	329321	7,55

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 19

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ, ΑΝΕΡΓΩΝ
ΚΑΙ ΜΗ ΕΝΕΡΓΩΝ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ, 1991

ΑΝΔΡΕΣ						
Επίπεδο Εκπαίδευσης	Απασχολούμενοι	%	Άνεργοι	%	Μη Ενεργοί	%
Σύνολο	2406784	100	120784	100	1451639	100
Έχουν Μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών.	17163	0,71	1005	0,83	2082	0,14
Πτυχιούχοι Ανώτατων Σχολών.	263543	10,95	10628	8,80	72169	4,97
Φοίτησαν ή φοιτούν σε Ανώτατες σχολές.	10628	0,44	3375	2,79	77698	5,35
Πτυχιούχοι Ανωτ. Τεχνικών Επαγγελματικών σχολών.	132849	5,52	9192	7,61	24631	1,70
Έχουν Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης.	538575	22,38	43732	36,21	184624	12,72
Έχουν Απολυτήριο Γ' τάξης Σχολ. Μέσης Εκπαίδευσης.	248606	10,33	17091	14,15	262896	18,11
Απολυτήριο Δημοτικού.	1046272	43,47	31166	25,80	556240	38,32
Ενδεικτικό μιας τάξης Δημοτικού.	122508	5,09	3231	2,68	209111	14,41
Δεν πήγε καθόλου Σχολείο.	26642	1,11	1364	1,13	62187	4,28
ΓΥΝΑΙΚΕΣ						
Σύνολο	1225653	100	180315	100	2910603	100
Έχουν Μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών.	6176	0,50	646	0,36	1436	0,05
Πτυχιούχοι Ανώτατων Σχολών.	171770	14,01	19173	10,63	60105	2,07
Φοίτησαν ή φοιτούν σε Ανώτατες σχολές.	6966	0,57	4309	2,39	76980	2,64
Πτυχιούχοι Ανωτ. Τεχνικών Επαγγελματικών σχολών.	67142	5,48	13931	7,73	31022	1,07
Έχουν Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης.	305839	24,95	77627	43,05	465831	16,00
Έχουν Απολυτήριο Γ' τάξης Σχολ. Μέσης Εκπαίδευσης.	75616	6,17	17737	9,84	368888	12,67
Απολυτήριο Δημοτικού.	473946	38,67	41722	23,14	1197575	41,15
Ενδεικτικό μιας τάξης Δημοτικού.	86818	7,08	4165	2,31	441632	15,17
Δεν πήγε καθόλου Σχολείο.	31381	2,56	1005	0,56	267133	9,18

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 20

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ, ΑΝΕΡΓΩΝ
ΚΑΙ ΜΗ ΕΝΕΡΓΩΝ ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ, 1997

Επίπεδο Εκπαίδευσης	Απασχολούμενοι	%	Ανεργοί	%	Μη Ενεργοί	%
Σύνολο	3854055	100	440350	100	4565026	100
Διδακτορικό ή Μεταπτυχιακός τίτλος.	15594	0,40	1054	0,24	2339	0,05
Πτυχίο Ανώτατων σχολών.	549064	14,25	45487	10,33	166667	3,65
Φοίτηση σε ΑΕΙ (τουλάχιστον 1 χρόνο) αλλά δεν πήρε πτυχίο.	2302	0,06	561	0,13	3045	0,07
Πτυχίο Ανώτερης Τεχν. Επαγγελμ. Εκπαίδευσης.	317536	8,24	55731	12,66	82116	1,80
Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης.	1050722	27,26	177762	40,37	949805	20,81
Απολυτήριο Γ' τάξης Μέσης Εκπαίδευσης.	392215	10,18	54346	12,34	648823	14,21
Απολυτήριο Δημοτικού.	1368730	35,51	95004	21,57	1964473	43,03
Μερικές τάξεις Δημοτικού.	113068	2,93	5510	1,25	482228	10,56
Δεν πήγε καθόλου σχολείο.	44824	1,16	4895	1,11	265529	5,82

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 21

**ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ, ΑΝΕΡΓΩΝ
ΚΑΙ ΜΗ ΕΝΕΡΓΩΝ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ, 1997**

ΑΝΔΡΕΣ						
Επίπεδο Εκπαίδευσης	Απασχολούμενοι	%	Ανεργοί	%	Μη Ενεργοί	%
Σύνολο	2438980	100	173024	100	1594611	100
Διδακτορικό ή Μεταπτυχιακός τίτλος.	10649	0,44	604	0,35	1735	0,11
Πτυχίο Ανώτατων σχολών.	312359	12,81	15723	9,09	86426	5,42
Φοίτηση σε ΑΕΙ (τουλάχιστον 1 χρόνο) αλλά δεν πήρε πτυχίο.	1713	0,07	302	0,17	1250	0,08
Πτυχίο Ανώτερης Τεχν. Επαγγελμ. Εκπαίδευσης.	183772	7,53	18134	10,48	33398	2,09
Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης.	664008	27,22	66652	38,52	309850	19,43
Απολυτήριο Γ' τάξης Μέσης Εκπαίδευσης.	291088	11,93	25427	14,70	277167	17,38
Απολυτήριο Δημοτικού.	893005	36,61	41366	23,91	665321	41,72
Μερικές τάξεις Δημοτικού.	61662	2,53	2819	1,63	159450	10,00
Δεν πήγε καθόλου σχολείο.	20724	0,85	1998	1,15	60014	3,76
ΓΥΝΑΙΚΕΣ						
Σύνολο	1415076	100	267326	100	2970414	100
Διδακτορικό ή Μεταπτυχιακός τίτλος.	4945	0,35	451	0,17	604	0,02
Πτυχίο Ανώτατων σχολών.	236705	16,73	29764	11,13	80241	2,70
Φοίτηση σε ΑΕΙ (τουλάχιστον 1 χρόνο) αλλά δεν πήρε πτυχίο.	589	0,04	259	0,10	1795	0,06
Πτυχίο Ανώτερης Τεχν. Επαγγελμ. Εκπαίδευσης.	133764	9,45	37597	14,06	48718	1,64
Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης.	386714	27,33	111110	41,56	639955	21,54
Απολυτήριο Γ' τάξης Μέσης Εκπαίδευσης.	101127	7,15	28919	10,82	371656	12,51
Απολυτήριο Δημοτικού.	475725	33,62	53638	20,06	1299153	43,74
Μερικές τάξεις Δημοτικού.	51406	3,63	2692	1,01	322778	10,87
Δεν πήγε καθόλου σχολείο.	24101	1,70	2896	1,08	205515	6,92

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 22

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ, 1991-1997

Διάρκεια Ανεργίας	1991	
	Ανδρες	Γυναίκες
0-5 Μήνες	40501	38850
%	35,16	22,20
6-11 Μήνες	30304	40285
%	26,31	23,02
12 Μήνες και άνω	44379	95866
%	38,53	54,78
Σύνολο	115184	175001

Διάρκεια Ανεργίας	1997	
	Ανδρες	Γυναίκες
0-5 Μήνες	48805	46021
%	28,69	17,44
6-11 Μήνες	38882	48935
%	22,86	18,54
12 Μήνες και άνω	82397	168947
%	48,44	64,02
Σύνολο	170084	263903

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 23

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑ 1991

Ηλικία	0-5 Μήνες	%	6-11 Μήνες	%	12 Μήνες και άνω	%	Σύνολο
15-19	6750	27,65	7325	30,00	9766	40,00	24415
20-24	12280	21,06	12710	21,80	31525	54,06	58310
25-29	6534	21,11	6391	20,65	17234	55,68	30950
30-44	9192	18,61	10556	21,37	27934	56,54	49405
45-64	3872	23,44	3088	18,70	9120	55,22	16516
65+	72	25,09	144	50,17	72	25,09	287
Σύνολο	38850	21,55	40285	22,34	95866	53,17	180315

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 24

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑ 1997

Ηλικία	0-5 Μήνες	%	6-11 Μήνες	%	12 Μήνες και άνω	%	Σύνολο
15-19	6041	22,87	7382	27,95	12770	48,35	26409
20-24	12691	16,75	13848	18,28	48696	64,29	75745
25-29	8262	15,25	8755	16,16	36179	66,76	54191
30-44	14582	18,14	12528	15,58	52167	64,89	80393
45-64	4370	14,56	6346	21,14	18714	62,35	30016
65+	0	0	75	17,16	361	82,61	437
Σύνολο	46021	17,22	48935	18,31	168947	63,20	267326

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 25

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, 1991-1997

	1991	1997
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	12,81	15,89
ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	9,20	14,33
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	9,75	16,00
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	12,58	23,44
ΗΠΕΙΡΟΥ	16,44	18,53
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	14,31	14,51
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	5,98	7,71
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	13,84	12,92
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	9,68	23,37
ΑΤΤΙΚΗΣ	16,29	17,72
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	10,70	14,36
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	15,86	13,88
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	7,52	8,22
ΚΡΗΤΗΣ	6,63	7,31

Πίνακας 26

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ
ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, 1991-1997

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	% Μακρ. Ανεργίας 1991	% Μακρ. Ανεργίας 1997
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	53,17	63,21
ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	42,40	57,89
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	45,94	58,54
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	76,65	67,21
ΗΠΕΙΡΟΥ	58,83	72,36
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	68,93	67,73
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	54,56	54,71
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	66,67	75,59
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	60,00	66,04
ΑΤΤΙΚΗΣ	47,82	62,89
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	64,10	66,50
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	74,33	64,11
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	33,32	51,60
ΚΡΗΤΗΣ	68,91	58,25

Πίνακας 27

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ
ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ, 1991-97

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	%Συμμετοχής 1991	%Συμμετοχής 1997
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	33,11	36,66
ΑΝ.ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	40,79	42,38
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	33,36	36,92
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	33,06	34,23
ΗΠΕΙΡΟΥ	29,54	32,40
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	31,30	36,82
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	34,55	40,61
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	32,56	37,04
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	32,42	32,34
ΑΤΤΙΚΗΣ	32,21	34,84
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	35,46	38,52
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	20,99	22,53
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	25,85	35,82
ΚΡΗΤΗΣ	42,99	43,43

Πίνακας 28

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΚΑΤΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, 1991-1997

Επίπεδο Εκπαίδευσης	1991	%	1997	%
Σύνολο	180315	100	267326	100
Έχουν Μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών.	646	0,36	451	0,17
Πτυχιούχοι Ανώτατων Σχολών.	19173	10,63	29764	11,13
Φοίτησαν ή φοιτούν σε Ανώτατες σχολές.	4309	2,39	259	0,10
Πτυχιούχοι Ανωτ. Τεχνικών Επαγγελματικών σχολών.	13931	7,73	37597	14,06
Έχουν Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης.	77627	43,05	111110	41,56
Έχουν Απολυτήριο Γ' τάξης Σχολ. Μέσης Εκπαίδευσης.	17737	9,84	28919	10,82
Απολυτήριο Δημοτικού.	41722	23,14	53638	20,06
Ενδεικτικό μιας τάξης Δημοτικού.	4165	2,31	2692	1,01
Δεν πήγε καθόλου Σχολείο.	1005	0,56	2896	1,08

Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πίνακας 29

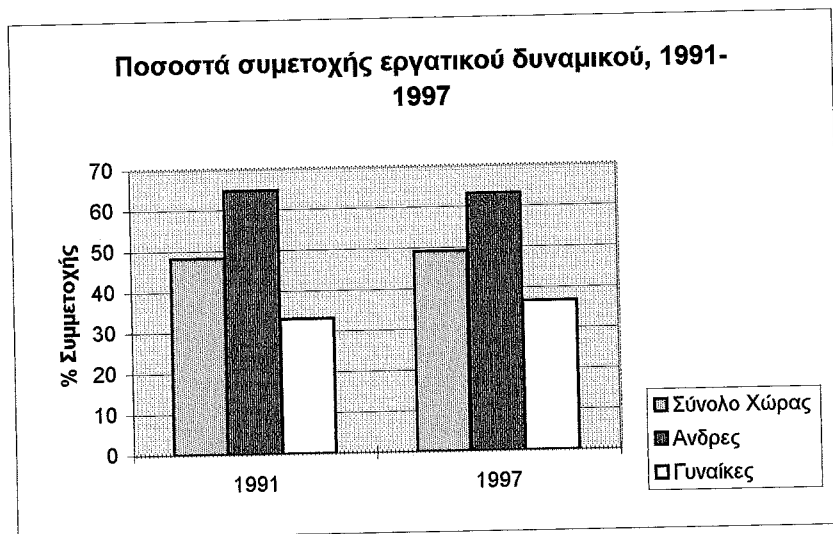
Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΣΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΚΑΤΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, 1991-1997

Επίπεδο Εκπαίδευσης	1991		1997	
	% Ποσοστό Συμμετοχής	% Ποσοστό Ανεργίας	% Ποσοστό Συμμετοχής	% Ποσοστό Ανεργίας
Σύνολο	32,57	100	36,16	100
Έχουν Μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών.	82,61	0,36	89,93	0,17
Πτυχιούχοι Ανώτατων Σχολών.	76,06	10,63	76,86	11,13
Φοίτησαν ή φοιτούν σε Ανώτατες σχολές.	12,77	2,39	32,08	0,10
Πτυχιούχοι Ανωτ. Τεχνικών Επαγγελματικών σχολών.	72,33	7,73	77,86	14,06
Έχουν Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης.	45,15	43,05	43,75	41,56
Έχουν Απολυτήριο Γ' τάξης Σχολ. Μέσης Εκπαίδευσης.	20,20	9,84	25,92	10,82
Απολυτήριο Δημοτικού.	30,10	23,14	28,95	20,06
Ενδεικτικό μιας τάξης Δημοτικού.	17,08	2,31	14,35	1,01
Δεν πήγε καθόλου Σχολείο.	10,81	0,56	11,61	1,08

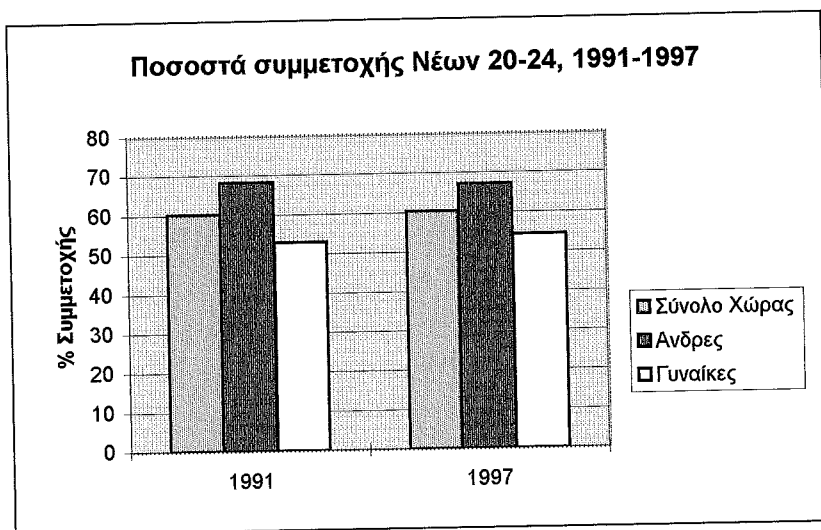
Πηγή: ΕΣΥΕ: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ 2^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

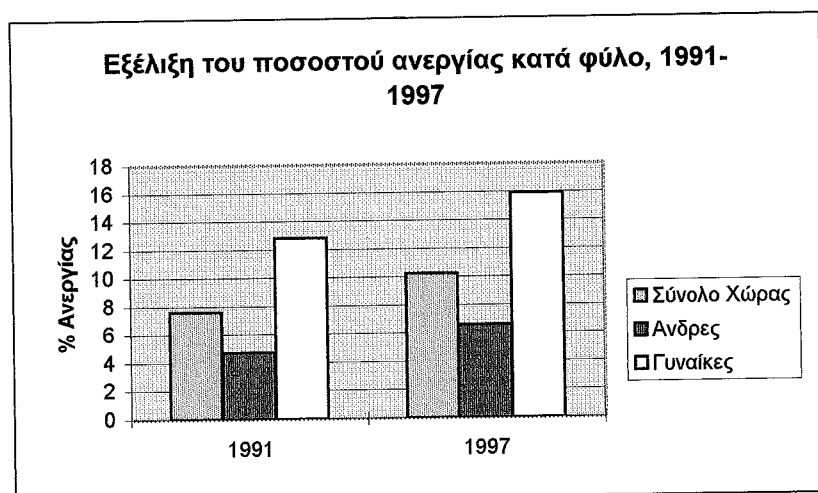
Διάγραμμα 1

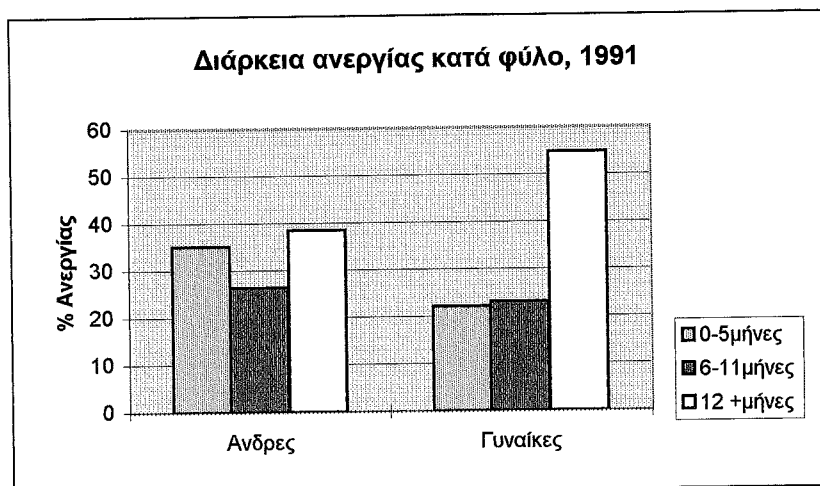
Διάγραμμα 2

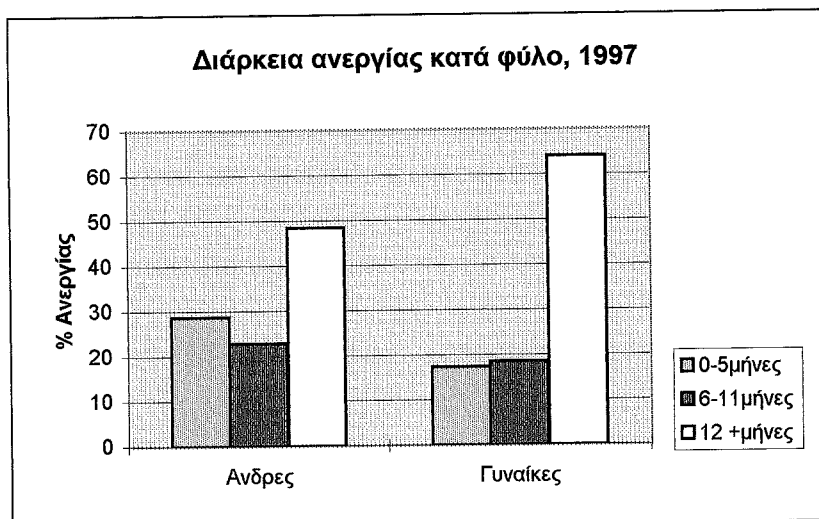
Διάγραμμα 3

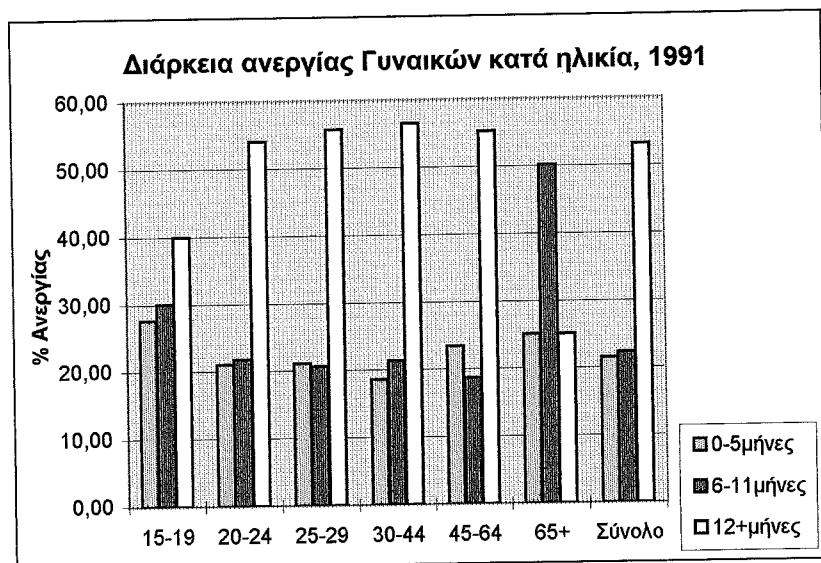
Διάγραμμα 4

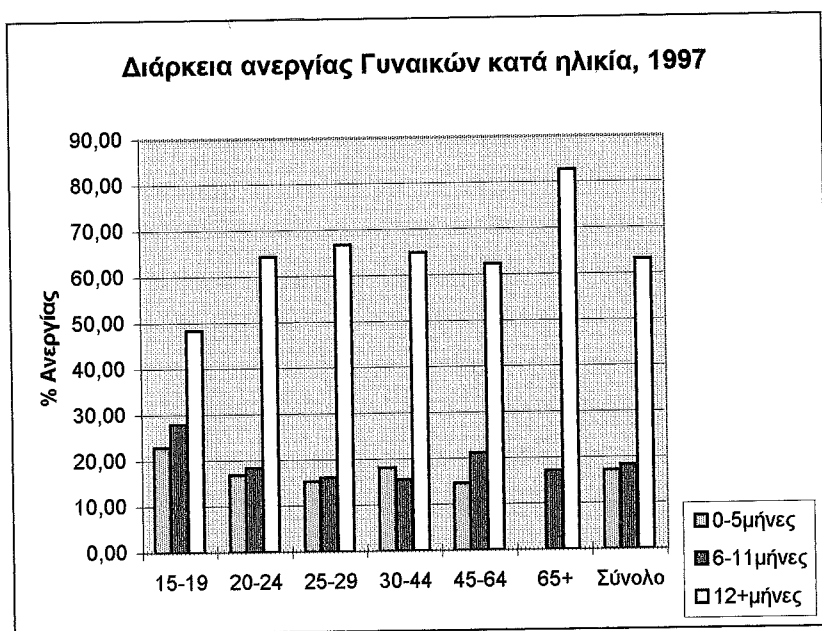
Διάγραμμα 5

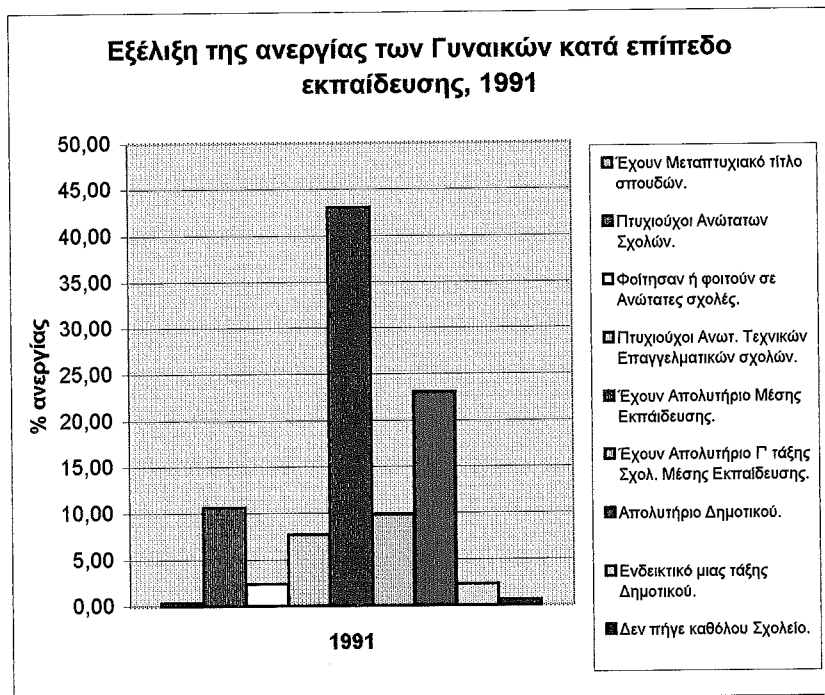
Διάγραμμα 6

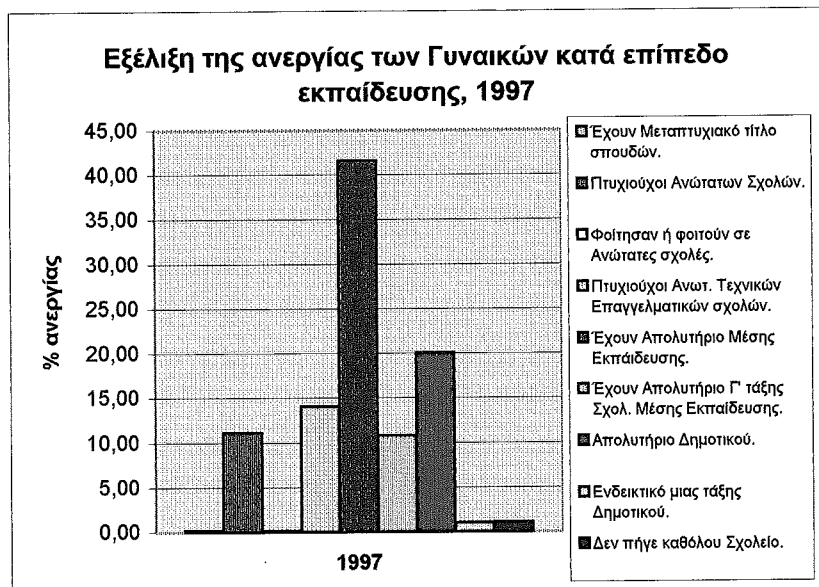
Διάγραμμα 7

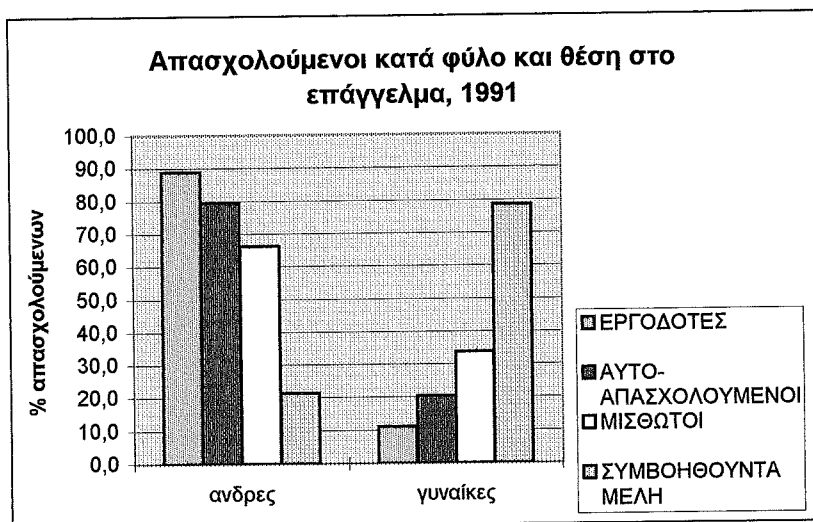
Διάγραμμα 8

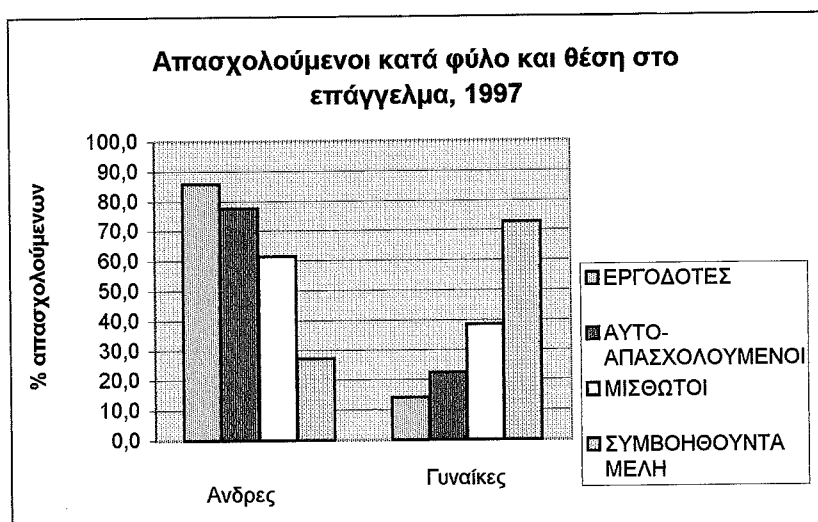
Διάγραμμα 9

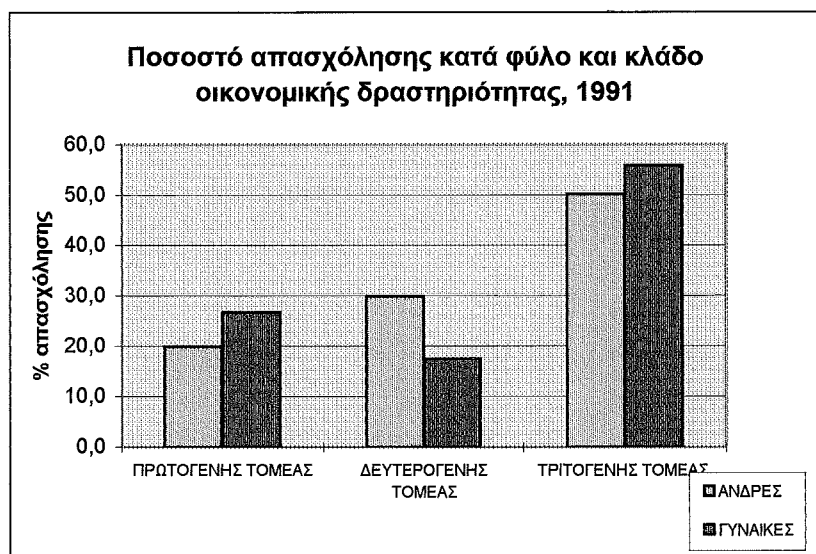
Διάγραμμα 10

Διάγραμμα 11

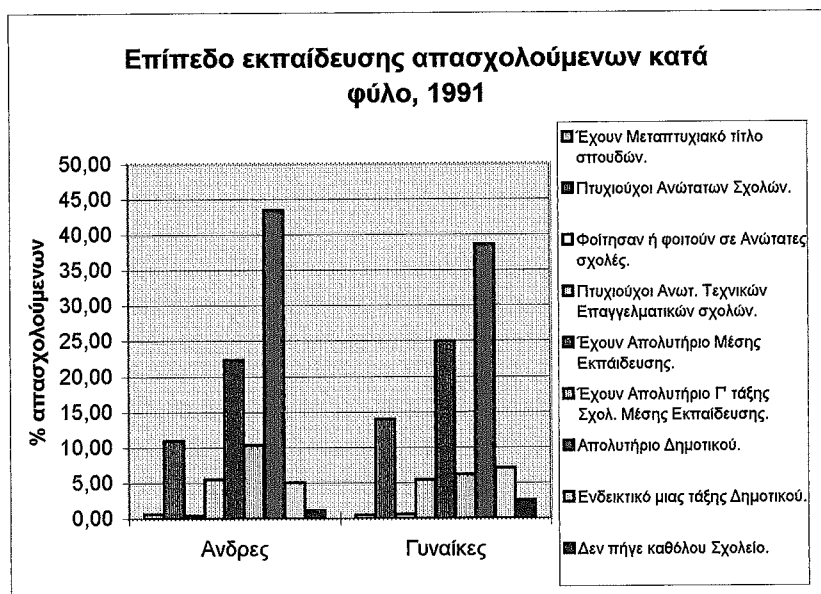
Διάγραμμα 12

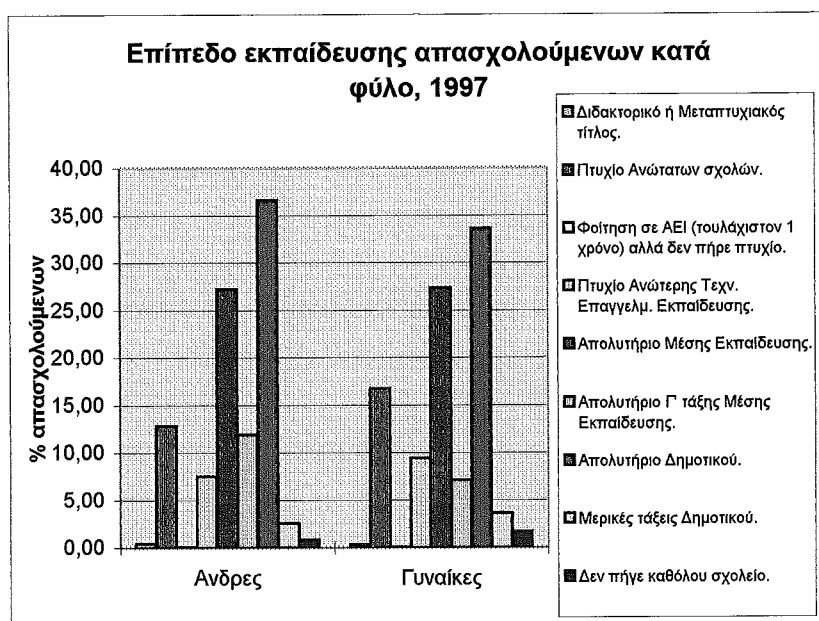
Διάγραμμα 13

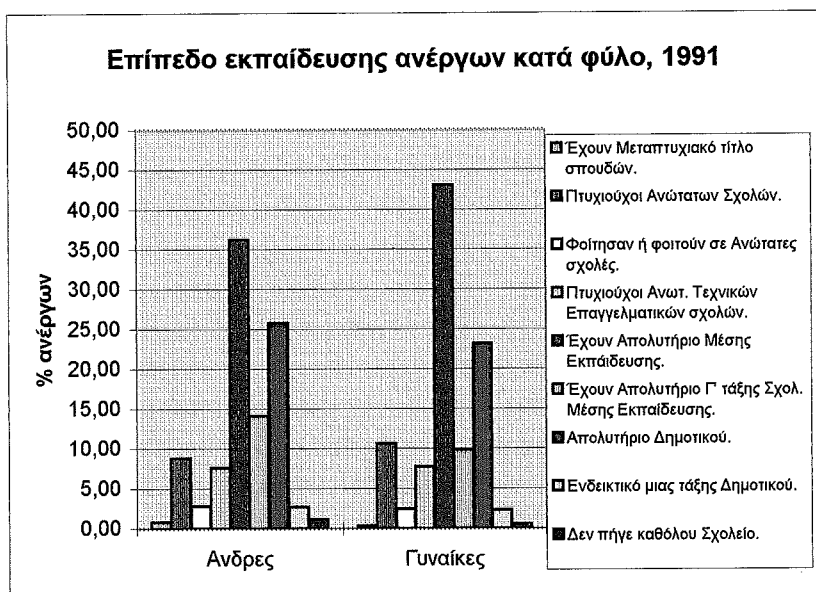
Διάγραμμα 14

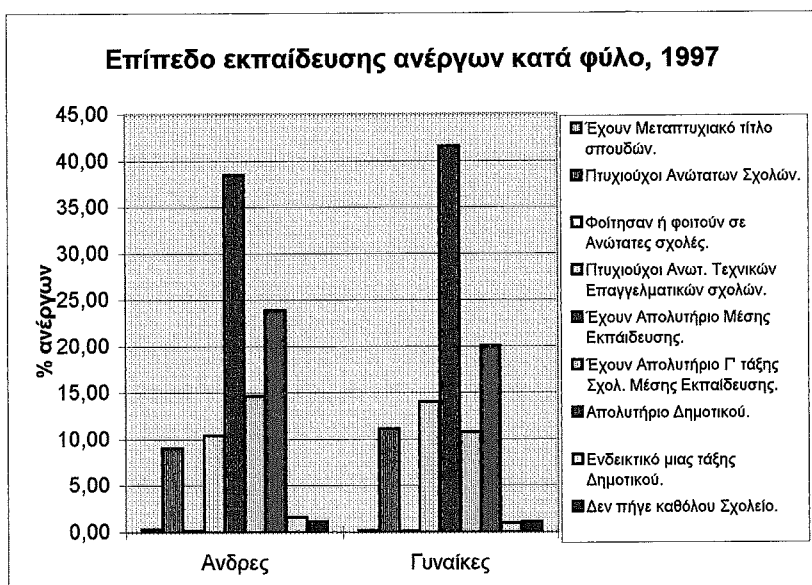
Διάγραμμα 15

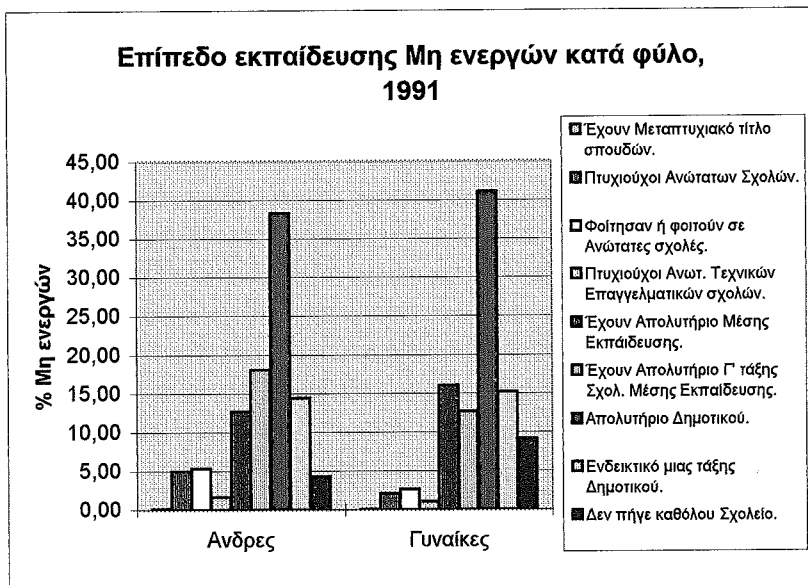
Διάγραμμα 16

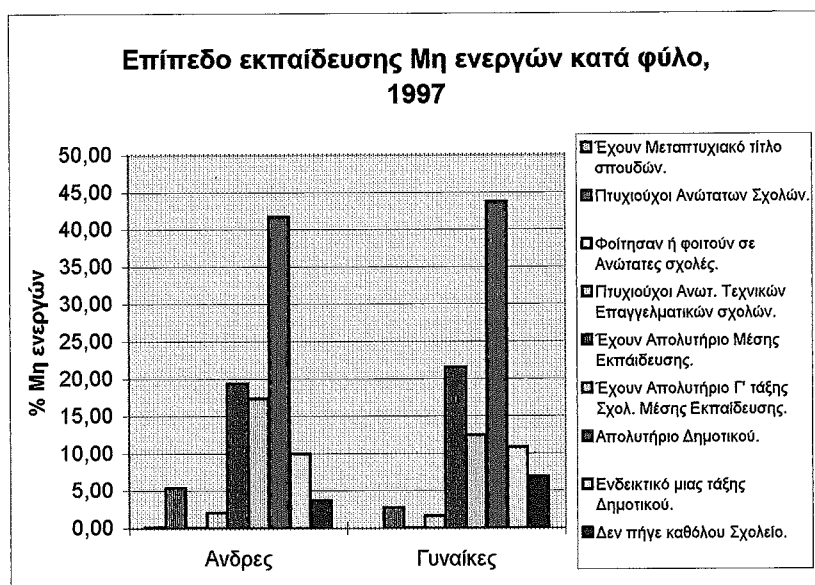
Διάγραμμα 17

Διάγραμμα 18

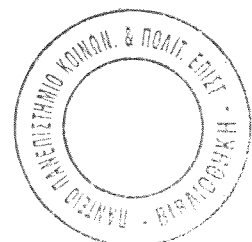
Διάγραμμα 19

Διάγραμμα 20

Διάγραμμα 21

Διάγραμμα 22

Διάγραμμα 23

Κεφάλαιο 3^ο: « Πολιτικές και γυναικεία απασχόληση στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης »

Εισαγωγή

Η ισότητα μεταξύ των γυναικών και των ανδρών είναι η θεμελιώδης αρχή της δημοκρατίας και του σεβασμού του ανθρώπου. Η μεταφορά της στο δίκαιο και στην πράξη αποτελεί εντούτοις σημαντική πρόκληση για τις περισσότερες κοινωνίες, καθώς οι ανισότητες μεταξύ ανδρών και γυναικών παραμένουν έκδηλες τόσο στις αναπτυγμένες όσο και τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η πρόκληση είναι να οικοδομηθεί μια σχέση συνεργασίας μεταξύ των δυο φύλων για να εξασφαλιστεί η πλήρης και ολοκληρωτική συμμετοχή τους, σε ισότιμη βάση, σε όλους τους τομείς, καθώς και μια ισόρροπη κατανομή των οφελών της προόδου μεταξύ των μεν και των δε.

Για την Ευρωπαϊκή Ένωση η πρόκληση ήταν να οικοδομήσει αυτή τη σχέση συνεργασίας μεταξύ ανδρών και γυναικών λαμβάνοντας υπόψη τις ιστορικές, πολιτιστικές και κοινωνικοοικονομικές ιδιαιτερότητες των κρατών μελών για να εκπονήσει πολιτικές ισότητας που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες και στις απαιτήσεις των χωρών μελών της και των πολιτών της.

Η προώθηση της ισότητας μεταξύ των γυναικών και ανδρών, δεν απαιτεί λοιπόν μόνο την εφαρμογή θετικών μέτρων επικεντρωμένων στις γυναίκες, όπως εύκολη πρόσβαση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την απασχόληση, απαιτεί επίσης μέτρα που αποσκοπούν στην καλύτερη κατανομή των ρόλων μεταξύ των δυο φύλων. Χρειάζεται δηλαδή η οργάνωση της εργασίας να γίνει με τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολύνονται οι γυναίκες όπως και οι άνδρες να συμβιβάσουν την επαγγελματική και την οικογενειακή τους ζωή.

Αποδεικνύεται λοιπόν απαραίτητο και σημαντικό να θεμελιωθεί η πολιτική της ισότητας σε μια σοβαρή στατιστική ανάλυση της κατάστασης των γυναικών και των ανδρών στους διάφορους τομείς της ζωής και των αλλαγών που γίνονται στις κοινωνίες.

Νομοθετικές οδηγίες

Η Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρξε μια από τις κινητήριες δυνάμεις για τη βελτίωση της θέσης των γυναικών στην κοινωνία. Αυτό το πέτυχε μέσω του Ευρωπαϊκού Δικαίου. Ήδη από τη δημιουργία της, η Κοινότητα έχει αναγνωρίσει την αρχή της ισότητας αμοιβής μεταξύ των ανδρών και των γυναικών με την οδηγία 75/117/ΕΟΚ. Το 1976 ακολούθησε μια οδηγία για την ίση μεταχείριση όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, την εκπαίδευση, την επαγγελματική εξέλιξη και τις συνθήκες εργασίας. Στη συνέχεια το 1978 εκδόθηκε οδηγία για την ίση μεταχείριση στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και το 1986 στα επαγγελματικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης καθώς και για τους αυτοαπασχολούμενους και τους ή τις συζύγους τους. Το 1992 κατοχυρώθηκαν οι οδηγίες για την άδεια και την αμοιβή μητρότητας και τις επαρκείς συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας στην εργασία για τις εγκύους και τις γαλουχούσες μητέρες ενώ το 1996 για την γονική άδεια και για την άδεια για οικογενειακούς λόγους.

Έχει δημιουργήσει λοιπόν ένα συνεκτικό σύνολο νομικών διατάξεων που αποσκοπούν στη διασφάλιση της ισότητας των δικαιωμάτων σε θέματα απασχόλησης, επαγγελματικής κατάρτισης και σε θέματα κοινωνικής προστασίας.

Για να προωθήσει την ισότητα στην πράξη, εφαρμόζει από τη δεκαετία του '80, προγράμματα επιμέρους δράσης. Τα προγράμματα αυτά υποστήριξαν θετικές ενέργειες και δοκιμαστικά σχέδια τα οποία διεύρυναν το πεδίο της κοινοτικής δράσης στον τομέα του συμβιβασμού

της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής, στη θέση των γυναικών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, στη συμμετοχή των γυναικών στην οικονομική ζωή και την απασχόληση. Ευνόησε έτσι τη δημιουργία ενός πολύπλοκου συνόλου δικτύων συντελεστών ισότητας ευκαιριών. Ενθάρρυνε τις προσπάθειες των οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στην προαγωγή της ισότητας των ευκαιριών. Επεδίωξε επίσης την ενίσχυση των γυναικών και την εξάλειψη των ανισοτήτων μεταξύ των δυο φύλων μέσω διαλόγου με τρίτες χώρες, ιδίως μέσω των πολιτικών συνεργασίας για την ανάπτυξη, την προώθηση και την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Δράσεις των διαρθρωτικών ταμείων.

Η Κοινότητα έχει αναλάβει σημαντική δράση όσον αφορά την προώθηση της ισότητας σε θέματα απασχόλησης γιατί η ελεύθερη πρόσβαση στην απασχόληση αποτελεί μια από τις ουσιώδεις συνιστώσες της χειραφέτησης των γυναικών, ενώ η δομή των θέσεων εργασίας καθώς και οι συνθήκες εργασίας και αμοιβής αποτελούν σημαντικούς δείκτες προόδου. Διευκόλυνε λοιπόν την πρόσβαση στις ανώτατες και μεσαίες βαθμίδες της αγοράς εργασίας των νέων πτυχιούχων γυναικών και αύξησε το ποσοστό της γυναικείας δραστηριότητας, με αποτέλεσμα οι γυναίκες σήμερα να κατέχουν δυο στις πέντε θέσεις εργασίας, κατά μέσο όρο, στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εντούτοις η κατάσταση των γυναικών ως προς την απασχόληση παρουσιάζει μεγάλες διακυμάνσεις από το ένα κράτος μέλος στο άλλο, ιδίως όσον αφορά το ποσοστό απασχόλησης, τη συχνότητα της εργασίας με καθεστώς μερικής απασχόλησης και το ποσοστό ανεργίας.

Για το σκοπό αυτό, ως μοχλός κοινοτικής παρέμβασης για την προώθηση της ισότητας ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών, χρησιμοποιήθηκαν οι παρεμβάσεις των διαρθρωτικών ταμείων (ΕΤΠΑ,

ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ)⁶. Οι πρωτοβουλίες των διαρθρωτικών ταμείων, οι οποίες προωθούνται σε τομείς που κρίνει η Κοινότητα ότι είναι σημαντικοί ή παρουσιάζουν προτεραιότητα για την ολοκλήρωση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, αποτελούν μια διαφορετική μορφή προγραμμάτων.

Στα πλαίσια των δυο περιόδων προγραμματισμού των δράσεων των διαρθρωτικών ταμείων αναλήφθηκαν συγκεκριμένες πρωτοβουλίες που συνέβαλαν στην μείωση της ανισότητας των γυναικών όσον αφορά την απασχόληση, στην άρση του διαχωρισμού της αγοράς εργασίας καθώς και τη χρησιμοποίηση των δυνατοτήτων των γυναικών για τοπική ανάπτυξη σε αστικές και αγροτικές περιοχές .

Η πρώτη περίοδος προγραμματισμού των δράσεων των διαρθρωτικών ταμείων για την προαγωγή της ισότητας ευκαιριών αφορούσε την περίοδο 1989-1993. Την περίοδο αυτή αναλήφθηκαν δράσεις που αποσκοπούσαν στην βελτίωση της κατάρτισης των νέων και μακροχρόνιων ανέργων και την διευκόλυνση της ένταξής τους στο εργατικό δυναμικό.

Σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή έπαιξε το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), όπου το 5% των πιστώσεων του αφιερώθηκαν ειδικά σε παρεμβάσεις προοριζόμενες για τις γυναίκες. Τα λοιπά ταμεία (ΕΤΠΑ, ΕΓΤΠΕ) συνέβαλαν κατά τρόπο έμμεσο στην προαγωγή της ισότητας κυρίως μέσω της χρηματοδότησης υποδομών κατάρτισης.

Από το 1991, η διαπίστωση του διαχωρισμού της αγοράς εργασίας και της κοινωνικής περιθωριοποίησης, των οποίων οι γυναίκες αποτελούν τα κυριότερα θύματα, οδήγησε την επιτροπή να εγκαινιάσει τρεις καινούργιες πρωτοβουλίες: τα προγράμματα Now, Horizon και Euroform.

⁶ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης ΕΤΠΑ, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο ΕΚΤ και Ευρωπαϊκό Ταμείο Γεωργικού προσανατολισμού και εγγυήσεων ΕΓΤΠΕ.

Η ειδική πρωτοβουλία NOW (New Opportunities for Women), στην οποία διατέθηκαν 156 εκατομμύρια ECU παρείχε ίσες ευκαιρίες απασχόλησης στις γυναίκες, ενίσχυσε την επαγγελματική κατάρτιση τους και ενεθάρρυνε, μέσω της χορήγησης αμέσων ενισχύσεων, τη δημιουργία επιχειρήσεων. Η κύρια προσφορά του NOW υπήρξε ο απεγκλωβισμός των παρεμβάσεων, κινητοποιώντας μια ευρεία δέσμη παραγόντων. Οι καινοτόμες ενέργειες της πρωτοβουλίας αυτής και ο διεθνικός της χαρακτήρας, λόγω της θέσπισης δικτύων διάδοσης εμπειριών, άνοιξαν νέους δρόμους για καλύτερη συνειδητοποίηση των γυναικών από τα διαρθρωτικά ταμεία. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα η πρωτοβουλία NOW να ανανεωθεί και να ενισχυθεί κατά 360 εκατομμύρια ECU για την περίοδο 1994-1999.

Η Horizon στήριζε προγράμματα που στόχευαν στην ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας ατόμων με ειδικές ανάγκες ή ατόμων που έχουν άλλα μειονεκτήματα ή είναι ευάλωτοι στην περιθωριοποίηση.

Άλλες πρωτοβουλίες που προώθησαν την αρχή της ισότητας και της ανάπτυξης ήταν η LEADER 1 , η οποία ενθάρρυνε την οικονομική διαφοροποίηση των αγροτικών ζωνών με την υποστήριξη νέων δραστηριοτήτων που αναλήφθηκαν από γυναίκες. Η Ergo και η Leda που ασχολούνταν με την ανάπτυξη της τοπικής απασχόλησης. Συγκεκριμένα το Ergo επικεντρωνόταν στους μακροχρόνιους άνεργους. Έχοντας δημιουργήσει μια τράπεζα δεδομένων συνέλεγε και μετέδιδε πληροφορίες για τα προγράμματα που απευθύνονταν σε μακροχρόνιους άνεργους ενώ το Leda συμπεριλάμβανε προγράμματα πιλότους σε 24 τόπους που είχαν διαφορετικά είδη ανάπτυξης, όπως υπανάπτυκτες μη αστικές περιοχές, περιοχές βιομηχανικής παρακμής και μεγάλα αστικά κέντρα.

Για την δεύτερη περίοδο προγραμματισμού 1994-1999, η προώθηση της ισότητας ευκαιριών αποτέλεσε και αποτελεί προτεραιότητα για το σύνολο των ενεργειών που ενισχύθηκαν από τα διαρθρωτικά ταμεία. Με κριτήριο

την εμπειρία που αποκτήθηκε από την πρωτοβουλία NOW προωθήθηκαν μέτρα που αποσκοπούν στην ένταξη ή την επανένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Οι συντονισμένες παρεμβάσεις του ΕΚΤ, του ΕΤΠΑ και του ΕΓΤΠΕ συνέβαλαν επίσης στην υλοποίηση ενεργειών που καθιστούν δυνατό τον καλύτερο συμβιβασμό της επαγγελματικής ζωής των γυναικών με την οικογενειακή τους ζωή (βρεφικοί σταθμοί και παιδικοί σταθμοί, μετασχολικές δραστηριότητες, προσαρμογή των μεταφορών στις αραιοκατοικημένες ζώνες κλπ.).

Κατά τη διάρκεια του 1998 ξεκίνησαν ορισμένες συγκεκριμένες πρωτοβουλίες στο πλαίσιο των διαρθρωτικών ταμείων με ειδικό αντίκτυπο για τις γυναίκες. Στο πλαίσιο του Recite II ξεκίνησε η λειτουργία έξι ευρωπαϊκών κέντρων για την προώθηση και την υποστήριξη της ένταξης των γυναικών στην οικονομική δραστηριότητα. Σε αλιευτικές περιοχές, υποστηρίχθηκαν 29 σχέδια για τις γυναίκες στα πλαίσια ενός ειδικού δοκιμαστικού προγράμματος. Η πρωτοβουλία EMPLOYMENT-NOW υποστήριξε συγκεκριμένες δραστηριότητες για τις γυναίκες και παράλληλα ανέπτυξε προσεγγίσεις ένταξης της διάστασης του φύλου σε όλους τους τομείς της οικονομικής ζωής. Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας EMPLOYMENT-ADAPT δημιουργήθηκε μια ειδική διακρατική ομάδα εργασίας για την άρση των διακρίσεων στην αγορά εργασίας στα κράτη-μέλη.

Οι κοινοτικές πρωτοβουλίες URBAN I, LEADER II και INTERREG II αν και δεν αφορούν αποκλειστικά τις γυναίκες είχαν άμεση και έμμεση επίδραση στην ενίσχυση της απασχόλησης των γυναικών και στην ενθάρρυνση της κοινωνικής αλληλεγγύης σε όλη την Κοινότητα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 18 Μαρτίου 1998 ενέκρινε επίσης πέντε σχέδια κανονισμών που αφορούν την μετατροπή των διαρθρωτικών

ταμείων σε σημαντικό όργανο για την εξασφάλιση της ισότητας στα πλαίσια της Κοινότητας. Η άρση των ανισοτήτων και η προώθηση της ισότητας των ευκαιριών γυναικών και ανδρών στην οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα θεσπίστηκαν ως γενική αρχή στους στόχους και στα καθήκοντα των μελλοντικών ταμείων.

Γενικά τα διαρθρωτικά ταμεία μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση της ανεργίας και την προώθηση της ισότητας ευκαιριών μεταξύ των γυναικών και των ανδρών. Αρκεί να ευνοήσουν πρωτοβουλίες που προωθούν ανάπτυξη στηριζόμενη στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την αξιοποίηση του έμψυχου δυναμικού, το συμβιβασμό με την οικογενειακή ζωή και την υποστήριξη της περιφερειακής ανάπτυξης και των τοπικών πρωτοβουλιών.

Μεσοπρόθεσμα προγράμματα κοινοτικής δράσης για την ισότητα των ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Η προώθηση της ισότητας υπήρξε μέλημα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας από πολύ νωρίς. Πέρα από την έγκριση νόμων και τις δράσεις των Διαρθρωτικών ταμείων προσπάθησε ποικιλοτρόπως να βελτιώσει τη θέση των γυναικών στο τομέα της απασχόλησης. Η έγκριση και η υλοποίηση τεσσάρων μεσοπρόθεσμων προγραμμάτων κοινοτικής δράσης για την ισότητα των ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών δείχνει την βούληση της να διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της αρχής της ισότητας.

Το πρώτο πρόγραμμα δράσης εγκρίθηκε για την περίοδο 1982-1985, το δεύτερο για την περίοδο 1986-1990, το τρίτο αφορούσε την περίοδο 1991-1995 ενώ το τέταρτο την περίοδο 1996-2000. Τα δύο πρώτα προγράμματα επεξεργάστηκαν το νομικό πλαίσιο που αποτελεί το κοινοτικό δίκαιο για την ισότητα των ευκαιριών, προετοίμασαν το έδαφος

για μελλοντικές σημαντικότερες επιτεύξεις και αποτέλεσαν θετική συμβολή στην προώθηση της ισότητας ευκαιριών. Στο μέρος αυτό θα ασχοληθούμε αναλυτικότερα με τα δυο επόμενα προγράμματα διότι η χρονική περίοδος που καλύπτουν συμβαδίζει με την εξεταζόμενη σε αυτή την εργασία.

Το τρίτο πρόγραμμα έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην βελτίωση της αποτελεσματικότητας του υπάρχοντος νομικού πλαισίου⁷. Οι γενικοί στόχοι του ήταν:

1. η εξασφάλιση των κατακτήσεων και η αξιοποίηση της μέχρι τώρα εμπειρίας
2. η δημιουργία νέων πρωτοβουλιών για την επαγγελματική κατάρτιση και απασχόληση των γυναικών και
3. η δημιουργία όρων περαιτέρω συνεργασίας και συμπληρωματικότητας των δράσεων των διαφόρων φορέων.

Τα μέτρα με τα οποία θα επιτυγχάνονταν οι γενικοί στόχοι αφορούσαν τα εξής:

Για την εφαρμογή και επέκταση του νομικού πλαισίου προτείνονταν μια σειρά ενεργειών που αποσκοπούσαν στην εφαρμογή και επέκταση των ισχυουσών διατάξεων. Στην αντιμετώπιση ειδικών θεμάτων και στην καλύτερη πληροφόρηση σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις.

Για την ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας προωθούνταν ενέργειες που είχαν σαν στόχο τη ποιοτική και ποσοτική βελτίωση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας και τη μείωση των

⁷ Ελένη Νίνα Παζαρχή σελ. 408-409 «Η Γυναικεία απασχόληση στην Ελλάδα». Διδακτορική διατριβή, Πειραιάς 1991.

Ψήφισμα του Συμβουλίου της 21^{ης} Μαΐου 1991.

εμποδίων για την πρόσβαση και τη συμμετοχή των γυναικών στην απασχόληση.

Για τη βελτίωση της θέσης των γυναικών μέσα στην κοινωνία προτείνονταν τέλος ενέργειες για την προώθηση της θέσης των γυναικών σ' όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής.

Το τέταρτο πρόγραμμα σχεδιάστηκε με βάση τις εμπειρίες των προηγούμενων και έχει σαν στόχο όχι μόνο να εδραιώσει προηγούμενες δραστηριότητες αλλά και να ανταποκριθεί σε νέες ιδέες, απαιτήσεις και προκλήσεις⁸. Πολλές μάλιστα από τις προκλήσεις αυτές είχαν επισημανθεί κατά την τέταρτη παγκόσμια διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών που πραγματοποιήθηκε στο Πεκίνο το Σεπτέμβριο του 1995.

Το πλέον καινοτόμο στοιχείο του προγράμματος σε σχέση με τα προηγούμενα αποτελεί η εισαγωγή της έννοιας της ενσωμάτωσης της διάστασης της ισότητας των φύλων, τόσο ως κατευθυντήριας αρχής όσο και ως στόχος. Το πρόγραμμα συνιστά ένα πλαίσιο αναφοράς που παροτρύνει τη δράση και τη συνεργασία σε όλους τους τομείς σε όλα τα επίπεδα, κοινοτικό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό, με στόχο την ενσωμάτωση της ισότητας των ευκαιριών σε όλες τις πολιτικές και τις δραστηριότητες της Κοινότητας και των κρατών-μελών στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους.

Συγκεκριμένα επιδιώκει⁹:

1. να ενσωματώσει καλύτερα τη διάσταση της ισότητας των ευκαιριών μεταξύ των ανδρών και των γυναικών σε όλες τις πολιτικές και δράσεις,

⁸ Απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 22/12/1995.

⁹ Ενδιάμεση έκθεση της Ευρ. Επιτροπής προς το Ευρ. Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών σχετικά με την εφαρμογή του μεσοπρόθεσμου προγράμματος κοινοτικής δράσης για την ισότητα των ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών (1996-2000).

2. να κινητοποιήσει τους συντελεστές της οικονομικής και κοινωνικής ζωής προκειμένου να πραγματοποιήσει την ισότητα των ευκαιριών μεταξύ των ανδρών και των γυναικών,
3. να προωθήσει την ισότητα των ευκαιριών μεταξύ των ανδρών και γυναικών σε μια οικονομία που βρίσκεται σε εξέλιξη, ιδίως στους τομείς της εκπαίδευσης, της επαγγελματικής κατάρτισης και της αγοράς εργασίας,
4. να συμβιβάσει την οικογενειακή με την επαγγελματική ζωή για τους άνδρες και τις γυναίκες,
5. να ευνοήσει μια ισόρροπη συμμετοχή ανδρών και γυναικών στη λήψη αποφάσεων και
6. να ενισχύσει τις συνθήκες άσκησης των δικαιωμάτων στην ισότητα.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων το πρόγραμμα διαθέτει τα ακόλουθα μέσα:

- Υποστήριξη σε σχέδια που έχουν ως στόχο την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών σχετικά με ορθές πρακτικές.
- Εκπόνηση μελετών σχετικά με τον τομέα αυτό και παρακολούθηση των σχετικών πολιτικών.
- Διάδοση των αποτελεσμάτων των αναλαμβανόμενων πρωτοβουλιών καθώς και κάθε άλλης σχετικής πληροφορίας.

Μάλιστα η Επιτροπή και τα κράτη-μέλη φροντίζουν να υπάρχει συνοχή και συμπληρωματικότητα μεταξύ, αφενός, των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται με βάση το πρόγραμμα και, αφετέρου, άλλων κοινοτικών πολιτικών ή δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που έχουν

σχέση με τα διαρθρωτικά ταμεία, την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση, καθώς και των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται από τα κράτη μέλη.

Σύμφωνα με την ενδιάμεση έκθεση της Επιτροπής, σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος και το ρόλο του στο πλαίσιο των κοινοτικών πολιτικών και δραστηριοτήτων, το τέταρτο πρόγραμμα συνέβαλε στην ανάδειξη του ζητήματος της ισότητας των φύλων στο κυριότερο θέμα της ημερήσιας διάταξης της ΕΕ και έδωσε το ερέθισμα για την πραγματοποίηση συζητήσεων σχετικά με τη σημασία της ισότητας κατά το σχεδιασμό και την ανάπτυξη σημαντικών κοινοτικών πολιτικών. Συγκεκριμένα, χάραξε το δρόμο για τη βελτίωση των χαρακτηριστικών και της εμβέλειας της αρχής της ισότητας σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Έτσι με την συνθήκη του Άμστερνταμ 2/10/1997 θεμελιώθηκε η προώθηση της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών ως πρωταρχικός στόχος της Κοινότητας, τον οποίο δεσμεύεται να ενσωματώνει σε όλες τις κοινοτικές πολιτικές (αρχή του mainstreaming) και παρέχεται πληρέστερη νομική βάση στην ισότητα μεταχείρισης ανδρών και γυναικών.

Όσον αφορά την Ευρωπαϊκή στρατηγική απασχόλησης το πρόγραμμα έχει συμβάλει σημαντικά στην αντιμετώπιση των ανισοτήτων και την παροχή ίσων ευκαιριών μεταξύ των δυο φύλων, παρά το γεγονός ότι εξακολουθούν να υπάρχουν διαφορές στην αγορά εργασίας. Άλλωστε αποτελεί ένα από τους τέσσερις πυλώνες για την πολιτική απασχόλησης στην ΕΕ (απασχολησιμότητα, προσαρμοστικότητα, επιχειρηματικότητα, ισότητα ευκαιριών), που καθιερώθηκε στη Σύνοδο κορυφής για την απασχόληση στο Λουξεμβούργο το 1997. Κατά το δεύτερο στάδιο εφαρμογής του θα εξακολουθήσει να παρέχει τεκμηριωμένες πληροφορίες για την κατάσταση των γυναικών στην Κοινότητα και πρότυπα ορθών πρακτικών που θα συμβάλλουν στην ενδυνάμωση του στοιχείου της ισότητας της στρατηγικής για την απασχόληση.

Η πλειονότητα των ενεργειών που υλοποιήθηκαν μέχρι σήμερα για την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών για γυναίκες και άνδρες ήταν μεμονωμένα μέτρα, τα οποία ήταν και εξακολουθούν να είναι σημαντικά για την καταπολέμηση των ανισοτήτων. Ωστόσο, χρειάζονται γενικότερες συμπληρωματικές ενέργειες που θα μπορέσουν να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό τον προσανατολισμό των γενικών πολιτικών και των υπευθύνων για λήψη αποφάσεων. Ο συνδυασμός αυτός που ονομάζεται από την Επιτροπή «διπλή προσέγγιση» θεωρείται ως η πλέον αποτελεσματική μέθοδος για την επίτευξη της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών.

Κεφάλαιο 4^ο: « Η Γυναικεία απασχόληση στα Κράτη-μέλη του Ταμείου Συνοχής. Η περίπτωση της Ισπανίας, της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας »

Εισαγωγή

Οι τελευταίες δεκαετίες χαρακτηρίζονται από την τεράστια αύξηση του αριθμού των γυναικών στην αμειβόμενη απασχόληση και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στις περισσότερες Χώρες της Ε.Ε η αύξηση της γυναικείας εργασίας παρατηρείται έντονη μετά το 1960, ενώ στη Χώρα μας μετά το 1980. Και στις δυο περιπτώσεις, η αύξηση της γυναικείας συμμετοχής προήλθε από την ηλικιακή κατηγορία των 25-50 ετών. Στις γυναίκες οφείλεται άλλωστε το σύνολο της αύξησης του εργατικού δυναμικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μαζική είσοδος των οποίων αποτέλεσε την κινητήρια δύναμη της αύξησης της απασχόλησης στην Ευρώπη. Επί πλέον, η έλευση παιδιών στην οικογένεια δεν φαίνεται να αποτελεί, πλέον, κυρίαρχο λόγο απομάκρυνσης από την αγορά εργασίας, ιδιαίτερα στην περίπτωση των γυναικών με υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Κατ' αυτήν την έννοια, η γυναικεία εργασιακή συμπεριφορά τείνει να συγκλίνει με το ανδρικό πρότυπο. Βέβαια η εισροή των γυναικών στην αγορά εργασίας δεν συνοδεύτηκε και από την έξοδο τους από τους λίγους τομείς της οικονομίας στους οποίους κατά παράδοση κυριαρχούν ή από την προώθηση τους στην ιεραρχία, έτσι ώστε να καταλάβουν περισσότερες εκτελεστικές και διευθυντικές θέσεις.

Η αξία της μη αμειβόμενης συνεισφοράς των γυναικών στις οικονομίες της Ευρώπης και ιδιαίτερα στα κράτη-μέλη του Ταμείου Συνοχής, παραμένει σε μεγάλο βαθμό χωρίς αναγνώριση. Στα περισσότερα κράτη πλήττονται περισσότερο από τη ανεργία ενώ κατά μέσον όρο, οι γυναίκες κερδίζουν λιγότερα από τους άνδρες. Δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες και δεν καταλαμβάνουν θέσεις που αντιστοιχούν στα προσόντα τους. Σίγουρα όμως, μεγάλο μέρος του οικονομικού δυναμικού των κρατών μελών θα

εξαρτάται στο μέλλον από το επίπεδο κατάρτισης των γυναικών-πολιτών τους.

Η απασχόληση των γυναικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ιδιαίτερα των κρατών μελών που αντιμετωπίζουν οικονομικά και διαρθρωτικά προβλήματα, όπως αυτά που ανήκουν στο Ταμείο Συνοχής παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον. Άλλωστε το Ταμείο Συνοχής, που δημιουργήθηκε το Μάιο του 1994 με την Συνθήκη του Μάαστριχ όταν το Συμβούλιο υιοθέτησε το κανονισμό 1164/94, έχει σαν βασικό σκοπό την εξάλειψη των ανισοτήτων και την εδραίωση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βασικά κριτήρια για τη συμμετοχή ενός Κράτους στο συγκεκριμένο ταμείο είναι πρώτον, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν του να είναι κάτω από το 90% του Κοινοτικού μέσου όρου και δεύτερον, να ακολουθεί ένα πρόγραμμα σύγκλισης. Σήμερα τέσσερα Κράτη πληρούν τις προϋποθέσεις αυτές: η Ισπανία, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα.

Την δεκαετία που διανύουμε η απασχόληση στα κράτη-μέλη του Ταμείου Συνοχής παρουσιάζει αυξητική τάση όπως προκύπτει από τα στοιχεία του πίνακα 1 και 2, ενώ την ίδια στιγμή το ποσοστό απασχόλησης στο σύνολο των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης εμφανίζει μια πτώση 0,5 %.

Η διαφορά στην εξέλιξη της απασχόλησης μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και κρατών-μελών του Ταμείου Συνοχής μπορεί να αποδοθεί αφενός στους διαφορετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης αλλά και στους διαφορετικούς ρυθμούς αύξησης του εργατικού δυναμικού. Ειδικότερα στην Ισπανία η ποσοστιαία μεταβολή του εργατικού δυναμικού ήταν 1,24%, στην Ιρλανδία 21,08% και στην Ελλάδα 6,08%. Στην Πορτογαλία παρατηρείται μια πτώση 1,88%, ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση μειώθηκε σε ποσοστό 1,70%.

Η εξέλιξη της απασχόλησης κατά φύλο.

Η ανάλυση της απασχόλησης κατά φύλο την περίοδο 1991-1997 δείχνει ότι ενώ η εξέλιξη της ανδρικής απασχόλησης παρουσιάζει πτωτική τάση (2,8%), η απασχόληση των Γυναικών, αντίθετα, εξελίσσεται ανοδικά σε ποσοστό 1,7%. Το φαινόμενο της αύξησης της γυναικείας απασχόλησης οφείλεται άλλωστε σε μια από τις σημαντικότερες κοινωνικές αλλαγές των τελευταίων δεκαετιών, την κινητοποίηση του γυναικείου πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (πίνακας 1, 2), αλλά και στην αλλαγή του κοινωνικού προτύπου σε ότι αφορά την γυναικεία απασχόληση.

Συγκεκριμένα η Ελλάδα είναι το μόνο κράτος-μέλος του Ταμείου Συνοχής που εμφανίζει μια αύξηση 1,6% της ανδρικής απασχόλησης. Η Ιρλανδία, η Ισπανία και η Πορτογαλία αντίθετα χαρακτηρίζονται από μια μικρή πτώση της ανδρικής απασχόλησης σε ποσοστό 2,2% , 2,4% και 1,1% αντίστοιχα. Την ίδια ώρα η γυναικεία απασχόληση ακολουθεί καθαρά ανοδική πορεία σε όλα τα κράτη-μέλη. Στην Ισπανία η άνοδος είναι 5,7%, στην Πορτογαλία 4,7%, στην Ιρλανδία 7,4% και τέλος στην Ελλάδα 6,4%.

Μεγαλύτερη άνοδος παρατηρείται στην Ιρλανδία όπου ο αυξητικός ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης την περίοδο 1992-1997 σε ποσοστό 47% επηρέασε θετικά και την απασχόληση¹⁰. Το γεγονός ότι μόνο η γυναικεία απασχόληση επαληθεύει τη σχέση μεταξύ ΑΕΠ και απασχόλησης στην Ιρλανδία ερμηνεύεται ίσως από τις δυσμενείς πολιτικές συνθήκες που επικρατούν στη Χώρα, οι οποίες δεν επιτρέπουν στον ανδρικό πληθυσμό να ενταχθεί στο εργατικό δυναμικό.

Την εξεταζόμενη περίοδο 985.000 γυναίκες εντάσσονται για πρώτη φορά στο εργατικό δυναμικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι χώρες του Ταμείου Συνοχής εμφανίζουν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά εισαγωγής γυναικών στην αγορά εργασίας με πρώτη την Ιρλανδία, όπου η ποσοστιαία μεταβολή

την περίοδο 1991-1997 είναι 39,69%. Ακολουθεί η Ελλάδα με 15,42%, η Ισπανία με 10,30% και τέλος η Πορτογαλία με 3,30%.

Μορφές απασχόλησης - Απασχόληση κατά κλάδους.

Η απασχόληση στα κράτη-μέλη του Ταμείου Συνοχής κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας συγκεντρώνεται κατά κύριο λόγο στον τριτογενή τομέα (πίνακας 13 και 14). Η εικόνα αυτή είναι κοινή σε άνδρες και γυναίκες με βασική διαφορά το γεγονός ότι η σημασία της απασχόλησης των γυναικών στον τομέα των υπηρεσιών είναι μεγαλύτερη.

Αυτό που την καθιστά εξαιρετικά σημαντική είναι το γεγονός ότι συμπίπτει με αλλαγές στην συμπεριφορά των γυναικών απέναντι στην αμειβόμενη εργασία και το πρότυπο συμμετοχής τους στο εργατικό δυναμικό¹¹. Παρόλαυτα οι γυναίκες είναι παρούσες σε κάθε τομέα της οικονομίας. Εκτός από το τομέα των υπηρεσιών δραστηριοποιούνται τόσο στο πρωτογενή όσο και στο δευτερογενή τομέα. Ποσοστό 5,5% των οικονομικά ενεργών γυναικών στην ευρωπαϊκή Ένωση το 1991 απασχολούταν στη γεωργία και 19,8% στη βιομηχανία. Τα ποσοστά αυτά μειώθηκαν το 1997 σε 4% και 15,8% αντίστοιχα, σε αντίθεση με το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών στο τομέα των υπηρεσιών που από 74,7% που ήταν το 1991 αυξήθηκε σε 80,2% το 1997 (πίνακας 13).

Όσον αφορά τα κράτη-μέλη του Ταμείου συνοχής η απασχόληση των γυναικών κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας ακολουθεί την ίδια πορεία με τα υπόλοιπα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στον μόνο σημείο που αποτελούν εξαίρεση τόσο οι Πορτογαλίδες όσο και οι Ελληνίδες σε σχέση με τις ομόφυλές τους στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι ο τομέας της γεωργίας. Την εξεταζόμενη

¹⁰ Αφροδίτη Δήμου σελ. 44 « Η Απασχόληση», Επετηρίδα Εργασίας 1998, Αθήνα 1998, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου.

περίοδο 1991-1997 το ποσοστό των γυναικών που ασχολούνται με γεωργικές εργασίες στην Ελλάδα ήταν 26,7% και 23% αντίστοιχα ενώ στη Πορτογαλία 20,9% και 15,2%. Υψηλότερο, από το ποσοστό απασχόλησης στο πρωτογενή τομέα των Ευρωπαίων γυναικών την ίδια περίοδο, είναι και το ποσοστό των Ισπανίδων, το οποίο διαμορφώνεται σε 9,2% και 6,1% (πίνακας 13).

Η ανισότητα των φύλων στον καταμερισμό της εργασίας εκφράζεται ακόμα μέσα από τις μορφές απασχόλησης ανδρών και γυναικών και ιδιαιτέρως μέσω της εξέλιξης της μερικής απασχόλησης. Η αύξηση της μερικής απασχόλησης την εξεταζόμενη περίοδο έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην αύξηση της γυναικείας απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιουργώντας πάνω από το 50% των νέων θέσεων απασχόλησης σε αυτή την περίοδο.

Το ποσοστό μερικής απασχόλησης των γυναικών στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αυξήθηκε από 28% το 1991 σε 32,4% το 1997. Το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών την ίδια περίοδο ήταν 4% και 5,8% (πίνακες 6 και 7). Σε αντίθεση με τις γυναίκες, οι άνδρες είναι κυρίως ελεύθεροι επαγγελματίες και μισθωτοί.

Οι μορφές απασχόλησης ανδρών και γυναικών στα κράτη-μέλη του Ταμείου Συνοχής ακολουθεί τις ίδιες τάσεις με τα υπόλοιπα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μόνο στην Ελλάδα και στην Πορτογαλία το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών αυτοαπασχολούνται ή έχουν μισθωτή εργασία (πίνακας 6 και 7).

Η αύξηση όμως της μερικής απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στα κράτη-μέλη φέρνει στην επικαιρότητα μια νέα τάση που άρχισε να εμφανίζεται τα τελευταία χρόνια, την επιστροφή των γυναικών στο σπίτι ή την εγκατάλειψη της επαγγελματικής ζωής. Ο λόγος είναι οι νέες άτυπες

¹¹ Μαρία Καραμεσίνη σελ.179 «Γυναίκες και Απασχόληση στην Ελλάδα: τάσεις και διεθνείς

μορφές εργασίας, που προωθούνται πανευρωπαϊκά όπως η τηλεργασία, το ευέλικτο και μειωμένο ωράριο, χρήση δελτίων παροχής υπηρεσιών, οι οποίες ενισχύουν την οπισθοχώρηση της γυναίκας στο σπίτι σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ανεργία

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση σήμερα είναι η υψηλή ανεργία, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε κατάρρευση του Ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου με δυσμενείς επιπτώσεις στα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα.

Όσο αυξήθηκε η συμμετοχή των γυναικών στην απασχόληση, άλλο τόσο, και περισσότερο, αυξήθηκε και στην ανεργία. Από την αρχή της ένταξής τους στην αγορά εργασίας, οι γυναίκες αποτέλεσαν το πλέον ευάλωτο τμήμα της, εκείνο που ωθείται στην ανεργία εύκολα και συχνά. Το φαινόμενο τείνει να λάβει εκρηκτικές διαστάσεις, ιδιαίτερα καθώς οι πλέον θιγόμενες ομάδες είναι εκείνες των νέων (κάτω των 25 ετών) και των μακροχρονίως ανέργων γυναικών (εκτός εργασίας επί διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών). Μάλιστα, η ένταξη ή η επανένταξη στην αγορά εργασίας εμφανίζεται συχνά ως απρόσιτη προοπτική, ωθώντας στο περιθώριο αυξανόμενο αριθμό γυναικών.

Βασικές αιτίες του προβλήματος θεωρούνται από την Ευρωπαϊκή βιβλιογραφία, «οι άκαμπτες αγορές εργασίας, το υψηλό βιοτικό επίπεδο των Ευρωπαίων εργαζομένων, οι υψηλοί μισθοί, η φύση των νέων τεχνολογιών και τέλος η όξυνση του διεθνούς ανταγωνισμού».¹²

Κυρίως όμως απορρέει από την τεχνολογική καθυστέρηση των χωρών-μελών, η οποία είναι υπεύθυνη για την ελλιπή εκμετάλλευση των

συγκρίσεις», Επετηρίδα Εργασίας 1998. Αθήνα 1998, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου.

¹² Θεοδωρής Πελαγίδης: σελ. 185, «Αιτίες της ανεργίας στην Ευρώπη», Επετηρίδα Εργασίας 1998. Αθήνα 1998, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου

ανθρώπινων πόρων, την αδυναμία δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και την περαιτέρω αύξηση της παραγωγικότητας.

Το ποσοστό ανεργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αυξήθηκε από 8,2% το 1991 σε 10,7% το 1997. Η αύξηση αυτή προέρχεται από την απώλεια θέσεων εργασίας στις επιχειρήσεις που κλείνουν και την αύξηση της ζήτησης εργασίας από το εργατικό δυναμικό που εισέρχεται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας.

Βέβαια η ανεργία δεν εμφανίζεται με την ίδια ένταση ούτε έχει την ίδια εξέλιξη σε όλες τις χώρες-μέλη. Όλα τα οικονομικά μεγέθη δημιουργούν περιφερειακές ανισότητες, όμως οι περιφερειακές ανισότητες ως προς τους δείκτες ανεργίας είναι πολύ μεγαλύτερες από τις αντίστοιχες διαφορές εισοδήματος και παραγωγικότητας. Οι περιφέρειες που συγκεντρώνουν υψηλή ανεργία χαρακτηρίζονται ταυτόχρονα από καθυστέρηση. Αυτός είναι άλλωστε ένας από τους κύριους λόγους που οι χώρες-μέλη του Ταμείου Συνοχής εμφανίζουν υψηλά ποσοστά ανεργίας - ιδιαίτερα η Ισπανία - σε σημαντική μάλιστα απόσταση από τον κοινοτικό μέσο όρο.

Το υψηλό ποσοστό ανεργίας αποτελεί δομικό στοιχείο των οικονομιών των χωρών-μελών του Ταμείου Συνοχής την περίοδο που εξετάζουμε. Παρατηρείται άνοδος της, παρά το γεγονός ότι συγχρόνως έχουμε αύξηση του ποσοστού απασχόλησης και του εργατικού δυναμικού - λόγω της αύξησης της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας (πίνακας 1, 2, 3).

Συγκεκριμένα, στην Ισπανία το ποσοστό ανεργίας είναι διογκωμένο κατά 4,4%, στην Πορτογαλία 2,8% και στην Ελλάδα 2,6%. Παρατηρούμε ότι η μόνη χώρα όπου το ποσοστό τόσο της γυναικείας όσο και της ανδρικής ανεργίας ακολουθεί αντίθετη πορεία, είναι η Ιρλανδία. Το αποτέλεσμα αυτό οφείλεται πρωτίστως στο γεγονός ότι η Ιρλανδική οικονομία την

εξεταζόμενη περίοδο παρουσίασε αύξηση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης. Η αύξηση αυτή είχε θετική επίδραση στην απασχόληση και στην μακροχρόνια ανεργία¹³.

Παράλληλα επιδεινώνεται η ανεργία των νέων ηλικίας 15-24 ετών, οι οποίοι είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι στις οικονομικές διακυμάνσεις, ενώ η δημογραφική διάσταση της ανεργίας βαθαίνει. Οι γυναίκες παρουσιάζουν σταθερά υψηλότερα ποσοστά ανεργίας από τους άνδρες (πίνακες 15, 17).

Η Δημογραφική διάσταση της ανεργίας

Η ανεργία των γυναικών είναι μια ανησυχητική πλευρά της γενικής κατάστασης της απασχόλησης μέσα στη Κοινότητα. Η ικανοποιητική επίλυση του σοβαρού αυτού προβλήματος μπορεί να γίνει, μόνο μέσα στα πλαίσια μιας γενικής πολιτικής, που θα επιτρέπει την ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας και της απασχόλησης.

Το 1991 η ανεργία των γυναικών ήταν 10% ενώ η αντίστοιχη των ανδρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν 7%. Το 1997 η διάσταση μεταξύ γυναικείου και ανδρικού ποσοστού ανεργίας συνεχίζεται με την ανεργία των Γυναικών να αγγίζει το 12,4% έναντι 9,3% των Ανδρών. Η ανεργία πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες παρά το γεγονός ότι την εξεταζόμενη περίοδο, οι γυναίκες που εντάσσονται για πρώτη φορά στο εργατικό δυναμικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αυξάνονται σε ποσοστό 1,61%, ενώ την ίδια στιγμή το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών εμφανίζεται μειωμένο κατά 3,95%.

Από τις χώρες που συμμετέχουν στο Ταμείο Συνοχής, το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας παρατηρείται στην Ισπανία. Από 16,4% που ήταν το 1991 αυξήθηκε σε 20,8% το 1997, τόσο στους άνδρες όσο και τις γυναίκες. Βέβαια η Ισπανία αντιμετωπίζει τις περισσότερες δυσκολίες,

¹³ Πηγή: European Commission adopts 1998 Joint Employment Report

από όλα τα κράτη-μέλη του Ταμείου Συνοχής, στην προσπάθεια της οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης. Οι δυσκολίες οφείλονται όχι μόνο στα υψηλά ποσοστά της μακροχρόνιας ανεργίας των νέων και της γυναικείας ανεργίας αλλά και στο γεγονός ότι η Ισπανία έχει το μικρότερο ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας (31,6% το 1991 και 33,9% το 1997), χαμηλό ποσοστό μερικής απασχόλησης ιδιαίτερα στους άνδρες (1,6% το 1991 και 3,2% το 1997) και τέλος υψηλό ποσοστό εποχιακής απασχόλησης όχι μόνο στις γυναίκες αλλά και τους άνδρες.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέλιξη του ποσοστού μακροχρόνιας ανεργίας των γυναικών σε σχέση με αυτό των ανδρών. Στην Ελλάδα, την Πορτογαλία και την Ισπανία η απόκλιση μεταξύ μακροχρόνιας ανεργίας των γυναικών και των ανδρών κυμαίνεται μεταξύ 10-17% το 1991. Η μεγαλύτερη διαφορά παρατηρείται στην Ισπανία ενώ πολύ κοντά βρίσκεται και η Ελλάδα. Το 1997 η ψαλίδα μικραίνει αισθητά στην Πορτογαλία. Βασικός λόγος είναι η μεγάλη αύξηση της μακροχρόνιας ανεργίας των ανδρών την εξεταζόμενη περίοδο, από 33,3% το 1991 σε 53,4% το 1997. Τα αντίστοιχα ποσοστά των γυναικών είναι 43,5% το 1991 και 57,3% το 1997. Η Ελλάδα εξακολουθεί να μαστίζεται από το φαινόμενο με το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας των γυναικών να αγγίζει το 62% - το υψηλότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τις χώρες-μέλη του Ταμείου Συνοχής - και των ανδρών το 45,3%. Η Ιρλανδία αποτελεί εξαίρεση, με το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας των ανδρών να υπερτερεί αυτό των γυναικών. Η ιδιαιτερότητα αυτή δικαιολογείται σε μεγάλο βαθμό από δυο κυρίως λόγους. Πρώτον, η Ιρλανδία αντιμετώπισε σε μεγάλο βαθμό το φαινόμενο της αποβιομηχάνισης, που πλήττει ιδιαίτερα ανδροκρατούμενους κλάδους και δεύτερον οι συνεχείς συγκρούσεις μεταξύ των θρησκευτικών οργανώσεων αποδεκάτισε το ανδρικό εργατικό δυναμικό.

Η διαχρονική εξέλιξη των δυο μεγεθών αναπαρίσταται στα διαγράμματα 16,17, 20, 20α, 21 και 21α όπου φαίνεται καθαρά η ψαλίδα μεταξύ των δυο φύλων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ 4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Πίνακας 1

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΡΓΑΣΙΜΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ, 1991.

ΣΥΝΟΛΟ	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	Ελλάδα	Ε. ΕΝΩΣΗ(Ε15)
Συνολικός Πληθυσμός (000)	38920	3526	9867	10247	366217
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	25359	2152	6814	6638	242020
Εργατικό Δυναμικό (000)	12609	1134	4616	3632	151622
Άνεργοι (000)	2476	198	191	276	13603
Ποσοστά					
Συμμετοχής	49,7	52,7	67,7	54,7	62,6
Απασχόλησης	59,5	61,9	70,5	58,9	68,3
Ανεργίας	16,4	14,8	4,0	7,0	8,2
Μακροχρόνιας Ανεργίας	51,9	62,6	39,6	48,3	45,2
ΑΝΔΡΕΣ					
Συνολικός Πληθυσμός (000)	19060	1753	4756	5050	178379
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	12467	1091	3270	3221	120283
Εργατικό Δυναμικό (000)	8531	751	2644	2406	90265
Άνεργοι (000)	1197	124	75	111	6727
Ποσοστά					
Συμμετοχής	68,4	68,8	80,9	74,7	75,0
Απασχόλησης	78,0	80,2	83,2	78,2	80,6
Ανεργίας	12,3	14,2	2,8	4,4	7,0
Μακροχρόνιας Ανεργίας	43,1	67,0	33,3	38,6	43,4
ΓΥΝΑΙΚΕΣ					
Συνολικός Πληθυσμός (000)	19860	1772	5110	5197	187838
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	12892	1061	3544	3417	121737
Εργατικό Δυναμικό (000)	4078	383	1972	1226	61357
Άνεργοι (000)	1279	73	116	166	6876
Ποσοστά					
Συμμετοχής	31,6	36,1	55,6	35,9	50,4
Απασχόλησης	41,6	43,0	58,9	40,7	56,0
Ανεργίας	23,9	15,9	5,4	11,8	10,0
Μακροχρόνιας Ανεργίας	60,1	54,0	43,5	55,0	46,9

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991

Πίνακας 2

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΡΓΑΣΙΜΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ: ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΦΥΛΟ, 1997.

ΣΥΝΟΛΟ	ΙΣΠΑΝΙΑ	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	Ελλάδα	Ε. ΕΝΩΣΗ(Ε15)
Συνολικός Πληθυσμός (000)	39327	3658	9941	10497	374203
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	26280	2376	6705	6791	246263
Εργατικό Δυναμικό (000)	12765	1373	4529	3853	149042
Άνεργοι (000)	3358	155	328	408	17933
Ποσοστά					
Συμμετοχής	48,6	57,8	67,5	56,7	60,5
Απασχόλησης	61,3	64,3	72,5	62,8	67,8
Ανεργίας	20,8	10,1	6,8	9,6	10,7
Μακροχρόνιας Ανεργίας	51,8	56,6	55,4	55,7	49,0
ΑΝΔΡΕΣ					
Συνολικός Πληθυσμός (000)	19240	1816	4787	5178	182746
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	13020	1193	3229	3259	122876
Εργατικό Δυναμικό (000)	8267	838	2492	2438	86700
Άνεργοι (000)	1582	93	160	162	9016
Ποσοστά					
Συμμετοχής	63,5	70,2	77,2	74,8	70,5
Απασχόλησης	75,6	78,0	82,1	79,8	77,8
Ανεργίας	16,1	10,0	6,0	6,2	9,3
Μακροχρόνιας Ανεργίας	45,7	63,4	53,4	45,3	47,4
ΓΥΝΑΙΚΕΣ					
Συνολικός Πληθυσμός (000)	20087	1842	5154	5320	191456
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	13260	1182	3473	3529	123365
Εργατικό Δυναμικό (000)	4498	535	2037	1415	62342
Άνεργοι (000)	1776	61	168	247	8917
Ποσοστά					
Συμμετοχής	33,9	45,3	58,6	40,1	50,5
Απασχόλησης	47,3	50,4	63,6	47,1	57,7
Ανεργίας	28,3	10,3	7,7	14,9	12,4
Μακροχρόνιας Ανεργίας	57,3	46,6	57,3	62,0	50,6

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1997

Πίνακας 3

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΡΓ. ΗΛΙΚΙΑΣ-ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ,
ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ, 1991-1997.

ΙΣΠΑΝΙΑ	1991	1997	Απόλυτες μεταβολές	Ποσοστιαίες μεταβολές
Συνολικός Πληθυσμός (000)	38920	39327	407	1,05
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	25359	26280	921	3,63
Εργατικό Δυναμικό (000)	12609	12765	156	1,24
Άνεργοι (000)	2476	3358	882	35,62
ΙΡΛΑΝΔΙΑ				
Συνολικός Πληθυσμός (000)	3526	3658	132	3,74
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	2152	2376	224	10,41
Εργατικό Δυναμικό (000)	1134	1373	239	21,08
Άνεργοι (000)	198	155	-43	-21,72
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ				
Συνολικός Πληθυσμός (000)	9867	9941	74	0,75
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	6814	6705	-109	-1,60
Εργατικό Δυναμικό (000)	4616	4529	-87	-1,88
Άνεργοι (000)	191	328	137	71,73
ΕΛΛΑΔΑ				
Συνολικός Πληθυσμός (000)	10247	10497	250	2,44
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	6638	6791	153	2,30
Εργατικό Δυναμικό (000)	3632	3853	221	6,08
Άνεργοι (000)	276	408	132	47,83
ΕΥΡ. ΕΝΩΣΗ				
Συνολικός Πληθυσμός (000)	366217	374203	7986	2,18
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	242020	246263	4243	1,75
Εργατικό Δυναμικό (000)	151622	149042	-2580	-1,70
Άνεργοι (000)	13603	17933	4330	31,83

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 4

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΡΓ. ΗΛΙΚΙΑΣ, ΑΝΔΡΕΣ-ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ,
ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ, 1991-1997.

ΙΣΠΑΝΙΑ	1991	1997	Απόλυτες μεταβολές	Ποσοστιαίες μεταβολές
Συνολικός Πληθυσμός (000)	19060	19240	180	0,94
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	12467	13020	553	4,44
Εργατικό Δυναμικό (000)	8531	8267	-264	-3,09
Άνεργοι (000)	1197	1582	385	32,16
ΙΡΛΑΝΔΙΑ				
Συνολικός Πληθυσμός (000)	1753	1816	63	3,59
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	1091	1193	102	9,35
Εργατικό Δυναμικό (000)	751	838	87	11,58
Άνεργοι (000)	124	93	-31	-25,00
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ				
Συνολικός Πληθυσμός (000)	4756	4787	31	0,65
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	3270	3229	-41	-1,25
Εργατικό Δυναμικό (000)	2644	2492	-152	-5,75
Άνεργοι (000)	75	160	85	113,33
ΕΛΛΑΔΑ				
Συνολικός Πληθυσμός (000)	5050	5178	128	2,53
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	3221	3259	38	1,18
Εργατικό Δυναμικό (000)	2406	2438	32	1,33
Άνεργοι (000)	111	162	51	45,95
ΕΥΡ. ΕΝΩΣΗ				
Συνολικός Πληθυσμός (000)	178379	182746	4367	2,45
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	120283	122876	2593	2,16
Εργατικό Δυναμικό (000)	90265	86700	-3565	-3,95
Άνεργοι (000)	6727	9016	2289	34,03

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 5

**ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΕΡΓ.ΗΛΙΚΙΑΣ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ- ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ,
ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ, 1991-1997.**

	1991	1997	Απόλυτες Μεταβολές	Ποσοστιαίες μεταβολές
ΙΣΠΑΝΙΑ				
Συνολικός Πληθυσμός (000)	19860	20087	227	1,14
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	12892	13260	368	2,85
Εργατικό Δυναμικό (000)	4078	4498	420	10,30
Άνεργοι (000)	1279	1776	497	38,86
ΙΡΛΑΝΔΙΑ				
Συνολικός Πληθυσμός (000)	1772	1842	70	3,95
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	1061	1182	121	11,40
Εργατικό Δυναμικό (000)	383	535	152	39,69
Άνεργοι (000)	73	61	-12	-16,44
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ				
Συνολικός Πληθυσμός (000)	5110	5154	44	0,86
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	3544	3473	-71	-2,00
Εργατικό Δυναμικό (000)	1972	2037	65	3,30
Άνεργοι (000)	116	168	52	44,83
ΕΛΛΑΔΑ				
Συνολικός Πληθυσμός (000)	5197	5320	123	2,37
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	3417	3529	112	3,28
Εργατικό Δυναμικό (000)	1226	1415	189	15,42
Άνεργοι (000)	166	247	81	48,80
ΕΥΡ. ΕΝΩΣΗ				
Συνολικός Πληθυσμός (000)	187838	191456	3618	1,93
Πληθ.εργάσιμης ηλικίας (000)	121737	123365	1628	1,34
Εργατικό Δυναμικό (000)	61357	62342	985	1,61
Άνεργοι (000)	6876	8917	2041	29,68

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 6

ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ, 1991-1997

1991			
ΚΡΑΤΗ	% Αυτο- απασχόλησης	% Μερικής απασχόλησης	% Σύμβασης χρόνου
ΙΣΠΑΝΙΑ	15,6	11,2	38,2
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	7,8	17,8	11,5
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	26,1	11,0	18,6
Ελλάδα	20,1	7,2	14,6
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	9,3	28,0	11,9
1997			
ΚΡΑΤΗ	% Αυτο- απασχόλησης	% Μερικής απασχόλησης	% Σύμβασης χρόνου
ΙΣΠΑΝΙΑ	15,8	17,4	35,8
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	7,5	23,2	12,1
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	25,1	15,0	12,9
Ελλάδα	18,7	8,1	11,9
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	9,5	32,4	13,1

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 7

ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΝΔΡΩΝ
ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ, 1991-1997

1991			
ΚΡΑΤΗ	% Αυτο- απασχόλησης	% Μερικής απασχόλησης	% Σύμβασης χρόνου
ΙΣΠΑΝΙΑ	22,7	1,6	29,3
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	28,5	3,6	6,1
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	26,5	4,0	14,8
Ελλάδα	42,9	2,2	14,8
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	18,3	4,0	9,3
1997			
ΚΡΑΤΗ	% Αυτο- απασχόλησης	% Μερικής απασχόλησης	% Σύμβασης χρόνου
ΙΣΠΑΝΙΑ	23,6	3,2	32,4
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	27,0	5,4	7,1
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	28,3	5,7	11,7
Ελλάδα	41,7	2,6	10,2
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	18,8	5,8	11,5

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 8

ΠΟΣΟΣΤΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΤΗΝ Ε.ΕΝΩΣΗ
ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ, 1991-1997

ΚΡΑΤΗ	1991		1997	
	% Άνδρες	% Γυναίκες	% Άνδρες	% Γυναίκες
ΙΣΠΑΝΙΑ	68,4	31,6	63,5	33,9
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	68,8	36,1	70,2	45,3
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	80,9	55,6	77,2	58,6
Ελλάδα	74,7	35,9	74,8	40,1
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	75,0	50,4	70,5	50,5

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 9

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟ ΕΡΓ. ΔΥΝΑΜΙΚΟ
ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ, 1991-1997.

ΚΡΑΤΗ	1991		1997	
	% Συμμετοχής	% Ανεργίας	% Συμμετοχής	% Ανεργίας
ΙΣΠΑΝΙΑ	31,6	23,9	33,9	28,3
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	36,1	15,9	45,3	10,3
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	55,6	5,4	58,6	7,7
Ελλάδα	35,9	11,8	40,1	14,9
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	50,4	10,0	50,5	12,4

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 10

Ποσοστό συμμετοχής στον Πρωτογενή τομέα στην Ε. Ένωση
και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991-1997

ΚΡΑΤΗ	1991		1997	
	% Ανδρών	% Γυναικών	% Ανδρών	% Γυναικών
ΙΣΠΑΝΙΑ	11,7	9,2	9,5	6,1
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	19,2	3,8	15,6	3,2
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	14,8	20,9	11,6	15,2
Ελλάδα	19,9	26,7	17,9	23,0
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	6,9	5,5	5,6	4,0

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 11

Ποσοστό συμμετοχής στον Δευτερογενή τομέα στην Ε. Ένωση
και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991-1997

ΚΡΑΤΗ	1991		1997	
	% Ανδρών	% Γυναικών	% Ανδρών	% Γυναικών
ΙΣΠΑΝΙΑ	40,9	16,6	38,7	13,6
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	34,5	18,4	35,8	16,7
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	40,9	24,9	39,4	20,2
Ελλάδα	29,9	17,5	27,7	13,3
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	42,3	19,8	39,2	15,8

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 12

Ποσοστό συμμετοχής στον Τριτογενή τομέα στην Ε. Ένωση
και στις χώρες του Ταμείου Συνοχής, 1991-1997

ΚΡΑΤΗ	1991		1997	
	% Ανδρών	% Γυναικών	% Ανδρών	% Γυναικών
ΙΣΠΑΝΙΑ	47,4	74,2	51,8	80,3
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	46,3	77,8	48,6	80,1
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	44,3	54,2	48,6	64,6
Ελλάδα	50,2	55,8	54,5	63,6
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	50,9	74,7	55,2	80,2

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 13

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
ΣΤΗΝ Ε. ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ, 1991-1997

ΚΡΑΤΗ	1991		
	%Πρωτογενής	%Δευτερογενής	%Τριτογενής
ΙΣΠΑΝΙΑ	9,2	16,6	74,2
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	3,8	18,4	77,8
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	20,9	24,9	54,2
Ελλάδα	26,7	17,5	55,8
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	5,5	19,8	74,7
ΚΡΑΤΗ	1997		
	% Πρωτογενής	% Δευτερογενής	% Τριτογενής
ΙΣΠΑΝΙΑ	6,1	13,6	80,3
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	3,2	16,7	80,1
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	15,2	20,2	64,6
Ελλάδα	23,0	13,3	63,6
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	4,0	15,8	80,2

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 14

ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
ΣΤΗΝ Ε. ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ, 1991-1997

ΚΡΑΤΗ	1991		
	%Πρωτογενής	%Δευτερογενής	%Τριτογενής
ΙΣΠΑΝΙΑ	11,7	40,9	47,4
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	19,2	34,5	46,3
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	14,8	40,9	44,3
Ελλάδα	19,9	29,9	50,2
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	6,9	42,3	50,9
ΚΡΑΤΗ	1997		
	%Πρωτογενής	%Δευτερογενής	%Τριτογενής
ΙΣΠΑΝΙΑ	9,5	38,7	51,8
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	15,6	35,8	48,6
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	11,6	39,8	48,6
Ελλάδα	17,9	27,7	54,5
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	5,6	39,2	55,2

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 15

Η ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ Ε. ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ
ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ, 1991-1997.

ΚΡΑΤΗ	1991		1997	
	% Ανεργίας Ανδρών	% Ανεργίας Γυναικών	% Ανεργίας Ανδρών	% Ανεργίας Γυναικών
ΙΣΠΑΝΙΑ	12,3	23,9	16,1	28,3
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	14,2	15,9	10,0	10,3
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	2,8	5,4	6,0	7,7
Ελλάδα	4,4	11,8	6,2	14,9
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	7,0	10,0	9,3	12,4

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 16

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ Ε. ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ
ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ, 1991-1997.

ΚΡΑΤΗ	1991	1997
	% Ανεργίας	% Ανεργίας
ΙΣΠΑΝΙΑ	23,9	28,3
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	15,9	10,3
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	5,4	7,7
Ελλάδα	11,8	14,9
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	10,0	12,4

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 17

ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ (15-24) ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ, 1991-1997

ΚΡΑΤΗ	1991		1997	
	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες
ΙΣΠΑΝΙΑ	37,9	25,7	46,2	33,2
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	20,9	23,7	14,9	16,5
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	11,1	6,8	18,9	11,9
Ελλάδα	31,3	16,0	40,6	22,1
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	17,6	15,0	22,9	19,7

Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

Πίνακας 18

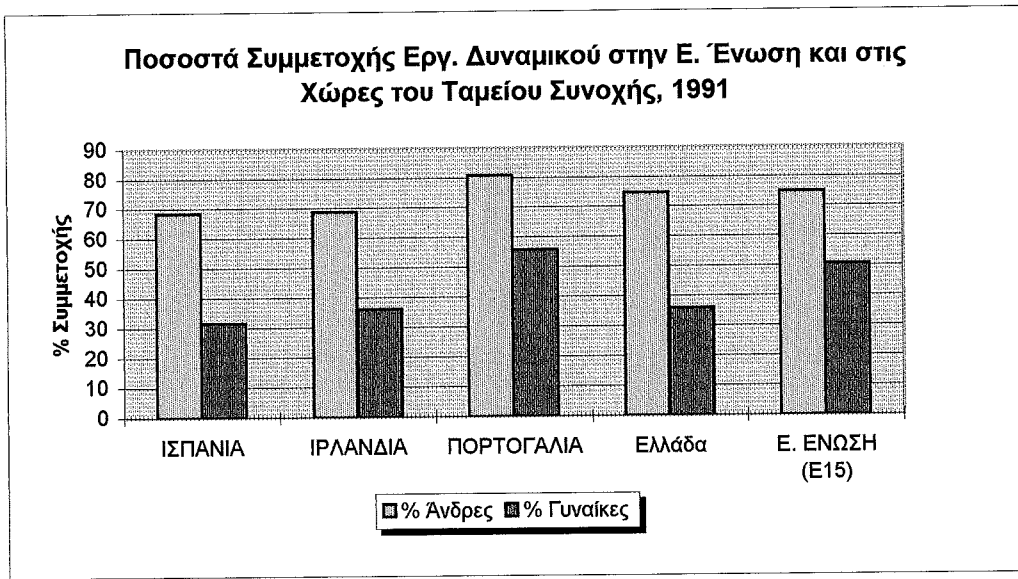
Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ Ε. ΕΝΩΣΗ
ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ, 1991-1997

ΚΡΑΤΗ	1991		1997	
	% Άνδρες	% Γυναίκες	% Άνδρες	% Γυναίκες
ΙΣΠΑΝΙΑ	43,1	60,1	45,7	57,3
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	67,0	54,0	63,4	46,6
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	33,3	43,5	53,4	57,3
Ελλάδα	38,6	55,0	45,3	62,0
Ε. ΕΝΩΣΗ (Ε15)	43,4	46,9	47,4	50,6

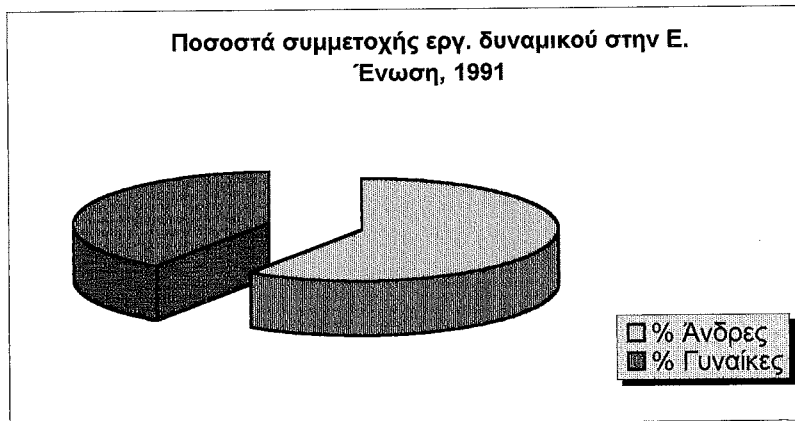
Πηγή: Eurostat Labor Force Survey 1991-1997

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ 4^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

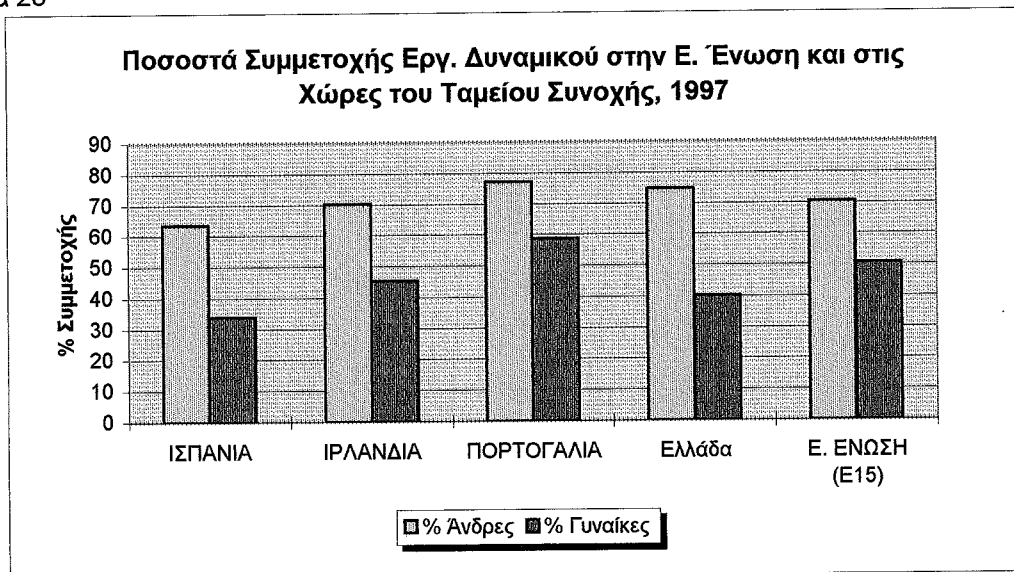
Διάγραμμα 1

Διάγραμμα 1α

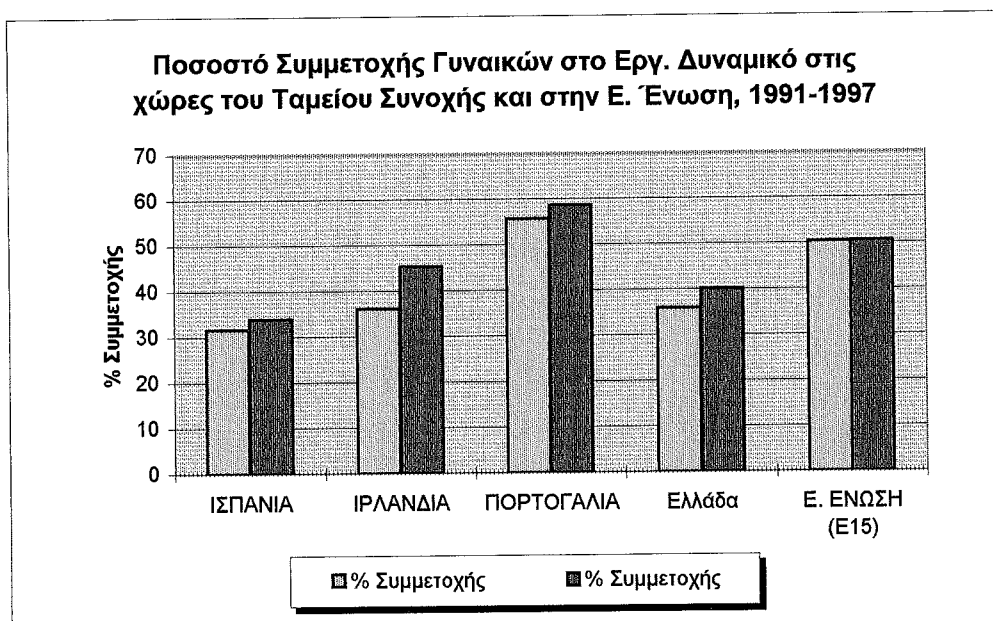
Διάγραμμα 2ο

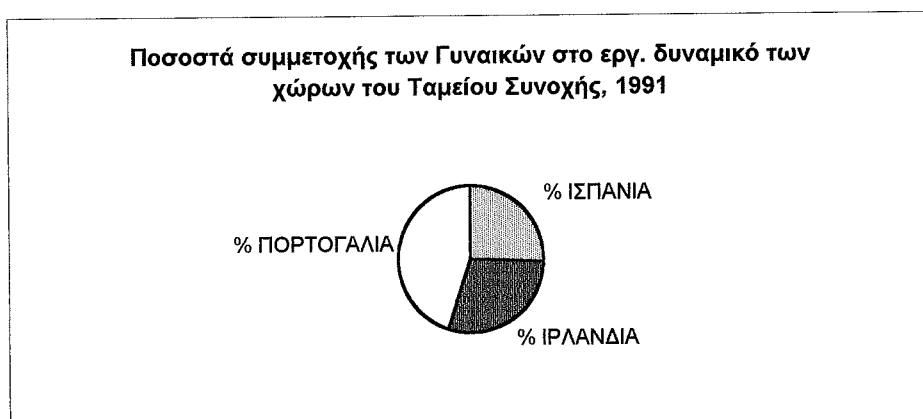
Διάγραμμα 2α

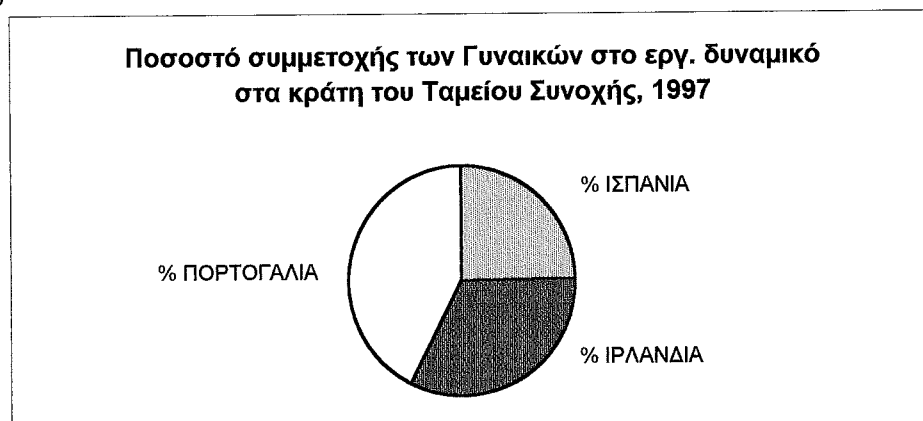
Διάγραμμα 3ο

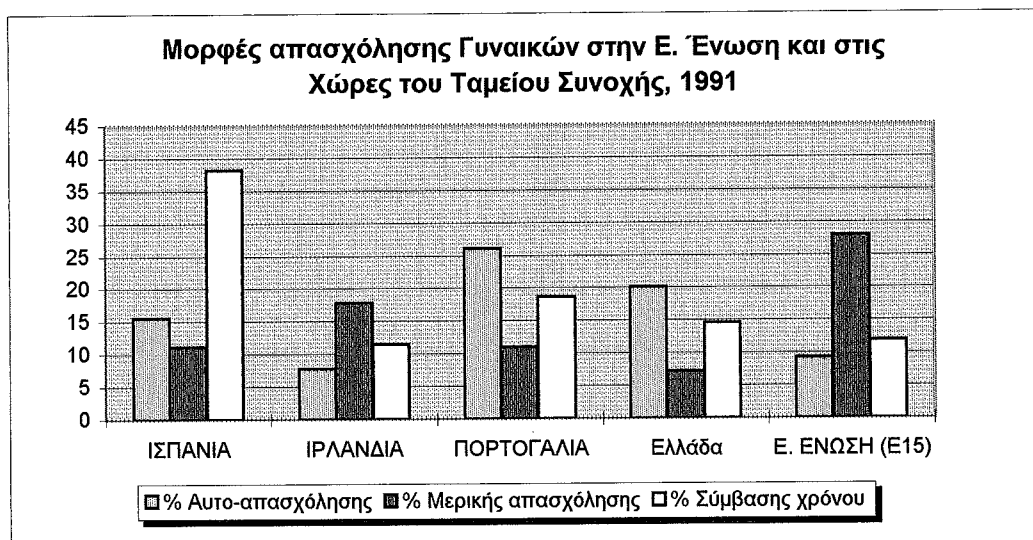
Διάγραμμα 3α

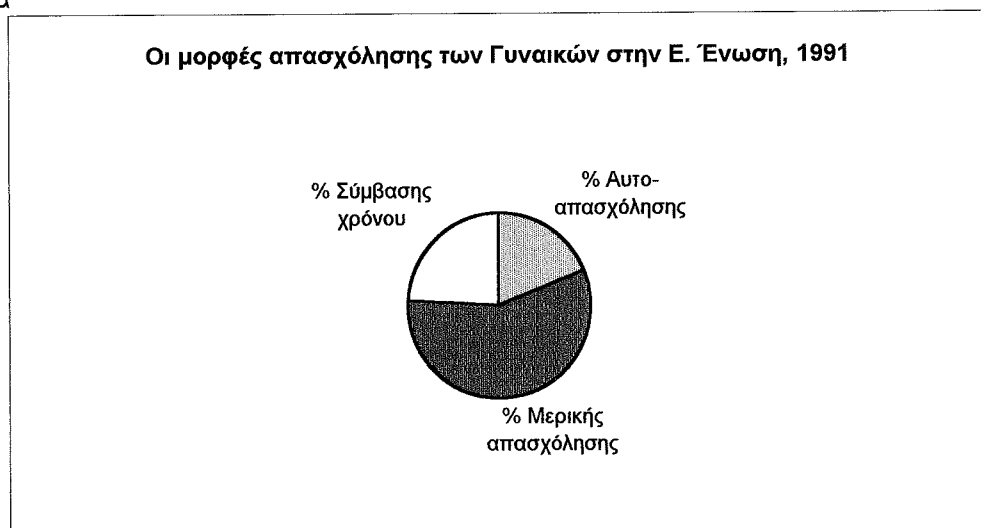
Διάγραμμα 3β

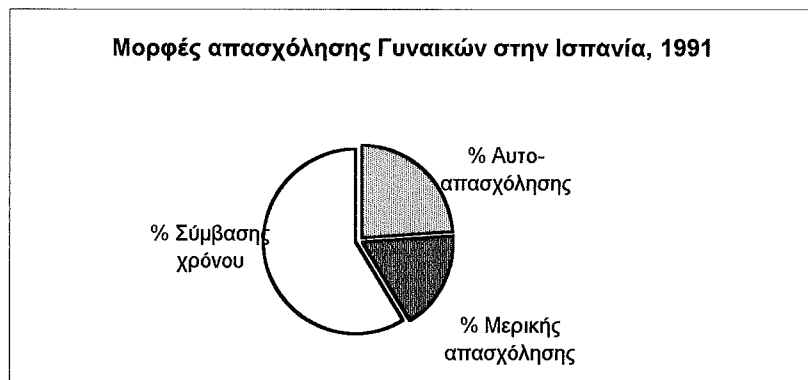
Διάγραμμα 4ο

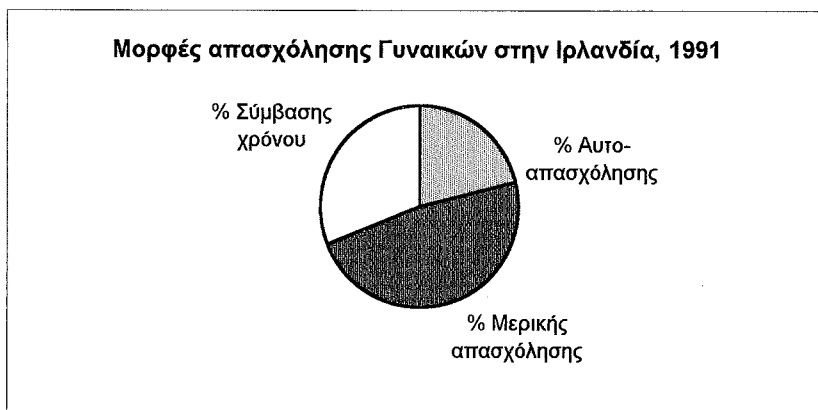
Διάγραμμα 4α

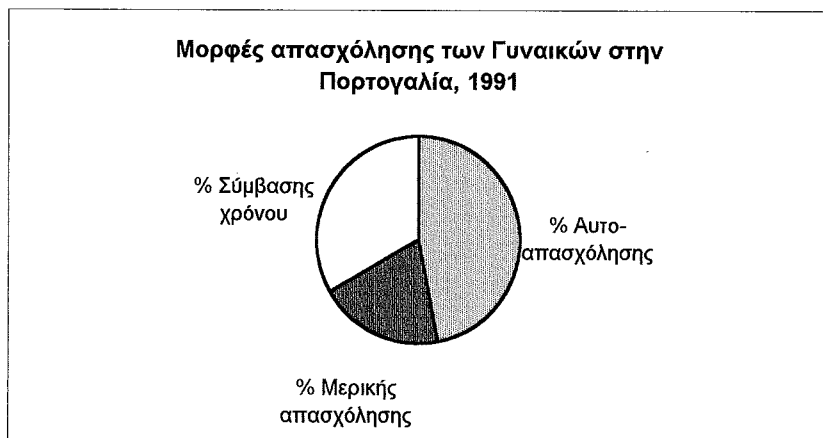
Διάγραμμα 4β

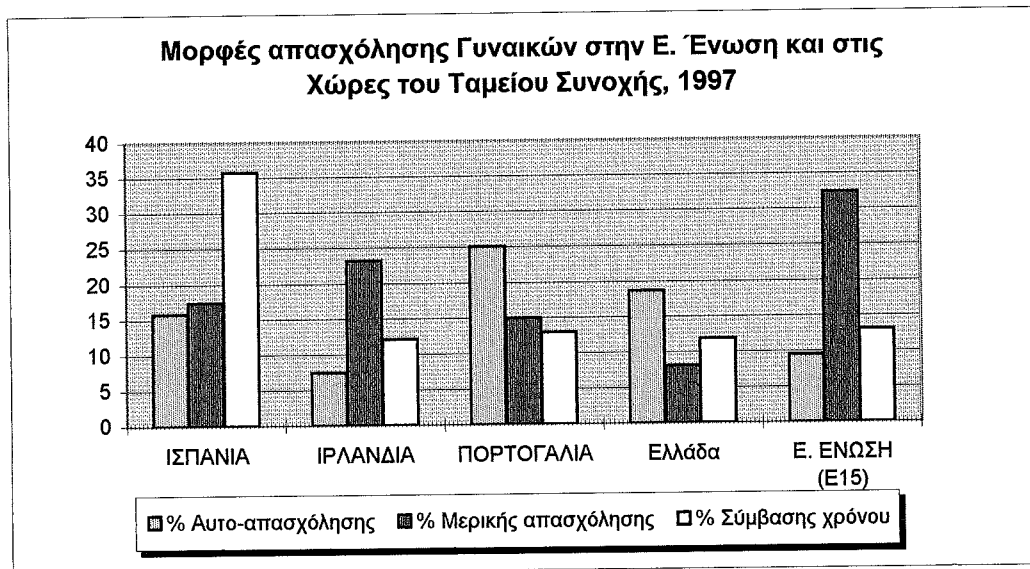
Διάγραμμα 4γ

Διάγραμμα 4δ

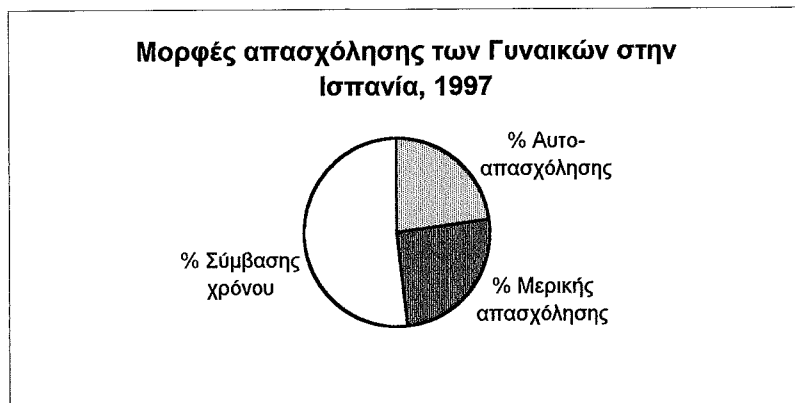
Διάγραμμα 5ο

Διάγραμμα 5α

Διάγραμμα 5β

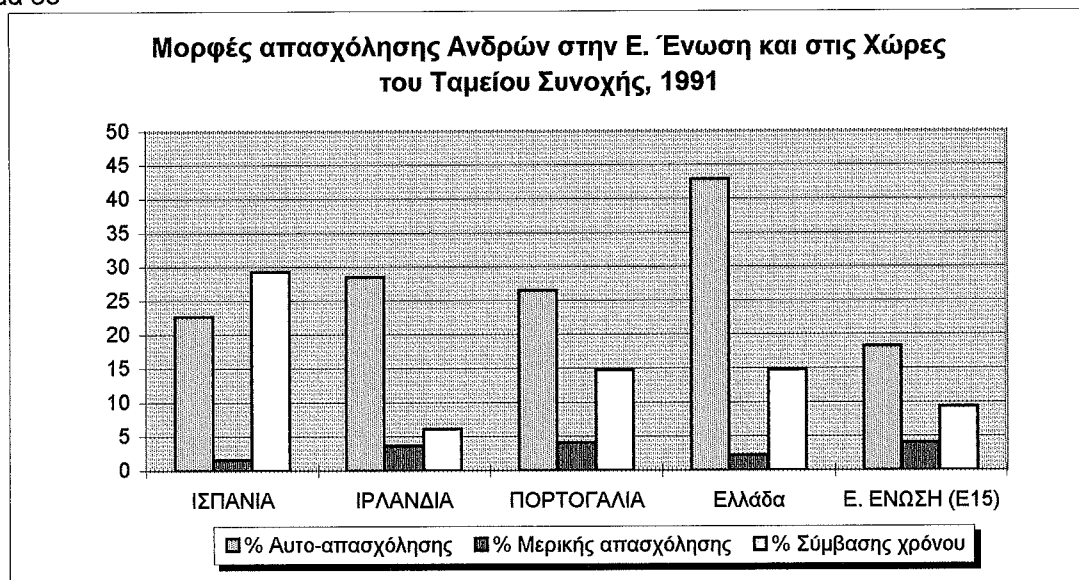
Διάγραμμα 5γ

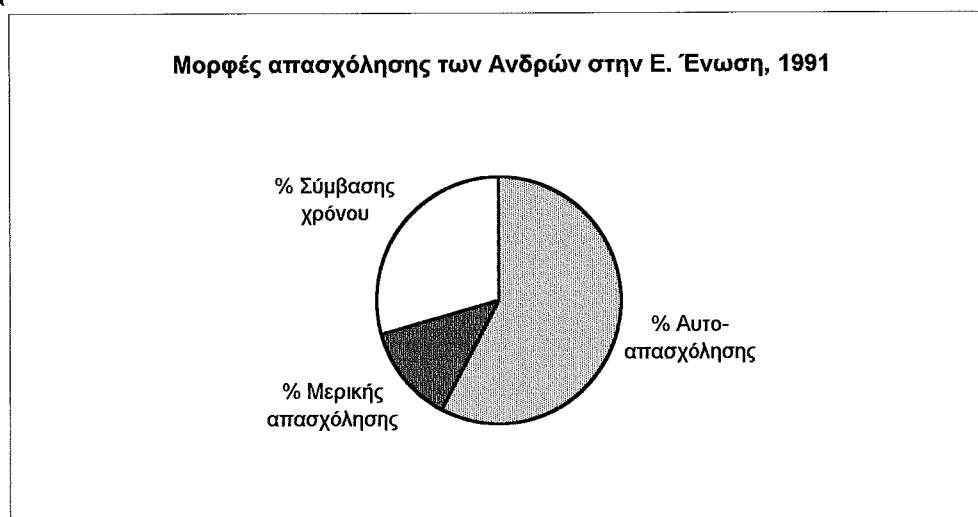
Διάγραμμα 5δ

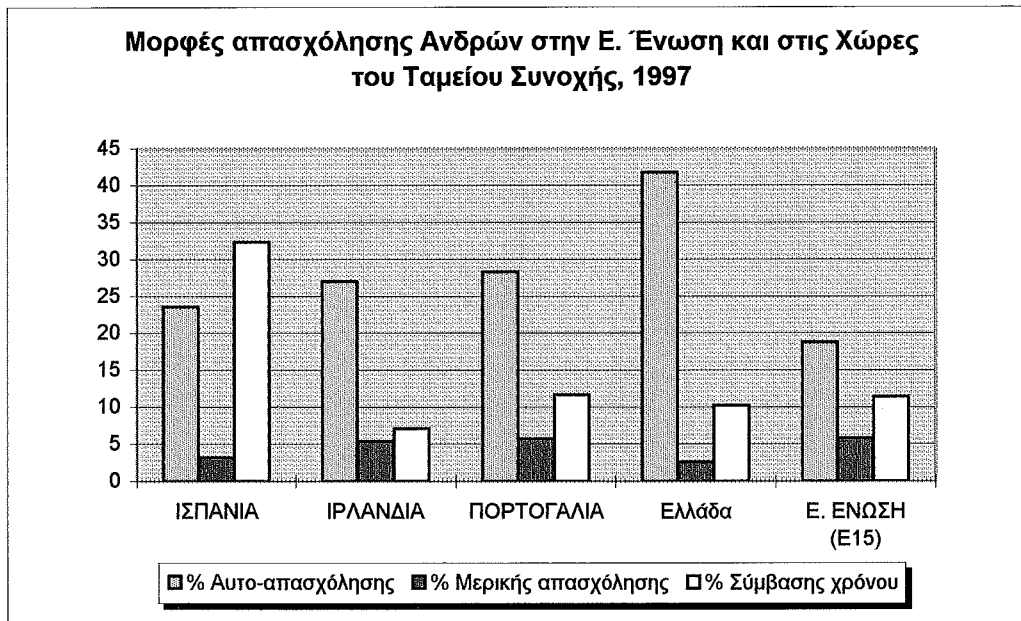
Διάγραμμα 6ο

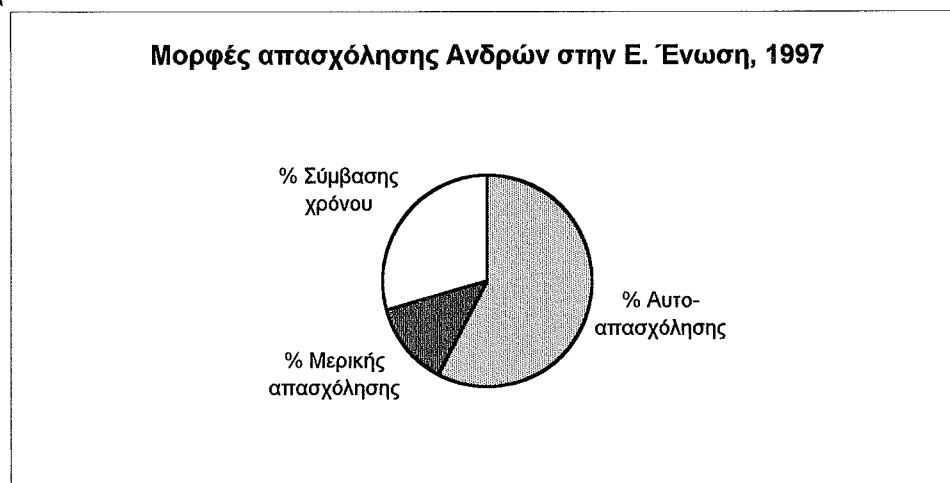
Διάγραμμα 6α

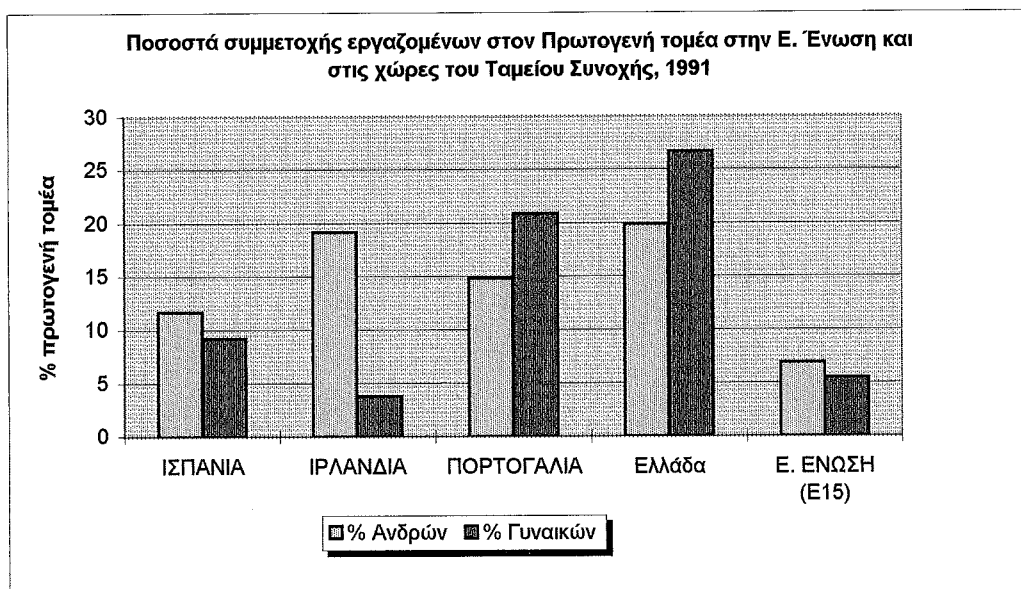
Διάγραμμα 7ο

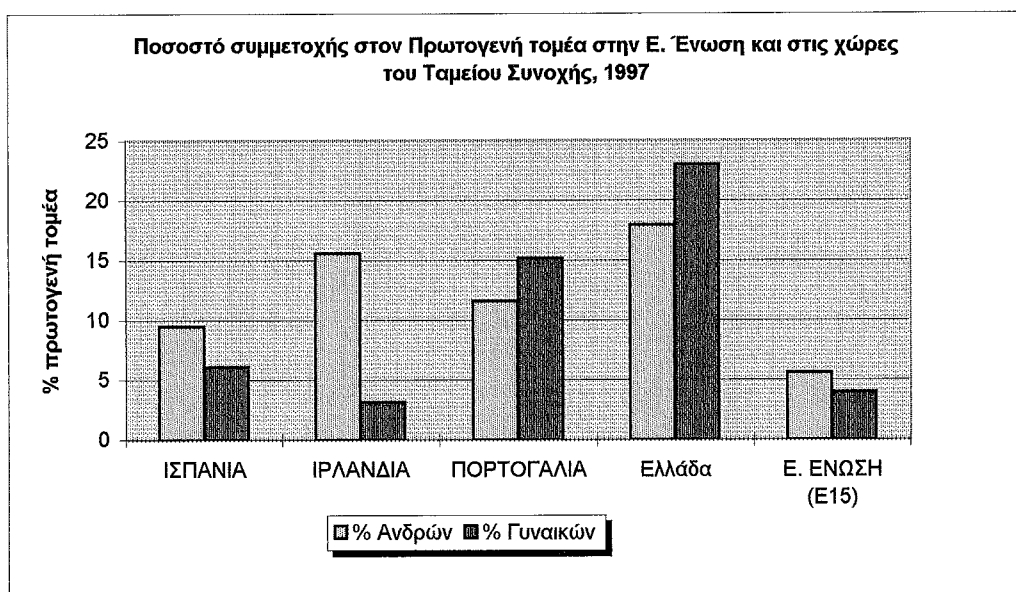
Διάγραμμα 7α

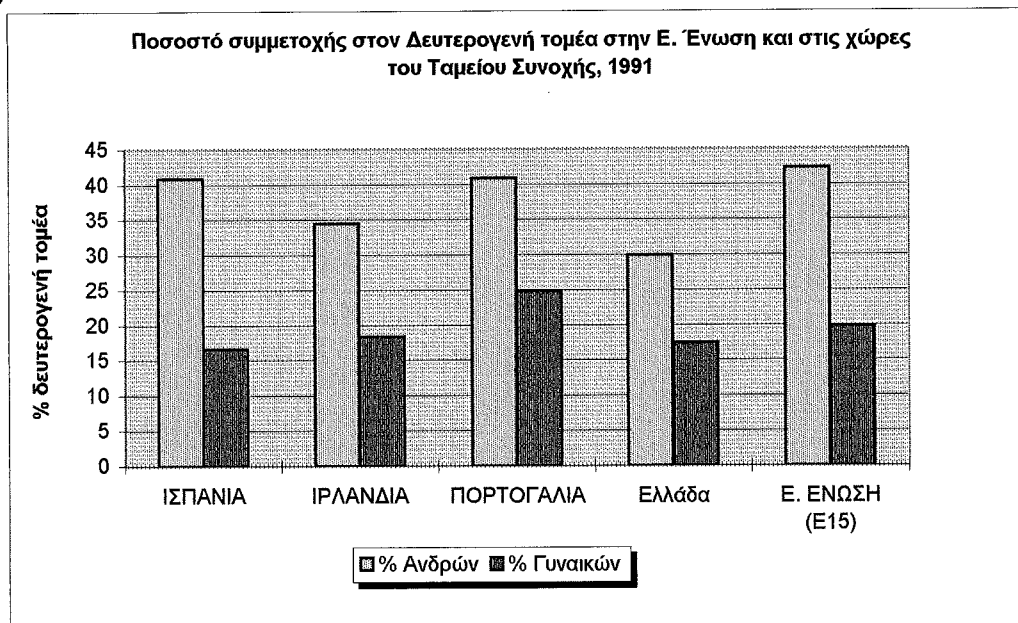
Διάγραμμα 8

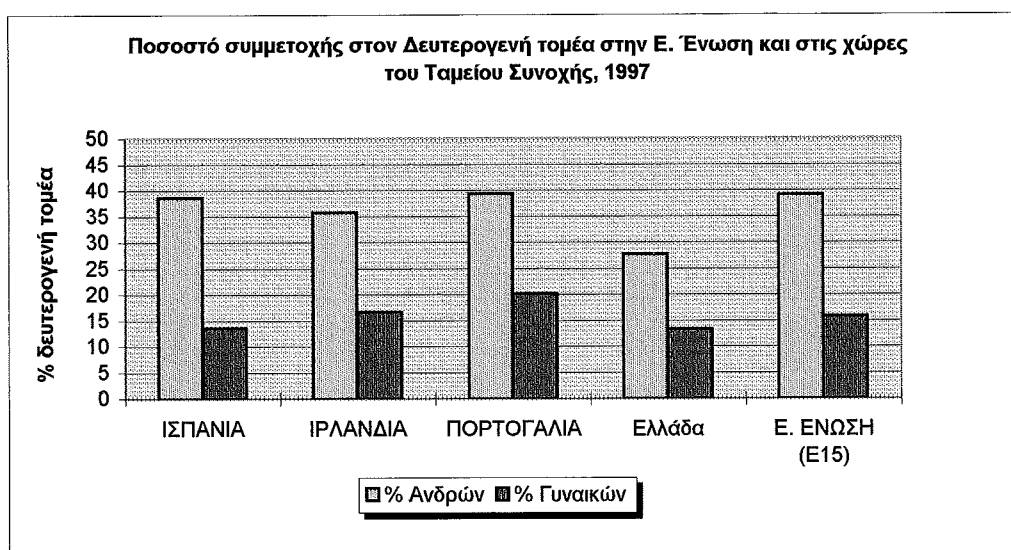
Διάγραμμα 9

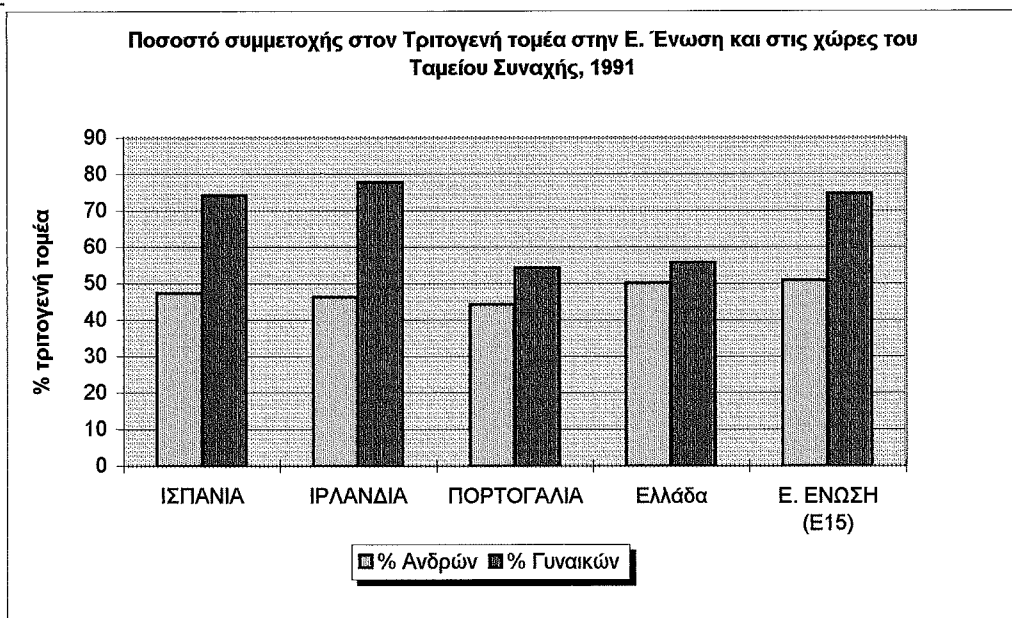
Διάγραμμα 10

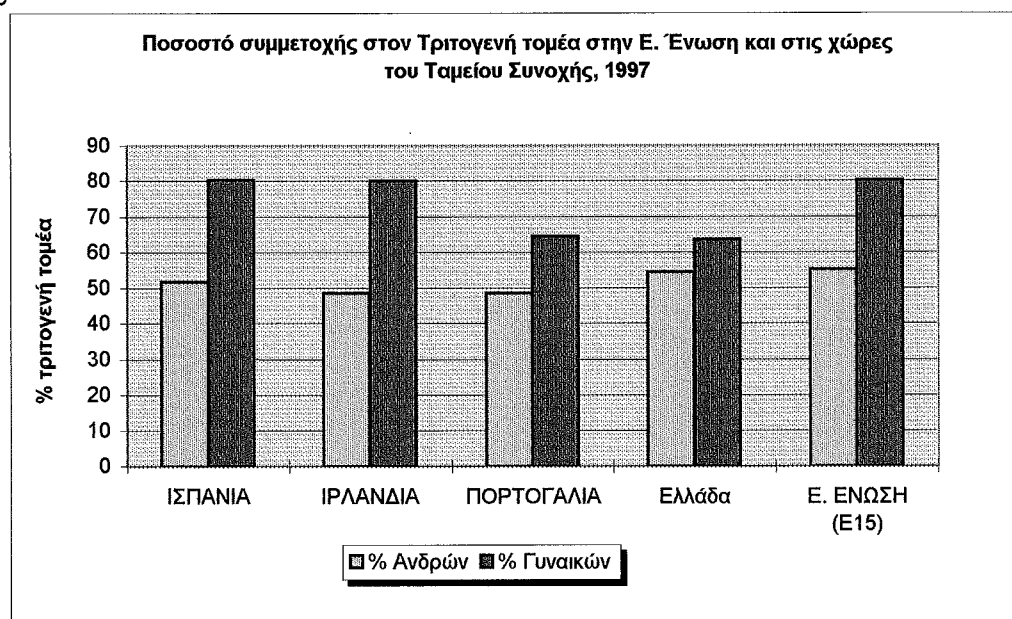
Διάγραμμα 11

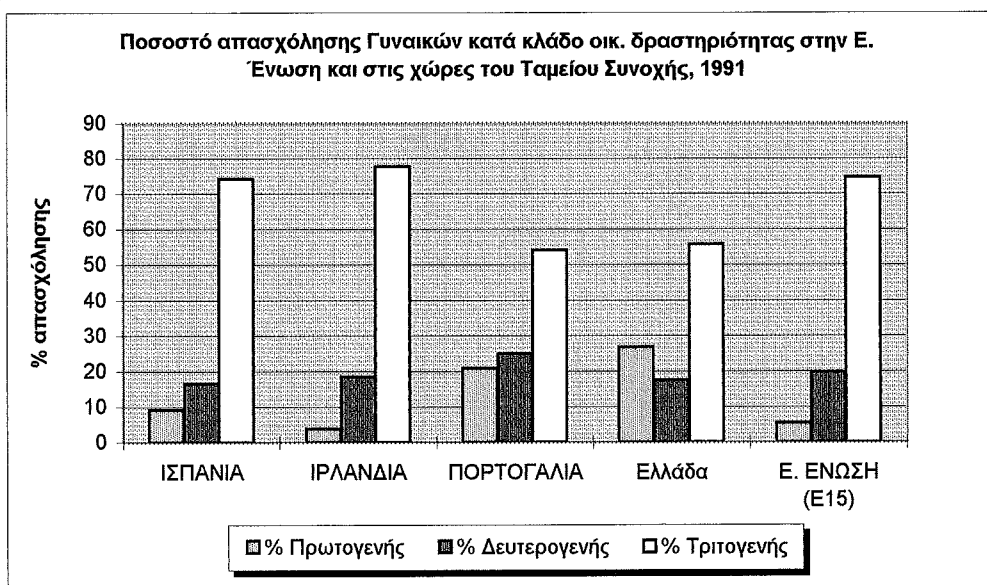
Διάγραμμα 12

Διάγραμμα 13

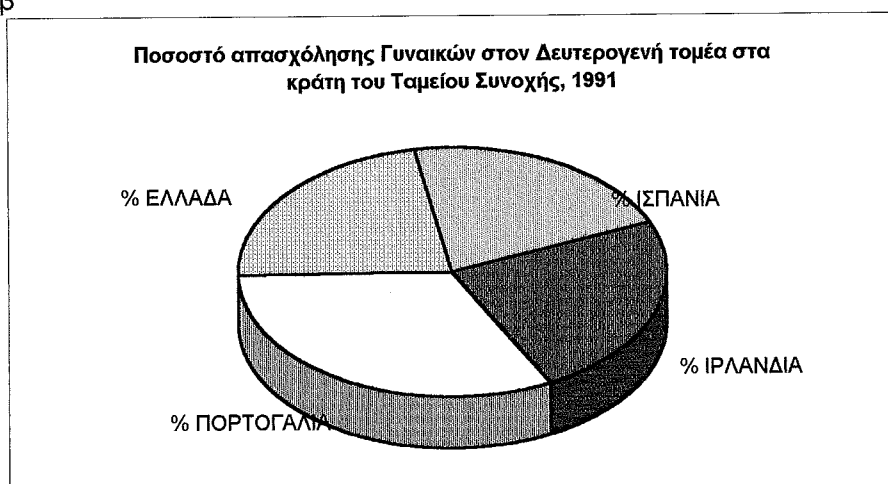
Διάγραμμα 14

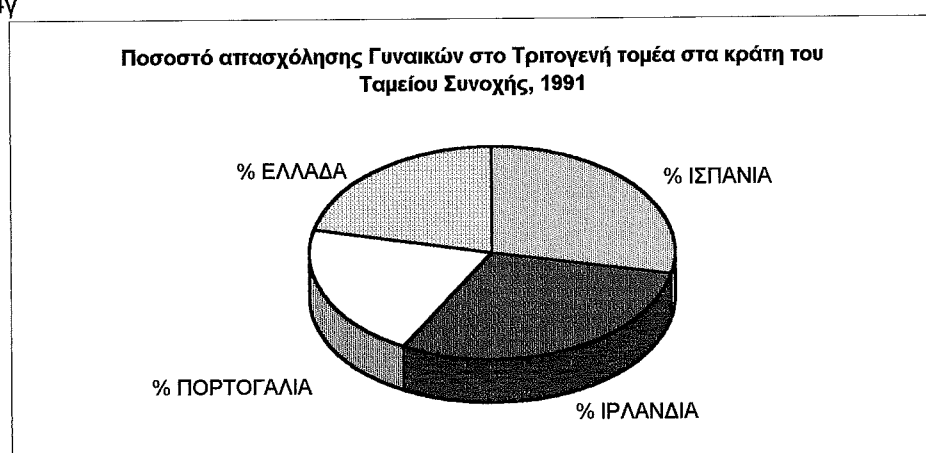
Διάγραμμα 14α

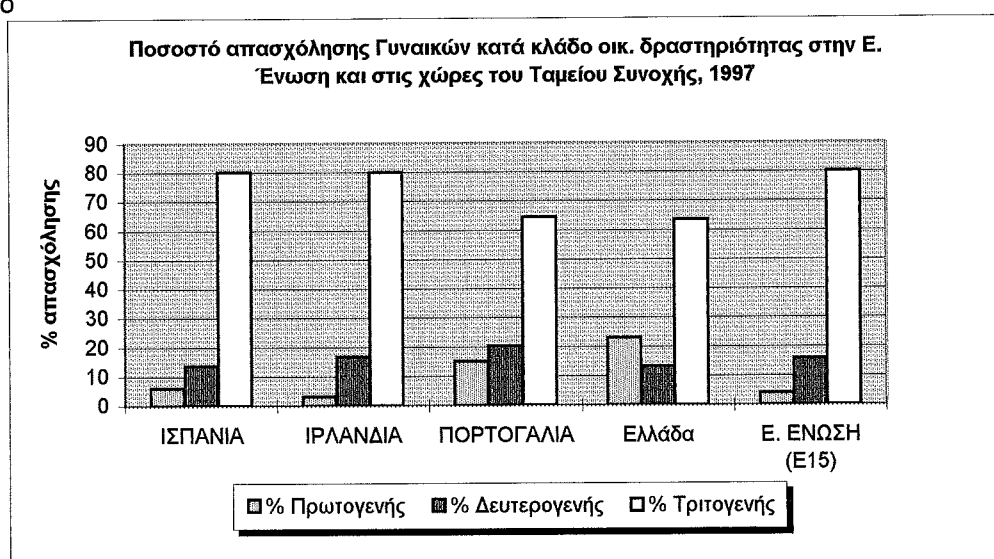
Διάγραμμα 14β

Διάγραμμα 14γ

Διάγραμμα 15ο

Διάγραμμα 15α

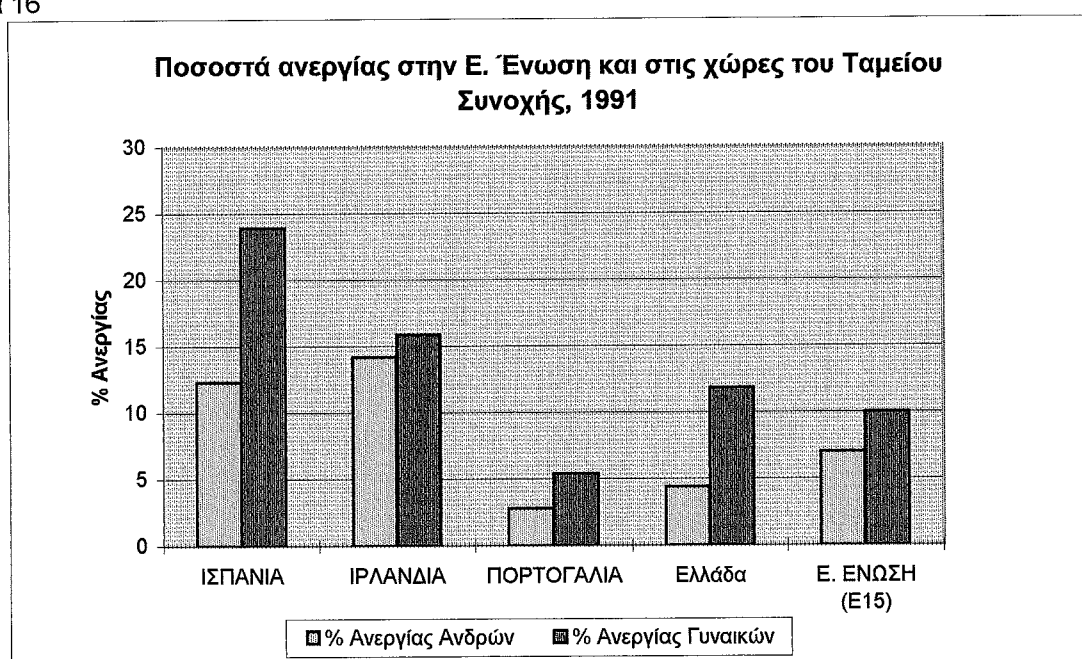
Διάγραμμα 15β

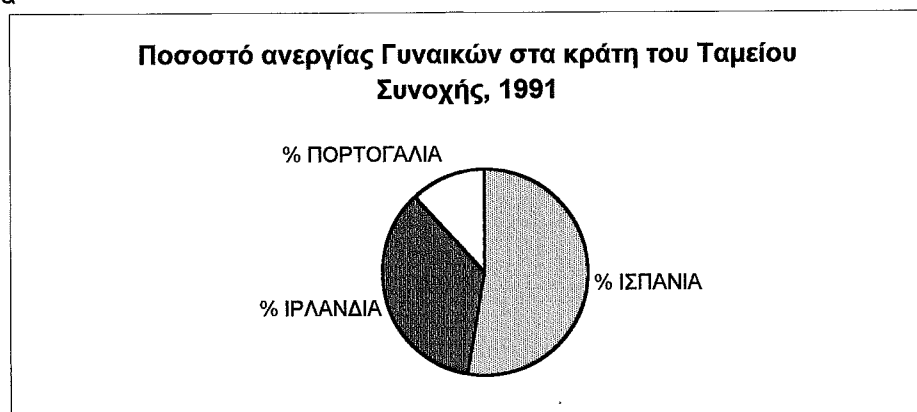
Διάγραμμα 15γ

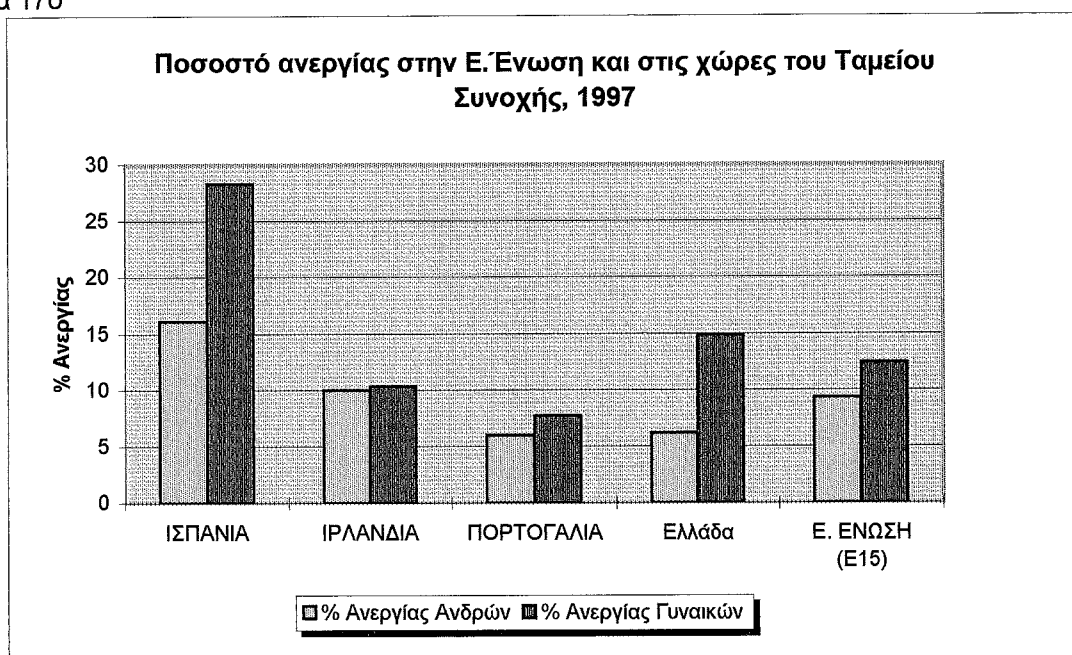
Διάγραμμα 16

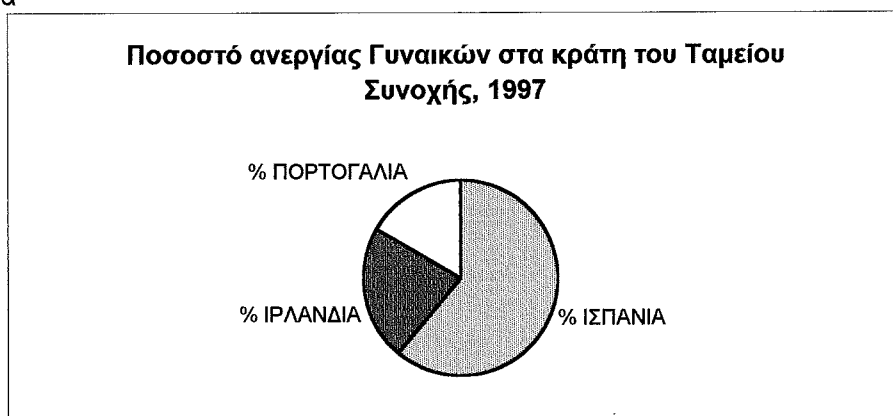
Διάγραμμα 16α

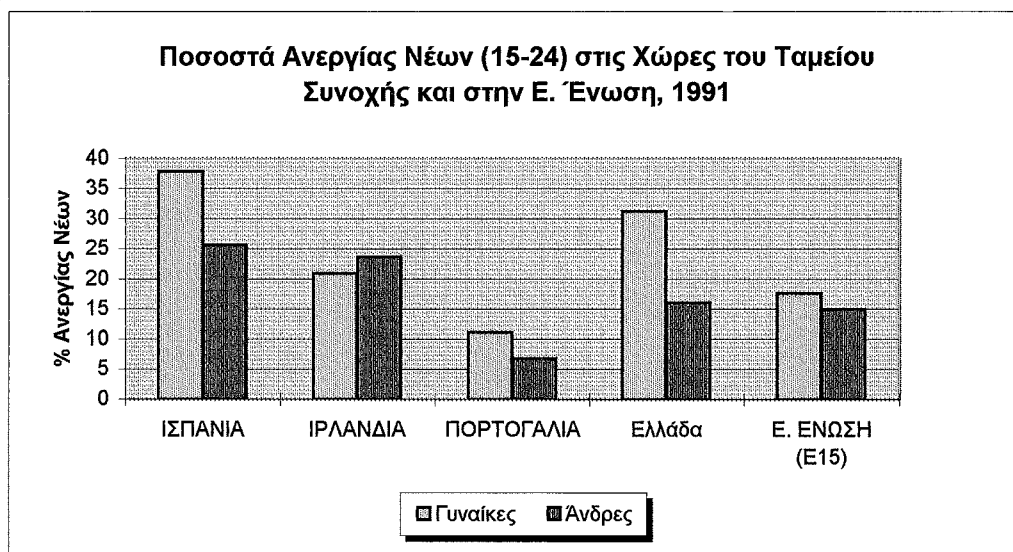
Διάγραμμα 17ο

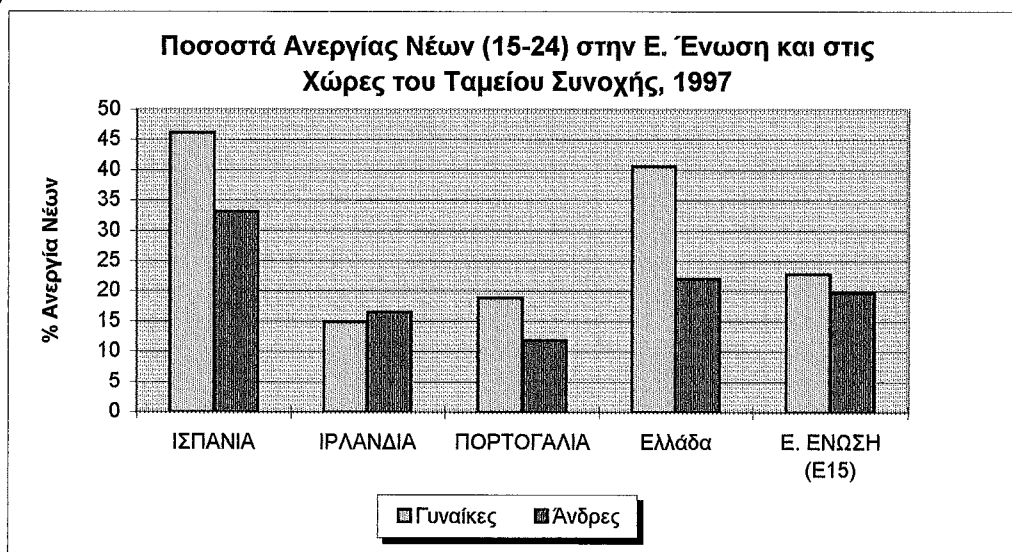
Διάγραμμα 17α

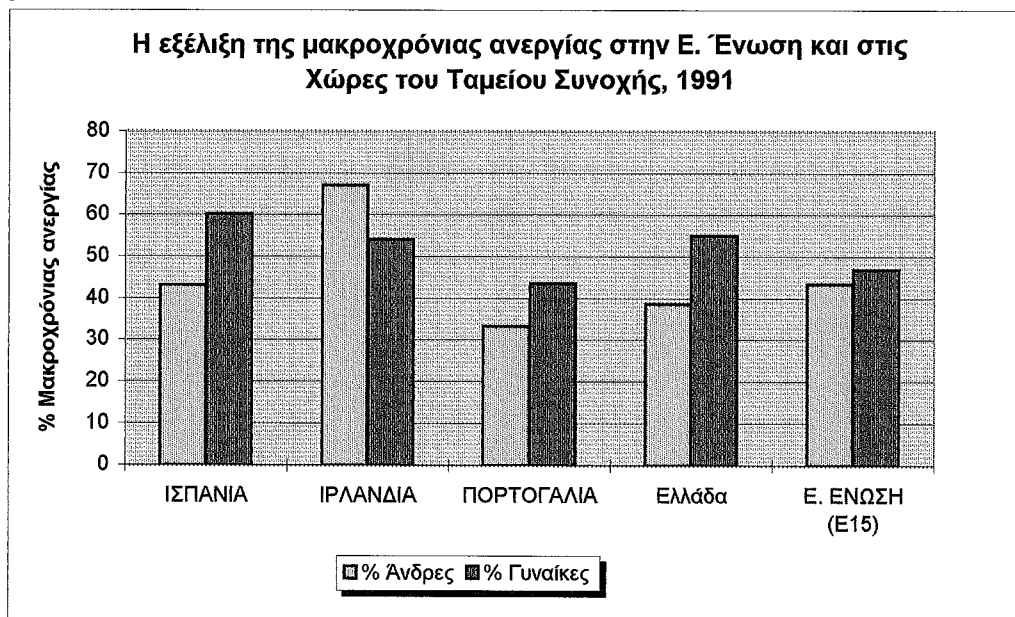
Διάγραμμα 18

Διάγραμμα 19

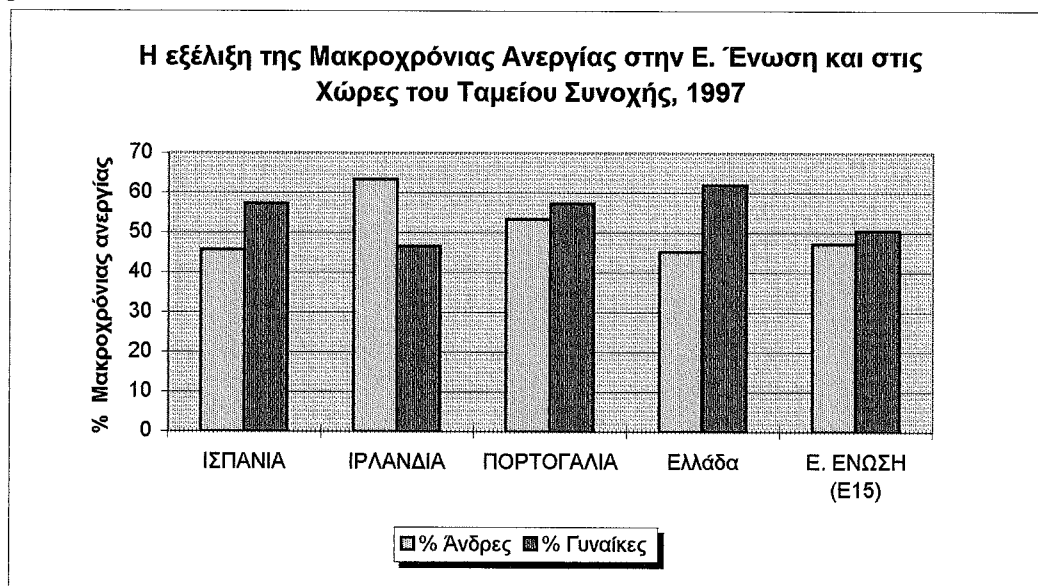
Διάγραμμα 20ο

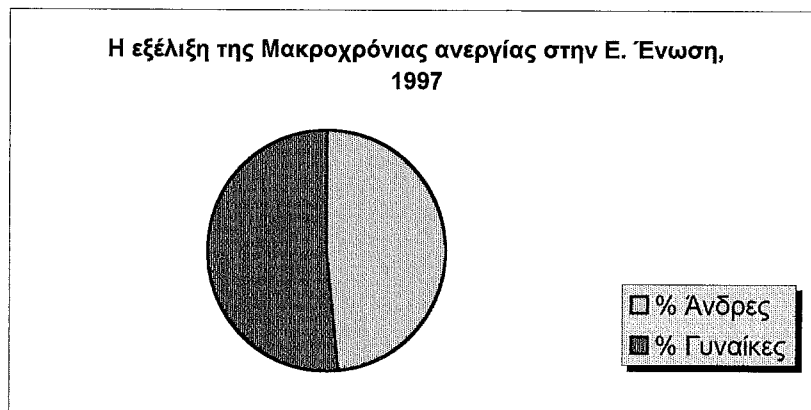
Διάγραμμα 20α

Διάγραμμα 21ο

Διάγραμμα 21α

Κεφάλαιο 5^ο: « Συμπεράσματα και Προοπτικές »

Εξετάζοντας την εξέλιξη του οικονομικά ενεργού πληθυσμού των γυναικών στην Ελλάδα και τα κράτη-μέλη του Ταμείου Συνοχής κατά την περίοδο 1991-1997 παρατηρείται ότι τα εμφανιζόμενα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών έχουν αυξηθεί αλλά εξακολουθούν να παραμένουν χαμηλά σε σχέση με αυτά των ανδρών.

Η σημαντική μετατόπιση των οικονομικά ενεργών γυναικών από τον πρωτογενή τομέα παραγωγής, όπου εργάζονταν ως «συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα» μέλη, στον τριτογενή κυρίως τομέα παραγωγής, όπου απασχολούνται σε αμειβόμενες θέσεις εργασίας, υποδηλώνει ότι η συμμετοχή των γυναικών στην αμειβόμενη απασχόληση έχει αυξηθεί σημαντικά.

Αντίστοιχα, οι μεταβολές που σημειώθηκαν στη διάρθρωση των απασχολούμενων γυναικών κατά θέση στο επάγγελμα και επίπεδο εκπαίδευσης δείχνουν ότι η θέση της γυναίκας στο εργατικό δυναμικό έχει σημειώσει προόδους, χωρίς να έχει ουσιαστικά βελτιωθεί.

Από τα στατιστικά στοιχεία τόσο στον Ελλαδικό χώρο όσο και την Ενωμένη Ευρώπη γίνεται αντιληπτό ότι οι γυναίκες υπό εκπροσωπούνται στη διαδικασία λήψης αποφάσεων στην πολιτική, κοινωνική και οικονομική σφαίρα και υφίστανται διακρίσεις στην αγορά εργασίας. Παρά την μακρόχρονη δέσμευση ειδικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης για ίσες ευκαιρίες μεταξύ γυναικών και ανδρών, αυτή τη στιγμή στην ΕΕ απασχολούνται 25 εκατομμύρια λιγότερες γυναίκες από ό,τι άνδρες. Οι γυναίκες δεν κατέχουν θέσεις εργασίας με τον ίδιο βαθμό ευθύνης ή την ίδια δυνατότητα λήψης αποφάσεων όπως οι άνδρες, ενώ περιορίζονται σε λίγους μόνο κλάδους της οικονομίας. Συχνά απασχολούνται σε εργασίες μερικής απασχόλησης ή σε άλλες άτυπες μορφές απασχόλησης

που απολαμβάνουν μικρότερη κοινωνική προστασία, ασφάλιση και αμοιβές.

Οι γυναίκες λοιπόν σε όλη την ΕΕ αντιμετωπίζουν καθημερινά διακρίσεις για την καταπολέμηση των οποίων χρειάζεται η συμμετοχή τους και η εκπροσώπηση τους στην ενεργό οικονομική και πολιτική ζωή. Για το λόγο αυτό, η ισότητα μεταξύ των δυο φύλων έχει αναγνωριστεί ως ένας από τους κυριότερους στόχους της Ευρωπαϊκής πολιτικής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη-μέλη έχουν ανάγκη τη συμμετοχή και τις απόψεις των γυναικών για να πετύχουν τη δημιουργία μιας Ενωμένης Ευρώπης με ενιαία κοινωνική οικονομική και νομισματική πολιτική.

Τα βασικότερα αίτια της υπό αντιπροσώπευσης των γυναικών είναι κοινά σε όλες τις εξεταζόμενες χώρες και στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οφείλονται:

- στην κατεστημένη νοοτροπία και τις πατριαρχικές δομές και αντιλήψεις της κοινωνίας,
- στο κατά φύλα καταμερισμό της αγοράς εργασίας και
- στον άνισο καταμερισμό της εργασίας μέσα στο σπίτι και της έλλειψης κοινωνικής υποδομής στήριξης των οικογενειακών βαρών.

Για την προώθηση της γυναικείας απασχόλησης και την ισότιμη συμμετοχή των γυναικών σε όλα τα πεδία της σύγχρονης ζωής πρέπει να ληφθούν ορισμένα μέτρα και πολιτικές όπως:

- Η υποστήριξη των γυναικών που υποχρεώνονται να σταματήσουν την εργασία τους λόγω των γεγονότων του κύκλου ζωής, ώστε αν το επιθυμούν να μπορούν να επανενταχθούν στο εργατικό δυναμικό.
- Ο συμβιβασμός οικογενειακής και εργασιακής ζωής, ιδιαίτερα στις αστικές περιοχές.

- Η ιδιαίτερη φροντίδα για ορισμένες ομάδες απασχολούμενων γυναικών που αντιμετωπίζουν ειδικό καθεστώς απασχόλησης, όπως είναι η μη αμειβόμενη εργασία ή η εργασία στο σπίτι.
- Η ιδιαίτερη προσοχή των μονογονεϊκών οικογενειών και των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν.
- Αναδιοργάνωση του χρόνου εργασίας, με την εφαρμογή ελαστικότερου ωραρίου εργασίας.
- Πριμοδότηση προσλήψεων ατόμων που μειονεκτούν στην αγορά εργασίας.
- Εκστρατείες πληροφόρησης, ενημέρωσης και υποστήριξης των γυναικών.
- Προγράμματα επιμόρφωσης και εξειδίκευσης των γυναικών με σκοπό την προώθηση τους σε θέσεις ευθύνης.
- Προγράμματα εκπαίδευσης στις νέες τεχνολογίες.
- Αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στα προγράμματα κατάρτισης.
- Διαφοροποίηση των επαγγελματικών επιλογών τους.
- Αναλογική κατά φύλο εκπροσώπηση στα διάφορα όργανα της Δημόσιας Διοίκησης, στις ανώτερες βαθμίδες καθώς και στις Κυβερνητικές θέσεις.
- Έρευνες και μελέτες σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.
- Βελτίωση των ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων σχετικά με την κατάσταση των γυναικών στην αγορά εργασίας.

- Εξάλειψη όλων των προκαταλήψεων που εναπομένουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, την πολιτική και οικονομική ζωή.
- Κατάργηση όλων των θεσμοθετημένων διακρίσεων και εισαγωγή θεσμικών μέτρων που βελτιώνουν τη θέση των γυναικών στην κοινωνία.
- Δημιουργία της κατάλληλης υποδομής και βελτίωσης του συστήματος κοινωνικών παροχών.

Για την υλοποίηση των κατάλληλων μέτρων και πολιτικών τόσο η Ελλάδα όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν προχωρήσει στη δημιουργία των κατάλληλων φορέων και οργάνων για το σωστό συντονισμό όλων αυτών των ενεργειών.

Στη Χώρα μας ο αρμόδιος κρατικός φορέας για την εφαρμογή της αρχής της ισότητας των δυο φύλων σε όλους τους τομείς και την εξάλειψη των διακρίσεων είναι η Γενική Γραμματεία Ισότητας των δυο Φύλων του Υπ. Προεδρίας, η οποία συστάθηκε το 1985. Εκτός από την ΓΓΙ λειτουργούν σε Νομαρχιακό επίπεδο οι Νομαρχιακές Επιτροπές Ισότητας, τα Γραφεία Ισότητας στο Υπ. Εργασίας και σε κάθε Επιθεώρηση Εργασίας σε όλη τη χώρα καθώς και το Κέντρο Ερευνών για θέματα Ισότητας. Παράλληλα με τις Κυβερνητικές οργανώσεις μεριμνούν για την προώθηση των θεμάτων της Ισότητας και γυναικείες μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), οι οποίες συνέβαλαν και συμβάλουν ενεργά στην αφύπνιση των γυναικών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ένα μεγάλο αριθμό θεσμικών οργάνων υπευθύνων για θέματα ισότητας. Στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υπάρχει η Επιτροπή για τα δικαιώματα της γυναίκας, η οποία ανέπτυξε και αναπτύσσει μεγάλη δραστηριότητα στην υποστήριξη νομοθεσίας και προγραμμάτων που στοχεύουν στη καταπολέμηση των διακρίσεων.

Στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Μονάδα ισότητας των ευκαιριών, η Μονάδα πληροφόρησης για γυναικεία θέματα και η Συμβουλευτική

επιτροπή για την ισότητα ευκαιριών, προωθούν και παρακολουθούν το νομοθετικό έργο και την εφαρμογή των προγραμμάτων δράσεων, πληροφορούν τις γυναίκες για τις κοινοτικές πολιτικές και δράσεις και συμβουλεύουν την Επιτροπή σε ζητήματα σχετικά με την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής πολιτικής για την ισότητα των δυο φύλων.

Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στα πλαίσια της ΕΕ παίζουν επίσης ουσιαστικό ρόλο στον κοινωνικό διάλογο μεταξύ των θεσμικών οργάνων και των πολιτών της ΕΕ. Η πιο σημαντική από τις οργανώσεις αυτές είναι το Ευρωπαϊκό Λόμπι Γυναικών, το οποίο χρησιμεύει ως σημείο επαφής ανάμεσα σε γυναικείες οργανώσεις από όλη την Ευρώπη και τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παρά το γεγονός ότι η συμβολή των συγκεκριμένων οργανώσεων στην επίλυση των προβλημάτων που εμφανίζονται μεταξύ των δυο φύλων στην οικονομική και πολιτική ζωή είναι σημαντική, ωστόσο χρειάζεται αναβάθμιση του ρόλου τους, αναδιοργάνωση και επαναδραστηριοποίηση τους ώστε να ανταποκρίνονται στις αυξημένες και εξειδικευμένες ανάγκες των σύγχρονων Ελληνίδων και των υπολοίπων γυναικών της Κοινότητας. Για τον σκοπό αυτό πρέπει οι ίδιες οι γυναίκες να αποδεχθούν την πρόκληση, συμμετέχοντας πιο ενεργά στα δημόσια πράγματα και συμβάλλοντας έτσι στην αλλαγή της πολιτικής κουλτούρας στη Γηραιά Ήπειρο.

Η πορεία για την κατάκτηση της ισότητας στην εργασία, την εκπαίδευση και τη δημόσια ζωή είναι μακρόχρονη και επίπονη. Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των Εθνικών Κυβερνήσεων, ο ρυθμός και η ποιότητα των αλλαγών που συντελούνται, η δυναμική των αρμοδίων οργανώσεων και ο τρόπος διαπαιδαγώγησης της νέας γενιάς θα είναι αποφασιστικής σημασίας.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

1. Ανδρικοπούλου Ελένη (1995) *Οι περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η εξέλιξη της Περιφερειακής πολιτικής από τη Συνθήκη της Ρώμης έως το Μάαστριχ*. Αθήνα, Θεμέλιο.
2. Βουτυρά Σταύρου (1981) *Η γυναίκα στη μισθωτή εργασία (Για μια σύγχρονη κοινωνική πολιτική στο πρόβλημα της εργαζόμενης Ελληνίδας)*. Αθήνα, Παπαζήση.
- 3. Δασκαλάκης Δημοσθένης (1998) *Επαγγελματική κατάρτιση*. Αθήνα, Επετηρίδα Εργασίας 1998, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου.
4. Δεδουσόπουλος Απόστολος (1998) *Ακαμψίες, ευελιξίες και απορύθμιση στην Ελληνική αγορά εργασίας*. Αθήνα, Επετηρίδα Εργασίας 1998, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου.
5. Δεδουσόπουλος Απόστολος (1995) *Οικονομική της Εργασίας. Τόμος Α' Η προσφορά της εργασίας*. Αθήνα, ο Πολίτης.
6. Δήμου Αφροδίτη (1989) *Μερική απασχόληση: ένα γυναικείο φαινόμενο της αγοράς εργασίας*. Αθήνα, Σύγχρονα Θέματα τεύχος 40.
- 7. Δήμου Αφροδίτη (1998) *Η Απασχόληση*. Αθήνα, Επετηρίδα Εργασίας 1998, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου.
8. ΕΣΥΕ, Έρευνες εργατικού δυναμικού 1991, 1997.
9. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1999) *Ετήσια Έκθεση της Επιτροπής. Η ισότητα των ευκαιριών γυναικών και ανδρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση*.
10. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1998) *Ενδιάμεση έκθεση της ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών σχετικά με την εφαρμογή του μεσοπρόθεσμου προγράμματος κοινοτικής δράσης για την ισότητα των ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών (1996-2000)*.
11. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1998) *Ισότητα ευκαιριών μεταξύ γυναικών και ανδρών. Πράξεις της Ευρωπαϊκής Κοινότητας*.
12. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1997) *Ισότιμη συνεργασία Γυναικών και Ανδρών*.
13. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1999) *Η Ευρώπη για τις γυναίκες, οι γυναίκες για την Ευρώπη*.
- †14. Θανοπούλου Μαρία (1992) *Η Γυναικεία απασχόληση ή Εργασία στην Ελλάδα: κύριες τάσεις και κατευθύνσεις της μεταπολεμικής βιβλιογραφίας*. Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Γενική Γραμματεία Ισότητας.
- 15. Ιακείμογλου Ηλίας (1998) *Μισθοί και κόστος εργασίας*. Αθήνα, Επετηρίδα Εργασίας 1998, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου.
16. Καβουνίδου Τζένη (1999) *Κοινωνικός αποκλεισμός: έννοια, κοινοτικές πρωτοβουλίες, ελληνική εμπειρία και διλήμματα πολιτικής*. Διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα. Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής. Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

- 17.Καραμάνου Άννα (1984) *Η Ελληνίδα στην Εκπαίδευση και στην Εργασία*. Αθήνα ΟΑΕΔ.
- 18.Καραμεσίνη Μαρία (1998) *Γυναίκες και απασχόληση στην Ελλάδα: τάσεις και διεθνείς συγκρίσεις*. Αθήνα, Επετηρίδα εργασίας 1998, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου.
- 19.Κετσετζοπούλου Μαρία-Μπούζας Νίκος (1999) *Λειτουργίες της αγοράς εργασίας και κοινωνικός αποκλεισμός. Διαστάσεις του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα. Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής*. Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- 20.Λαμπράκη Ειρήνη (1999) *Η αρχή της ισότητας των δυο φύλων στην Ευρωπαϊκή Ένωση-Από τη Συνθήκη της Ρώμης ως τη Συνθήκη του Άμστερνταμ*. Αθήνα, Λιβάνη.
- 21.Λυμπεράκη Αντιγόνη-Μουρίκη Αλίκη (1996) *Η αθόρυβη επανάσταση. Νέες μορφές οργάνωσης της παραγωγής και της εργασίας*. Αθήνα, Gutenberg.
- 22.Μουρίκη Αλίκη (1998) *Προς μια νέα αντίληψη του χρόνου εργασίας*. Αθήνα, Επετηρίδα Εργασίας 1998, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου.
- 23.Μουσούρου Λουκία (1983) *Κύκλος της οικογενειακής ζωής και γυναικεία απασχόληση*. Αθήνα, Διδακτορική Διατριβή.
- 24.Μουσούρου Λουκία (1993) *Γυναίκα και απασχόληση: Δέκα ζητήματα*. Αθήνα, Gutenberg.
- 25.Μπαλούρδος Δ. (1995) *Εισοδήματα και απασχόληση στην Ελλάδα: προσδιοριστικοί παράγοντες και εμπειρικές ενδείξεις*. Αθήνα, Τόπος 10.
- 26.Οικονομικός Ταχυδρόμος (26/8/1999) *Η Ανισότητα της Ισότητας*. Αθήνα, τεύχος 34 (2364).
- 27.Παζαρτζή Ελένη-Νίνα (1991) *Η Γυναικεία απασχόληση στην Ελλάδα*. Διδακτορική Διατριβή, Πειραιάς.
- 28.Πάντειο Πανεπιστήμιο Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης (1993) *Προώθηση της απασχόλησης και της επαγγελματικής κατάρτισης των ανέργων γυναικών*. Αθήνα, ΟΑΕΔ.
- 29.Παλαιολόγος Νίκος (1998) *Αγορά εργασίας: Θεσμοί και Πολιτικές*. Αθήνα, Επετηρίδα Εργασίας 1998, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου.
- 30.Πελεγίδης Θοδωρής (1998) *Αιτίες της ανεργίας στην Ευρώπη*. Αθήνα, Επετηρίδα Εργασίας 1998, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου.
- 31.Πετρινιώτη Ξανθή (1998) *Η Ανεργία*. Αθήνα, Επετηρίδα Εργασίας 1998, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Παντείου.
- 32.Πετρινιώτη Ξανθή (1989) *Η συμμετοχή των Γυναικών στο εργατικό δυναμικό και η περίπτωση της Ελλάδας*. Αθήνα, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών τεύχος 74.
- 33.Σακέλλης Γιάννης (1993) *Πληθυσμός και Εργατικό Δυναμικό στην Ελλάδα. Μορφολογία και διαχρονικές εξελίξεις*. Αθήνα, Γαβριηλίδης.
- 34.Σακέλλης Γιάννης (1998) *Πληθυσμός και Εργατικό Δυναμικό*. Αθήνα, Επετηρίδα Εργασίας 1998, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Παντείου.
- 35.Συμεωνίδου Χάρη (1986) *Η εξέλιξη του οικονομικά ενεργού πληθυσμού των γυναικών στην Ελλάδα: 1961-1981*. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών τεύχος 63.
- 36.Συμεωνίδου Χάρη (1989) *Η σύγκρουση των ρόλων της μητρότητας και της γυναικείας απασχόλησης*. Αθήνα, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών τεύχος 74.
- 37.Σύγχρονα Θέματα (1989) *Ειδικό αφιέρωμα για τη γυναικεία απασχόληση*. Αθήνα τεύχος 40.

38. Τσουκαλάς Κ. (1986) *Κράτος, κοινωνία και εργασία στη μεταπολεμική Ελλάδα*. Αθήνα, Θεμέλιο.
39. Οικονομικός Ταχυδρόμος, 17 Φεβρουαρίου 2000, *Η Ελληνίδα, εργαζόμενη «δεύτερης ταχύτητας»*, Μαρίκα Φραγκάκη.
40. Οικονομικός Ταχυδρόμος, 24 Σεπτεμβρίου 1998. Μηνιαίο ένθετο: *Ανεργία: υπάρχουν λύσεις, Α' Μέρος*.
41. Οικονομικός Ταχυδρόμος, 15 Οκτωβρίου 1998. Ειδικό Ένθετο.

Ξενόγλωση

1. The European Commission (1998) European Commission adopts 1998 Joint Employment Report.
2. The European Commission (1998) A European employment strategy based on four pillars.
3. The European Commission (1998) The 1999 Employment Guidelines.
4. The European Commission (1998) Employment and Social policy (1998).
5. Co-ordinated Employment Strategy (1999)
6. European Parliament (1999) Women's Rights Committee.
7. European Council (1997) Resolution of the European Council on Growth and Employment.
8. The European Commission (1999) Towards a European Pact for Employment.
9. A new Employment deal for Europe's citizens (1999).
10. The European Commission (1995) Employment in Europe 95 - Summary and Conclusions (1995).
11. The European Commission (1998) The Commission adopts the annual report on equal opportunities for men and women (1998).
12. European Parliament Fact Sheets (1999) The Cohesion Fund.
13. Eurostat, Labour Force Statistics 1991, 1997.
14. Rubery J. Fagan C. & M. Smith (1995) Changing patterns of work and working-time in the European Union and the impact on gender divisions. Report to the European Commission, DG V - Equal Opportunities Unit. Brussels: European Commission.

